

ΣΑΤΥΡΟΣ ΠΑΙΖΩΝ ΜΕ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

ΕΡΓΟΝ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΚΑΛΕΠΑ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1903

ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Εἶνε πολὺς καιρὸς, δέκα ἴσως καὶ δώδεκα χρόνια, ἀφότου ἐδιάρθασα εἰς κάποιον Ἡμερολόγιον τὸ πρῶτον τοῦ ποιήμα. Ἐπεγράφετο «Ταραντίνοι». Μία σύντομος, ταχυτάτη εἰκὼν λαοῦ διασκεδάζοντος ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν τυράννων του, καὶ τίποτε ἄλλο. Τὸ ποιήμα δὲν ἦτο βέβαια ἔξοχον· ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶχε καὶ τὸ ξεχωριστὸν καὶ τὸ ἀσυνείδηστον, διότι τὸ ὄνομα ποῦ εἶδα ἀπὸ κάτω, τὸ νέον καὶ ὄλως διόλου ἀγνωστον, — *Κωνστ. Π. Καβάφης*, — μοῦ ἐκαρφώθη ἀπὸ τότε. Καὶ ἀπὸ τότε ἀγαποῦσα νὰ διαβάξω διὰ ἀπαντοῦσα μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ποιήματα πάντοτε, πολὺ ἀραιά, πολὺ σύντομα, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀπὸ δέκα — εἴκοσι στίχους, πότε εἰς τὸ «Ἄστυ», πότε εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον» Σκόκου, πότε εἰς τὸν «Αἰγυπτιακὸν Λαυτὸν», καὶ μίαν φορὰν εἰς τὰ «Παναθήναια».

Τὰ χρόνια περνοῦσαν, καὶ καθένα καὶ ἐπρόσθετεν εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν καὶ σκόρπιαν συλλογὴν· ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐπρόσθετε καὶ μέσα μου. Σιγὰ — σιγὰ ἡ προσοχὴ μου μετέβληθη εἰς ἐκτίμησιν κ' ἔξαφνα, μίαν ἡμέραν, παρετήρησα μ' ἐκπληξιν, μὲ φόβον, διὰ τὴν ἐκτίμησιν εἶχε φθάσῃ τὰ ἐπικίνδυνα ὄρια τοῦ θαυμασμοῦ. Διότι δὲν εἶνε ὀλωσοδιόλου ἀκίνδυνον πρᾶγμα, πιστεύσατέ με, νὰ θαυμάζετε ἓνα ποιητὴν ποῦ ὀνομάζεται Καβάφης, καὶ εἶνε Ἀλεξανδρινός, καὶ δὲν ἔγραψεν ἕως τώρα παρά δώδεκα, τὸ πολὺ δεκαπέντε ποιήματα, — καὶ αὐτὰ χωρὶς ποτε νὰ μαζευθοῦν καὶ νὰ τυπωθοῦν σὲ γιαπωνέζικα χαρτί, — καὶ ποῦ ποτὲ δὲν ἔγραψεν ἄρθρον δι' αὐτὸν εἰς ἐφημερίδα, καὶ

ποῦ ποτὲ δὲν ἐφάνη τὸ ὄνομά του ἄλλοῦ, παρά μετρημένους φορές κατὰ ἀπὸ τοὺς ὀλίγους στίχους του.

Ὅτι μὲ ἀνησυχεῖ προπάντων εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, εἶνε ἡ ἰσχύτης τοῦ χαρτοφιλακίου. Εἰξεύρω καλά, διὰ οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι θαμβόνονται ἀπὸ τὸ ποσόν, καὶ πολὺ δυσκολεύονται νὰ παραδεχθοῦν διὰ μέσα σ' ἓνα γυάλινο μπουκαλάκι ἐγκλείεται κάποτε ὀλόκληρος ροδόκηπος. Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα δὲν τοὺς ἐρωτᾷ αὐτούς. . . Καὶ σας εἶπα εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκειτο τὸ ἰδικόν μου αἶσθημα, τὸ μυστικόν, ὅταν ἔλαβα τὴν ἐξαφνικὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρίσω καὶ προσωπικῶς τὸν κ. Κωνστ. Π. Καβάφην, ἐπισκεπτόμενον τὰς Ἀθήνας μας, διὰ πρῶτην φορὰν νομίζω, πρὸ δύο ἐτῶν.

Εἶνε νέος, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴν πρῶτην νεότητα. Βαθεῖα μελαχροινός, ὡς γηγενὴς τῆς Αἰγύπτου, μὲ μαῦρον μουστακάκι, μὲ γυαλιὰ μύωπος, μὲ περιβολὴν ἀλεξανδρινοῦ κομψευομένου, ἀγγλίζουσαν ἐλαφρότητα, καὶ μὲ φυσιογνωμίαν συμπαθεῖ, ἡ ὁποία ὁμως ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν λέγει πολλὰ πράγματα. Ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόρου, γλωσσομάθοῦς κ' εὐγενεστάτου καὶ κοσμικοῦ, κρύπτεται ἐπιμελῶς ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ ποιητής. Ἡ ὁμιλία του ἡ ζωηρά, ἡ σχεδὸν στομφοῦδος καὶ ὑπερβολικὴ, καὶ οἱ τρόποι του οἱ πάρα πολὺ ἀβροί, καὶ ὄλες ἐκείνες οἱ εὐγενεῖς του καὶ οἱ ταιριμόνες, ἐκπλήττουν κάπως ἓνα Ἀθηναῖον, συνειδητοῦμενον μὲ τὴν σεμνὴν ἀπλότητα καὶ τὴν δειλὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν ἀγαθὴν ἀδεξιότητα τῶν λογίων μας. Ὁ κ. Καβάφης, ὑπὸ τὴν ἐποψιν αὐτὴν, εἶνε ὁ ἀντί-

πους του κ. Πορφύρα. Πρέπει να τον γνωρίσει κανείς άρκετά, διὰ να πεισθῆ ότι εἶνε ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ποῦ ἔγραψε τὰ ὄραια ἐκείνα ποιήματα. Διὸ σιγά-σιγά θάναγνωρίσει, ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγει ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἔμπορος με τὸσον παράξενον τρόπον, εἶνε γεμάτα γνώσιν καὶ παρατήρησιν, καὶ κάπου-κάπου θὰ συλλάβῃ καὶ μερικὰς ἀστραπὰς τῶν μαύρων ματιῶν, ἀπὸ τὰ γυαλιά, ποῦ διανοίγουν ὀλόκληρον κόσμον, καὶ προδίδουν — δόξα σοι, ὦ Θεός! — τὸν ἄνθρωπον τῆς εὐρείας σκέψεως καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ιδιοφυίας.

Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐπερίμενα τὴν ἀποκάλυψιν αὐτὴν, διὰ νὰ ἐκφράσω τὸ αἰσθητὸ μου εἰς τὸν κ. Καβάφην. Ἐκαμα τὴν ἐρωτικὴν μου ἔξομολόγησιν πρὸς τὸν ποιητὴν μου ἀμέσως, με τὴν πρώτην γνωριμίαν. Δύο πράγματα ἀπακουῦνται διὰ νὰ μὴ πάγῃ χαμένον ἓνα τέτοιο διάβημα: νὰ πιστεύουν τὴν εἰλικρινείαν σας καὶ νὰ νταποκριθῶν. Φαίνεται ὅτι οἱ ποιηταὶ εἶνε πλέον φιλάρεσκοι καὶ πλέον εὐπιστοὶ ἀπὸ τὰς γυναῖκας. Ἴσως ὑπάρχουν γυναῖκες ποῦ ὑποπτεύονται ὅτι δὲν εἶνε ὄραια, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ποιητής, ποῦ νὰ μὴ ἔχῃ τὴν βεβαιότητα ὅτι εἶνε μεγάλος. Ὁ κ. Καβάφης λοιπὸν δὲν ἐδυσκολεύθη καθόλου νὰ πιστεύσῃ τὴν εἰλικρινείαν τοῦ αἰσθητῆτός μου, κ' ἐπειδὴ ἔτυχε, — τί καλὴ σύμπτωσης! — νὰ μ' ἐκτιμᾷ ὀλίγον καὶ αὐτὸς ὡς πεζογράφον, ἐκολακείθη καὶ ἀνταπεκρίθη. Μοῦ ἐπέτρεψε δηλαδὴ καὶ μ' ἐβοήθησε μάλιστα νὰ... τὸν θαυμάζω. Καὶ ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν καλὴν τὸν πόλιν τῆς Ἀλεξανδρείας, μοῦ ἔστειλεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἀντιγραμμένα ἐπιμελέστατα, με τὸ καλλιτεχνικὸν καὶ ἰδιόρρυθμον γράψιμόν του, με κόκκινον καὶ με μαῦρο μελάνι, εἰς θαυμάσιον ἀγγλικὸν χαρτί, ὅλα του τὰ ποιήματα. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, τὰ παλαιὰ καὶ γνωστά μου, ἀλλ' ἐφρόντισε νὰ μοῦ στείλῃ καὶ ἄλλα δύο, τὰ ὁποῖα ἔγραψεν ἐν τῷ μεταξύ, — φυσικὰ, ἀφοῦ ἐπέρασεν δύο χρόνια, — καὶ νὰ μοῦ πάρῃ ἓνα παλαιόν, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἦτο «ἄξιον τῆς τιμῆς» νὰ εὐρισκῆται στὰ χέρια μου. Τὸ ἔλυθη πολὺ, ἀλλ' ἐπειδὴ σέβομαι τὰς ιδιοτροπίας τῶν ποιητῶν, τοῦ το ἐπέστρεψα. Ἦτο οἱ πρωτόφαντοι ἐκεῖνοι «Ταραντίνοι».

***

Τώρα μοῦ μένουν ἓνα, δύο, τρία... δώδεκα ποιήματα. Καὶ οἱ «Ταραντίνοι» δεκατρία. Αὐτὸ εἶνε ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Καβάφην. Ἐγραψε καὶ μερικὰ ἄλλα, ἀλλ' ἢ τὰ παρέδωσεν

εἰς τὸν Ἡφαιστον, ἢ τὰ θεωρεῖ «ἀνάξια τῆς τιμῆς». Ὅπωςδήποτε, κατὰ μέσον ὄρον, κάθε ποίημα τοῦ Καβάφην κωφορεῖται ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος: ἐννέα μῆνας. Ἡ ἐμπνευσις, ἢ σὺλληψις, δὲν εἰμπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε στιγμιαία: ἀλλ' εἰς τὸν Καβάφην ἔρχεται ὡς ἀποτέλεσμα, καὶ οὕτως εἰπεῖν ὡς ἀμοιβὴ τῆς μακρᾶς κ' ἐπιμόνου προσηλώσεώς του εἰς ὄρισμένον ἀντικείμενον, εἰς ὄρισμένον κύκλον ἰδεῶν. Τώρα ἐσχημάτισε τὸν πυρῆνα του, κατέχει τὴν ἰδέαν του, εἰσέρει καλὰ τί θὰ εἴπῃ. Ἀλλὰ πῶς θὰ το εἴπῃ; πῶς θὰ το αἰσθητοποιήσῃ; με τί ὑλικὸν θάποτελῆσῃ τὴν βαθυτέραν ἐκείνην μορφήν, τὴν οὐσιαστικωτέραν, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει σχέσιν οὔτε με τὴν λέξιν, οὔτε με τὸν ρυθμὸν, οὔτε με τὴν ῥίμαν; τὴν καθαυτὸ καλλιτεχνικὴν μορφήν, ἢ ὁποῖα μένει καὶ ἀφοῦ τυχὸν ἀλλάξῃ οὐδ' αὐτὰ; Ὑποθέτω, ὅτι διὰ τὸν Καβάφην καὶ ἡ ἐργασία αὐτῆ, ἢ ὀλοσδιόλου διανοητικῆ, ἀπαιτεῖ πολλὸν χρόνον. Ἀλλ' ἀφοῦ τελειώσῃ, — τὸ ποῖμα, κατ' οὐσίαν, εἶνε ἕτοιμον. Δὲν μένει παρὰ νὰ ἐκφρασθῇ. Νὰ ἐκλεχθῶν δηλαδὴ αἱ ἀπολύτως ἀναγκαῖαι λέξεις, ὥστε νὰ μὴ περισσεύῃ, νὰ μὴ λείπῃ καμμία, καὶ νὰ παραταχθῶν κατὰ τρόπον ὥστε νὰποτελέσουν μίαν ἑξωτάτην μορφήν, τελείως ἀρμόζουσαν, τελείως ἀνταποκρινομένην πρὸς τὴν ἰδέαν. Καὶ ἡ ἐργασία αὐτῆ ἀπαιτεῖ τὸν περισσότερον χρόνον. Τώρα ὁ ποιητὴς θὰ λεπτολογῆσῃ, — με ὅλον του τὸ δικαίωμα πλέον, — καὶ θὰ ἔχῃ νὰ κάμῃ με ὅλα ἐκεῖνα τὰ «μικρὰ πράγματα» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τὰ βασανιστικά, ποῦ ἀποτελοῦν τὴν τελειότητα, ἢ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶνε «μικρὸν πρᾶγμα»... Καὶ ἀπὸ τὸ ἀπελπιστικὸν ἐκεῖνο χάος τῶν σβυσμάτων, τῶν προσθηκῶν, τῶν παραπομπῶν, τῶν ἀλλεπαλλήλων διορθώσεων, ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τοῦ χειρογράφου, ποῦ μαρτυρεῖ τὸσους ἀγῶνας, τὸσον μακροχρόνιον προσπάθειαν, τὸσον δισταγμὸν, ὁ ποιητὴς, διατάζων ἀκόμη, θὰ ξεχωρίσῃ τοὺς ὀλίγους τοῦ τελευταίους στίχους, θὰ τοὺς καθαρογράψῃ, καὶ με τὴν γενναιωτέραν προσπάθειαν καταπνίγων τὸν τελευταῖον, τὸν ἐπιμονώτερον δισταγμὸν, — ἂν το κατορθώσῃ, — θὰ τοὺς ὑπογράψῃ.

Ἔτσι γίνεται ἓνα ποῖμα τὸν χρόνον... Ἀλλὰ τὸ ποῖμα αὐτὸ εἶνε πολλάκις θαυμασία μικρογραφία. Κλείει μέσα του κόσμον ὀλόκληρον. Καὶ ἐνῶ τὸ βλέπεις καὶ λέγεις ὅτι αὐτὸ εἶνε ὅλον, τὸ ξαναβλέπεις καὶ κατὰ ὑποπτεύσεις, καὶ ἔξαφνα ἀνακαλύπτεις, — θαῦμα! — ὅτι με τὸ μικροσκόπιον σοῦ παρουσιάζει πράγ-

ματα, ποῦ δὲν ἐφραντάξασο, καὶ μετὰ τὴν ὑπόψιν σου ἀκόμη, ὅτι θὰ τὰ ἔχῃ. Κατὰ τι ἀπειρώς συγκεντρωμένον καὶ ἀπειρώς μεστόν. Ὅλα τὰ ποιήματα ὅσα θὰ ἔγραψεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, σφικτοδεμένα, συμπιεσμένα, εἰς τοὺς πέντε-δέκα αὐτοὺς στίχους. Καὶ τὸ ποιημάκι τὸ μικροσκοπικόν, ἀπλόνει, ἀπλόνει, ξετυλίγεται, ξεχειλίζει, καὶ σοῦ γεμίζει τὴν ψυχὴν.

Ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφην δὲν εἶνε βέβαια ἐπίσης περιεκτικὰ κ' ἐπίσης θαυμάσια. Διὰ τὰ πρώτα του μάλιστα, τὰ νεανικώτερα, εἰμπορεῖ καὶ νὰ μὴ χρειάζεται μικροσκόπιον. Τὰ ἄλλα ὅμως, — πέντε ἢ ἕξ ἀπὸ τὰ τελευταῖα, — εἶνε ἀκριβῶς ὅπως ἐξήγησα νὰ σὰς παραστήσω, καὶ αὐτὰ κυρίως τὸν χαρακτηρίζουν. Ἀλλ' ἂς διμιλήσωμεν καλλίτερα με τὰ πράγματα. Κάμετέ μου πρώτα τὴν χάριν νὰ διαβάσετε αὐτό:

ΔΕΗΣΙΣ

Ἡ θάλασσα στὰ βάθη τῆς πῆρ ἓνα ναῦτη. —
Ἡ μάνα του, ἀνήξεση, πηγαίνει καὶ ἀνάφει

στὴν Παναγία μπροστὰ ἓνα ὑψηλὸ κερί
γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα καὶ νὰν καλοὶ καιροὶ —

καὶ ὅλο πρὸς τὸν ἄνεμο στήνει ταῦτι.
Ἀλλὰ, ἐνῶ προσεύχεται καὶ δέεται αὐτῆ,

ἢ εἰκὼν ἀκούει σοβαρὴ καὶ λυπημένη,
ξερώντας πῶς δὲν θάλλῃ πιά ὁ υἱὸς ποῦ περιμένει.

Ἔχει, βλέπετε, τὴν σφραγίδα του καὶ αὐτὸ τὸ ποιημάκι. Ὁ ρυθμὸς του δὲν εἶνε ἢ συνειδημένη τυμπανοκρουσία, ἢ γλώσσά του ἔχει πολλὸν τὸν ἀτομικὸν χαρακτήρα, καὶ ἡ πλουσιωτάτη ὁμοιοκαταληξία — ὁμοιολεξία μᾶλλον, κερικαιοί, ἀετὶ-αετὶ, ὅπως θὰ τὴν ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς ἄλλα ποιήματα τοῦ Καβάφην, — ἔχει τὴν σεμνὸν καὶ μαλακὸν, τὸ σχεδὸν κρύφιον, ποῦ δὲν καταστρέφει, ὡς ἀπότομος ἐκρηξίς ροικέτας, τὸν ἱρηνώδη λυρισμὸν, τὴν ἡρεμον μελαγχολίαν τῆς φράσεως. Εἶνε μία φόρμα τελείως ἀρμόζουσα εἰς τὴν ἰδέαν. Ἄν δὲ προσέξετε καὶ εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν, θάνακαλύψετε κάποιαν σύνθεσιν εἰς τὴν ἀπλότητά της, φιλοσοφικὸν βάθος, συμβολισμὸν ἂν θέλετε, καὶ ἴσως τὸ εἰκόνισμα, τὸ κερί, ἢ μάνα, ἢ θάλασσα, ὁ ναῦτης, νὰ σὰς φανοῦν διαφορετικὰ ἀπὸ ὅτι τὰ ξεῦρετε, γενικώτερα καὶ διαρκέστερα. Λέγω ἴσως, διότι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐκφράζεται ἐδῶ κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς ἐπέβαλλε τὸ «βεβαίως». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑξωτάτη μορφή ἔχει μερικὰς ἐλλείψεις, ποῦ ὁ ἴδιος ὁ κ. Καβάφης, με τὴν λεπτολόγον ἀκριβείαν

ἄλλων τοῦ ποιημάτων, μᾶς ἔκαμε νὰ τὰς προσέξωμεν. «Προσεύχεται καὶ δέεται» δι' αὐτὸν εἶνε πλεονασμὸς: μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι τὸ «νὰν» καλοὶ καιροὶ» ἔπρεπε νὰ λεχθῆ πρὶν ἀπὸ τὸ «γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα».

Ἀλλὰ ἢ «Δέησις» εἶνε ἀπὸ τὰ πρώτα. Αὐτὸ ποῦ θὰ διαβάσετε τώρα εἶνε ἀπὸ τὰ τελευταῖα:

ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ

Τιμὴ σ' ἐκείνους ὅπου στὴν ζωὴν των ὄρισαν καὶ φυλάγουν Θερμοπύλας.
Ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινουντες
δικαιοὶ κ' ἴσοι σ' ὅλας τὸν καιρὸν πράξεις,
ἀλλὰ με λήθη κίβλας κ' ἐσπλάχνια
γενναῖοι ὁσάκις εἶνε πλούσιοι, κ' ὅταν
εἶνε πτωχοὶ, πάλ' εἰς μικρὸν γενναῖοι.
πάλι συντρέχοντες ὅσο μποροῦνε
πάντοτε τὴν ἀλήθεια λαλοῦντες.
πλὴν χωρὶς μίσος γιὰ τοὺς ψευδομένους.

Καὶ περισσότερη τιμὴ τοὺς πρέπει
ὅταν προβλέπουν — καὶ πολλοὶ προβλέπουν —
πῶς ὁ Ἐφιάλης θὰ φανῆ στὸ τέλος.
κ' οἱ Μῆδοι ἐπὶ τέλους θὰ διαβοῦνε.

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, τέτοιον ποῖμα δὲν γίνεται εἰς μίαν ὥραν! Αὐτὸς ὁ ὄρισμός τοῦ ἀνωτέρω ἀνθρώπου, τοῦ εὐσταθοῦς μετὰ συγκαταβάσεως καὶ τοῦ δικαίου μετ' ἐπιεικείας, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ὅτι θὰ νικηθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, καὶ μολοντοῦτο ἐπιμένει εἰς τὸ καθήκον, καὶ εἰς αὐτὸ θυσιάζει ἀκαμπτος κάθε συμφέρον, καὶ δὲν εὐρίσκει τὴν δικαίωσιν, τὴν δόξαν καὶ τὴν νίκην παρὰ μόνον μετὰ θάνατον, — εἶνε προῖον μελέτης μακρᾶς καὶ γνώσεως τελείας. Προδίδει ὀλόκληρον σύστημα κοινωνικῆς φιλοσοφίας, καταστρωθὲν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Πόσας παρατηρήσεις θὰ ἔκαμε, καὶ πόσας γνώμας θὰ ἐκοσκίνισε, καὶ πόσας εἰκόνας θὰ συνεδύασεν ὁ ποιητὴς, ὅταν εὐρίσκετο εἰς αὐτὸν τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ δριστηκὸν συμπέρασμα, διὰ νὰ ξεχωρίσῃ τὴν ἰδέαν καθαρὰν, ὀριμὴν πλέον δι' αἰσθητοποίησιν. Καὶ ἰδοῦ, εἰς στιγμὴν ὄραίας ἐμπνεύσεως, τοῦ παρουσιάζονται αἱ Θερμοπύλαι, αἱ ἀθάνατοι Θερμοπύλαι, ὡς ἡ ζωηρότερα εἰκὼν, ὡς τὸ τελειότερον σύμβολον. Ἡ φιλοσοφία ἔγινε πλέον ποίησις, ἢ ἰδέα ἐπλάσθη. Τώρα πρέπει νὰποδοθῇ με λέξεις. Ἡ μεγάλη φυσικότης ἐπιτυγχάνεται ἐδῶ διὰ τῆς μεγάλης ἐπιτηδεύσεως, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἐλευθερία, ἢ λιτότης, ἢ εὐκολία τῶν στίχων, ποῦ νομίζει κανεὶς ὅτι εἶνε αὐτοσχέδιοι, δὲν ἀποκρύπτει ἀπὸ τὸν γνώστην τὸν μακρὸν καὶ σοφὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ὑπέταξε τὴν ἰδέαν εἰς τὴν ἐκφρασιν.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ μυθολογία παρέχουν συχνὰ εἰς τὸν κ. Καβάφη τὸν θεμέλιον τῶν ποιημάτων του. Ἀλλὰ περιορίζεται πάντοτε εἰς ἓν γεγονός, εἰς μίαν εἰκόνα, ἐγελίουσαν αὐστηρῶς τὴν ἰδέαν, ποῦ θέλει νὰ παρουσιάσῃ οὕτω στηριγμένην ἐπὶ βάσεως ἀσφαλτοῦς κ' αἰωνίας. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ ποιήματά του δὲν θάπαντήσετε σύμβολα διασταυρούμενα πυκνῶς, δὲν θὰ ἴδῃτε τὸν φόρτον ἐκείνων τῶν ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν ὀνομάτων, ποῦ βαρύνει τὰ ποιήματα ἄλλων συγχρόνων ποιητῶν, καὶ ποῦ προδίδει κάποτε ἐπιδειξίαν κ' ἐπιπολαιότητα, καὶ ποῦ προξενεῖ ζάλην κ' ἐκμηδένισιν. Καὶ διὰ νὰ ἐκτιμήσῃτε αὐτὴν τὴν ὀλιγόλογον καὶ τὴν συμμετρίαν, ἰδοὺ ἡ ὥραία αὐτὴ

ΔΙΑΚΟΠΗ

Τὸ ἔργον τῶν θεῶν διακόπτουμε ἡμεῖς τὰ βίαια κ' ἀπειρα ὄντα τῆς στιγμῆς. Στῆς Φθίας καὶ στῆς Ἑλεσθίνας τὰ παλάτια ἢ Θέτις καὶ ἡ Δήμητρα ἔργα καλά ἀρχίζουν μὲς σὲ φλόγες καὶ καπνόν. Ἀλλὰ πάντοτε ἡ Μετάνειρα ἀπὸ τὰ δωμάτια τοῦ βασιλέως τρέχει κατατρομαγμένη καὶ πάντοτε ὁ Πηλεὺς φοβάται κ' ἐπεμβαίνει.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ εἰκὼν δὲν εἶνε παρμένη σοφάτατα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν μυθολογίαν, ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ ἀνθρωπινώτατα ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ἰδία ἐγκράτεια καὶ ἡ ἰδία αὐστηρότης βασιλεύει. Μία εἰκόνα, ἀναπτυσσομένη κ' ἐξελισσομένη φυσικῶς, εἶνε τὸ ποίημα ὅλον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους:

ΚΕΡΙΑ

Ἡ ἀγοιπῆς τοῦ μέλλοντός μας μέρας ἀραδιασμέναις στέκοντ' ἐμπροσθὰ μας σὰν μιά σειρά κεράκια ἀναμμένα — χρυσά, ζεστά καὶ ζωηρά κεράκια.

Ἡ περασμέναις μέραις πίσω μένονν μιά θλιβερὴ σειρά κεριῶν σβυσμένων τὰ πιδ κοντὰ βγάξουν καπνὸν ἀκόμη, κατὰμαυρα κεριά, ψυχρά, λυωμένα.

Δὲν θέλω νὰ τα βλέπω, μὲ λυπεῖ ἡ μορφή των, καὶ μὲ λυπεῖ τὸ πρῶτο φῶς των νὰ θυμοῦμαι. Ἐμπρὸς κυττάξω τὰναμμένα μου κεριά. Δὲν θέλω νὰ γυρίσω νὰ μὴ διῶ καὶ φρεῖω τί γρήγορα ποῦ ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ μακραίνει, τί γρήγορα ποῦ τὰ σβυστὰ κεριά πληθαίνουν.

Ὁμολογῶ, ὅτι τὸ ποίημα αὐτὸ ἐξήσκησεν ἐπ' ἐμοῦ ἓν εἶδος παραδόξου ὑποβολῆς. Μολονότι εἰς τὴν ἀρχήν, — καὶ εἰς τὸ τέλος ἀκόμη, — ἡ εἰκὼν δὲν μοῦ ἐφάνη τελείως εὐτυχῆς, δὲν ἤξεύρω πῶς τὰ κεριά αὐτὰ κατάρ-

θωσαν νὰ ζωντανέψουν εἰς τὴν φαντασίαν μου, καὶ τώρα, ὅσες φορές κυττάξω ἔμπρὸς μου, ἡ γυρίσω ὀπίσω μου, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἴδῶ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τὴν φωτεινὴν αὐτὴν γραμμὴν τῶν ἀναμμένων κεριῶν καὶ τὴν θλιβεράν, — πόσον θλιβεράν, ἀλλοίμονον! — τῶν σβυσμένων. Ἴσως ἡ μάγανεια αὐτὴ δρῆται εἰς τὸν θρήνον τῶν τριῶν τελευταίων στίχων, εἰς τὴν ὀδυνηρὰν ἀπήχησιν τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἐξέρχονται, νομίζεις, βιαστικά, διὰ νὰ προφθάσουν, νὰ μὴ διακοποῦν ἀπὸ λυγμούς. Ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ μὲ συνεκλόνησε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ μοῦ ἔκαμν ἐντύπωσιν καταπληκτικὴν, καὶ το ἀπεστήθισα χωρὶς νὰ το θέλω, καὶ το ψιθυρίζω ὡς βουκάλημα εἰς τὰς ἀγρυπνίας τοῦ πόνου μου, κ' εὐρίσκω μέσα εἰς αὐτὸ τὴν θλιμμένην ψυχὴν μου, τὴν σπαραγμένην ζωὴν μου, εἶνε τὸ ἀπελπιστικόν, τὸ μοιραῖον αὐτὸ ποίημα, ποῦ ἐπιγράφεται:

ΤΕΙΧΗ

Χωρὶς περίσκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ, μεγάλα κ' ὑψηλά τριγύρω μου ἔκτισαν τείχη.

Καὶ τώρα κάθημαι καὶ ἀπελπίζομαι ἐδῶ

Μὲ τρώγει τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν αὐτὴ ἡ τήχη, διότι πράγματα πολλὰ ἔξω νὰ κάμω εἶχον.

Ἄ, ὅταν ἔκτιζαν τὰ τείχη πῶς νὰ μὴ προσέξω.

Ἀλλὰ δὲν ἤκουσα ποτὲ κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον. Ἀνεπαισθήτως μ' ἔκλεισαν ἀπὸ τὸν κόσμον ἔξω.

Ἄρκετὰ ποιήματα συγχρόνων ποιητῶν μας, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ὁ πολὺς κόσμος τάντιπαρέρχεται ὡς ἀκατανόητα, μ' ἔκαμαν ἐπίσης νὰ μείνω μὲ ἀνοικτὸν στόμα. Καὶ πολλὰ ἐπίσης τἀπεστήθισα, καὶ εἰς στιγμὰς ρέμβης τὰ ἐπανελάμβανα ὡς μίαν ἡχὴ τῆς ἰδίας μου ψυχῆς. Ἀλλ' ὀλίγα, πολὺ ὀλίγα διετήρησαν τὸ κράτος αὐτὸ μέχρι τέλους. Σιγὰ-σιγὰ μοῦ ἐφαίνοντο ἐπιτηδευμένα, ἀνείλικρινῆ, ἀπατηλά, κενά, καὶ σιγὰ-σιγὰ ἔπαυσα νὰ τὰ πιστεύω. Τὰ «Τείχη» ὅμως τοῦ Καβάφη ἀντέστησαν εἰς κάθε μου ἀνάλυσιν. Κ' ἐξακολουθοῦν νὰ μὲ κατέχουν, νὰ μὲ περιζάνουν ὀρθια, ἀμελιετα καὶ θαυμάσια. Ὁ ποιητὴς μ' ἐφυλάκισε, μ' αἰχμαλώτισε. Καὶ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτὴν χρονολογεῖται ὁ θαυμασμός μου. Βεβαίως δὲν θάτον συμερισοῦν ὀλόκληρον, — οὔτε τὸ ἀπαιτῶ, — ὅσοι ἤκουσαν κάποτε κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον, κ' ἐπρόσεξαν ὅταν ἐκτιζόντο τριγύρω των ὑποῦλα τείχη, καὶ δὲν ἀφῆκαν, οἱ συνστοί, νὰ τοὺς κλείσουν ἔξω ἀπὸ τὸν

κόσμον ἀνεπαισθήτως. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπρόσεξα, τὸ ἐξομολογοῦμαι. Ἄφισα νὰ τυρωθῆ τριγύρω μου ὁ φοβερός φραγμός, καὶ τώρα εἶμαι ἐντελῶς ἀνίσχυρος ἐναντίον του! Καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ κακὸν ἔγινε τόσον ἀνεπαισθήτως, ὥστε θὰ τὸ ἀγνοοῦσα ἀκόμη, δὲν θὰ εἶχα παρὰ μίαν ἀόριστον ὑποψίαν τῆς οἰκτρᾶς μου τύχης, ἂν δὲν μοῦ το ἐφανέρωνεν ἔξαφνα ὁ ποιητὴς, εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν, εἰς ὅλην του τὴν φρεσίν. Καὶ τώρα κάθημαι καὶ ἀπελπίζομαι ἐδῶ. Ἔ, αὐτὸς ὁ ποιητὴς εἴμπορεῖ νὰ μὴ εἶνε δι' ἐμὲ κάτι τί;

Ἐν ἄλλο ποίημα ὅμως, ποῦ ἐπιγράφεται «Τὰ παράθυρα», εἶνε ἴσως καθολικώτερον. Δὲν εἰκονίζει τὴν τύχην μερικῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἰδικὴν μου, ἀλλὰ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Εἰς τὸ σκότος αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς κατεδίκασε τὸ Ἄγνωστον, ὁ πόθος τοῦ φωτός εἶνε ἐπίσης ἀγωνιῶδης δι' ὅλους ὅσοι τὸ ἀντιλαμβάνονται καὶ ὑποφέρουν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡ σκέψις τοῦ ποιητοῦ, ἡ ἀπαισιόδοξος, θὰ εὖρη πάντοτε ἡχώ, ἢ θὰ γεννήσῃ μίαν ἄλλην ἀντίθετον:

ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Σ' αὐταῖς ταῖς σκοτειναῖς κάμαραις ποῦ περῶ μέραις βαρυσ, ἐπάνω κάτω τριγυρῶ γιὰ νάβρω τὰ παράθυρα. — Ὅταν ἀνοίξῃ ἓνα παράθυρο θάναυ παρηγορία. — Πλὴν τὰ παράθυρα δὲν βρίσκονται. ἢ δὲν μπορῶ νὰ τῆρω. Καὶ καλλίτερα ἴσως νὰ μὴν τὰ βρῶ. Ἴσως τὸ φῶς θάναυ μιά νέα τυραννία. Ποῦς ξέρει τί καινούρια πράγματα θὰ δεῖξῃ.

Συμμερίζομαι τὸν φόβον τοῦ ποιητοῦ κ' ἐγκατερεῶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ φῶς θὰ εἶνε νέα τυραννία. Οὐχὶ θὰ ἔλεγα, ἂν εὐρίσκειτο κανεὶς νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὸ παράθυρον, καὶ ἄς ἤξευρα ὅτι τὸ ὄχι αὐτό, — τὸ ὀρθόν, — θὰ μὲ κατέβαλλεν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μου. Καὶ ἂν με ξαναρωτοῦσαν, ὄχι θὰ ἐφώναζα. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη μοῦ τὸ ἔμαθεν ὁ ποιητὴς, ἢ μᾶλλον μ' ἐστέρωσε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀμυδρὰν ὑποψίαν μου, μ' ἓνα ποίημα τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ εἰς προσκαιρότερα κ' ἔχει σχέσιν μᾶλλον μὲ τὴν κοινωνικὴν παρὰ μὲ τὴν ἀτομικὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν εἶνε διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον βαθύ καὶ ὀλιγώτερον ἀληθινόν:

«CHE FACE... IL GRAN RIFIUTO»

Σὲ μερικὸς ἀνθρώπους ἔρχεται μιά μέρα ποῦ πρέπει τὸ μεγάλο Ναι ἢ τὸ μεγάλο ὄχι νὰ ποῦνε. Φανερόνεται ἀμέσως ὁποῖος τῶχει ἔτοίμο μέσα του τὸ Ναι, καὶ λέγοντάς το, πέρα

πηγαίνει στὴν τιμὴ καὶ στὴν πεποίθησί του. Ὁ ἀρνηθεὶς δὲν μετανοοῦνε. Ἄν ρωτιοῦνται πάλι, ὄχι θὰ ξαναἔλεγε. Κι' ὅμως τὸν καταβάλλει τ' ὄχι ἐκεῖνο, — τὸ ὀρθόν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του.

*
*

Ἦθελα ἀκόμη νὰ σας παρουσιάσω ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ κ. Καβάφη ταῖς «Ψυχὰς τῶν Γερόντων», τὰ «Ἄλογα τοῦ Ἀχιλλέως» καὶ τὸν «Θάνατον τοῦ Ἀυτοκράτορος Τακίτου», διότι καθὲν ἀπὸ αὐτὰ ἔχει ἰδιαίτερον χαρακτῆρα. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ὅσα παρέθεσα εἶνε ἄρκετὰ νὰ σας δώσουν κάποιαν ἰδέαν τῆς πρωτοτύπου αὐτῆς φιλοσοφικῆς ποιησεως, τῆς τόσον νηφελίου, μὲ τὸ αὐστηρὸν καὶ ἰδιόρρυθμον ἐνδυμα, μὲ τὴν ἀριστοκρατικὴν τεχνουργίαν, μὲ τὴν ὀλῶς προσωπικὴν ὑψηλὴν, μὲ τὴν γλῶσσαν τὴν ὑπενθυμίζουσαν μακρόθεν τὸν Κάλβον, καὶ προπάντων μὲ τὴν ἔλλειψιν κάθε ἀναρμόστου ἐλαφρότητος, κάθε ἀνοήτου ἠχολαλιῆς, κάθε ἀπατηλοῦ στολισμάτος. Τίποτε ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα φορτῶνουν ἄλλα ποιήματα ἀερολόγων, ἐκφυλισμένων καὶ ὑπονοητῶν, διὰ νὰ κρύψουν μόνον τὴν γυμνότητά των. Ἄν ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ποιήματα τοῦ κ. Καβάφη φαίνωνται παράξενα καὶ πιθανῶς δὲν ἀρέσουν, εἶνε διότι εἴμεθα κακοσυνειθισμένοι μὲ τὰ ἄλλα. Ἀλλ' ὁ κ. Καβάφης ὁμοιάζει — ἂν ὁμοιάζῃ μὲ κανένα, — μᾶλλον πρὸς τοὺς κλασσικούς, παρὰ πρὸς οἰονδήποτε ἐκ τῶν συγχρόνων.

Νομίζω ἀκόμη, ὅτι ὅσα παρέθεσα εἶνε ἄρκετὰ διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν ὀφειλομένην ἐκτίμησιν, ἂν ὄχι καὶ νὰ δικαιολογήσουν τὸν θαυμασμόν μου, πρὸς ποιητὴν, τὸν ὁποῖον, μὲ ὅλον τὸ ὀλιγόστιχόν του, θεωρῶ ἄξιον μεγαλητέρας προσοχῆς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, ποῦ ἔχουν γραφῆ ἑκατονταπλάσια. Καὶ ὄχι τόσον διὰ νὰ τον χαρακτηρίσω ἀκόμη, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἐπαινέσω μὲ δικὰ του λόγια, θὰ παραθέσω ἐδῶ καὶ αὐτὸ τὸ ἔξοχον ποίημα:

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΚΑΛΙ

Εἰς τὸν Θεόκριτο παρῶπονεῖτο μιά μέρα ὁ νέος ποιητὴς Εὐμένης: «Τώρα δυὸ χρόνια πέρασαν πρὸ γράφω, κ' ἓνα εἰδύλλιο ἔκαμα μόνον. Τὸ μόνο τέλειόν μου ἔργον εἶνε. Ἄλλοιμονον, εἶν ὑψηλὴ, τὸ βλέπω, πολὺ ὑψηλὴ τῆς Ποιήσεως ἢ οἰάλα, κ' ἀπ' τὸ σκαλί τὸ πρῶτον ἐδῶ ποῦ εἶμαι ποτὲ δὲν θάναυθῶ ὁ δυστυχισμένος!» Ἐπ' ὁ Θεόκριτος: «Αὐτὰ τὰ λόγια ἀνύμωστα καὶ βλασφημίας εἶνε. Καὶ ἂν ἦσαι στὸ σκαλί τὸ πρῶτον, πρέπει νάσαι ὑπερήφανος κ' εὐτυχισμένος.»

Ἐδῶ ποῦ ἔφθασες, λίγο δὲν εἶναι.
Τόσο ποῦ ἔκαμες μεγάλη δόξα.
Κι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ σκάλι τὸ πρῶτο
πολὺ ἀπὸ τὸν κοινὸ τὸν κόσμῳ ἀπέχει.
Εἰς τὸ σκαλί γιὰ νὰ πατήσης τοῦτο
πρέπει μὲ τὸ δικαίωμά σου νῆσαι
Πολίτης εἰς τὸν Ἰδεῶν τὴν Πόλι.
Καὶ δύσκολο στὴν πόλι ἐκείνην εἶναι
καὶ σπάνιο νὰ σε πολιτογραφῆσουν —
στὴν ἀγορὰ τῆς βρισκεις νομοθέτας
ποῦ δὲν γελᾷ κανένας τυχοδιώκτης.
Ἐδῶ ποῦ ἔφθασες, λίγο δὲν εἶναι.
Τόσο ποῦ ἔκαμες, μεγάλη δόξα.»

Ο κ. Καβάφης ἔκαμεν ἴσως κάτι περισσό-

τερον ἀπὸ τὸν νέον ποιητὴν Εὐμένην, ποῦ
ἔγραφεν ἀπὸ δύο χρόνια καὶ δὲν εἶχε νὰ δεῖξῃ
παρὰ ἓνα μόνον τέλειον ποίημα. Ἄλλ' ὁ
κ. Καβάφης γράφει ἀπὸ δέκα - δώδεκα. Θὰ
ἦτο δικαιωματικώτερα πολίτης εἰς τὸν Ἰδεῶν
τὴν Πόλιν, καὶ τίποτε κακὸν δὲν θὰ εἶχε νὰ
φοβηθῇ ἀπὸ τοὺς Νομοθέτας, ποῦ εὐρισκον-
ται εἰς τὴν Ἀγορὰν τῆς. Τὸ ὑποθέτω τουλά-
χιστον καὶ τὸ ἐλπίζω. Καὶ τὴν ἰδέαν μου, ἢ
ὁποῖα βλέπετε πόσον εἶνε ἀτομική, τὴν ὑπο-
βάλλω ἀπλῶς εἰς τοὺς Νομοθέτας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΟΥΓΚΩ

Μία γωνία τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας πλη-
σίον τῆς παλαιᾶς Βασιλικῆς Πλατείας,
μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς πληθωρικῆς ζωῆς
τῆς πόλεως, ἐγκλείει ἀνάμνησις ἱερὰ, τὴν με-
γάλην ζωὴν καὶ τὴν μεγάλην διάνοιαν ἐνδὸς
ποιητοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ
Βικτώρος Οὐγκώ, συνέλαβον οἱ φίλοι τοῦ ποι-
ητοῦ, πρωτοστατοῦντος τοῦ Παύλου Μερῆς,
τὴν ἰδέαν ἰδρύσεως μουσείου ἀφιερωμένου εἰς
τὴν μνήμην του. Ἡ οἰκία ὅπου ἀπέθανε ὁ
Οὐγκώ, ἢ ὁποῖα περιέλαβε τὰς ἐνδοξότε-
ρας σελίδας τῆς ζωῆς του, ἦτο ἀδύνατον νὰ
χρησιμοποιηθῇ. Αἱ ὑπέρογκοι ἀπαιτήσεις τοῦ
ιδιοκτήτου, ὁ ὁποῖος κερδοσκοπῶν ἐξήτησε
800 χιλιάδας ἀντὶ 200 ὅπου ἤξιζε, ἐματαιώσαν
τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὡραίου σχεδίου. Καὶ ἡ ἰδέα
ἐγκατελείφθη προσωρινῶς ἕως ὅτου ἀπεφασί-
σθη ν' ἀγορασθῇ πρὸς τοῦτο ἡ οἰκία ὅπου
εἶχε κατοικήσει ὁ Οὐγκώ ὅταν ἐν πλήρει δρά-
σει ἄρχισε νὰ γράφῃ τὸν Ρουί-Βλάς, τοὺς Ἀ-
θλοῦς, τὸν Θρύλον τῶν αἰώνων.

Ἡ οἰκία αὐτὴ ἦτο τὸ ἐντενκτήριο ὄλων
τῶν ἐξοχοτήτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: τοῦ Λα-
μαρτίνου, τοῦ Δουμᾶ, τοῦ Γκωτιέ, τοῦ Βωδε-
λαίρ, τοῦ Μυσσέ, τοῦ Μπανβίλ, τοῦ Βινιὺ καὶ
τόσων ἄλλων. Συχνὰ ἐπανέρχεται ὁ Μπανβίλ
εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ φιλικοῦ αὐτοῦ κατα-
φυγίου τῶν ποιητῶν, ὅπου τόσαι ἰδιοφυΐαι
συνητήθησαν καὶ τόσαι φιλοδοξίαι ἔδωσαν ἀ-
δελφωμέναι τὸ χέρι.

Ἡ ἐξορία τοῦ ποιητοῦ τὸ 1851 ἐπέρασε σὰν
καταιγὶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀγαπητὸν σπίτι. Ὅλα
ἐπωλήθησαν ὅσα ἀπετέλουν τὸν ὡραῖον κό-
σμον τῆς κατοικίας του. Καὶ ἔκτοτε ἀπέμεινε

μία μακρινὴ ἀνάμνησις, τὴν ὁποῖαν τώρα ἐρ-
χεται νὰ θερμάνῃ καὶ ν' ἀναζωογονήσῃ ἢ εὐ-
λαβῆς σκέψις τῶν θαυμαστῶν τοῦ Οὐγκώ.

**

Τώρα, ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποῦ ἐστόλισαν
ἄλλοτε τὴν κατοικίαν τοῦ ποιητοῦ, βιβλία, ἔ-
πιπλα, κομφοτεχνήματα, ἐλαιογραφίαι, σκίτσα,
τόσα ἐνθύμια τῆς πολυμόρφου καὶ πλουσίας
ἰδιοφυΐας του, ἀναζοῦν μέσα εἰς τὴν παλαιὰν
ἀτμοσφαῖραν, μέσα εἰς τὰς μυστικὰς ἀπῆχασεις
ἐνθουσιασμῶν, ὀνείρων, εὐφυολογιῶν ποῦ ἐφτε-
ροῦγισαν ἐκεῖ μέσα, καὶ φτερουγίζουν καὶ πάλιν
σήμερον ὡσὰν τόσαι ψυχαὶ ποῦ συνέζη-
σαν μὲ τὴν ὡραῖαν καὶ μεγάλην ζωὴν τοῦ
ποιητοῦ.

Πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι παλαιὰ, ἔχουν καὶ
ἄλλην ἱστορίαν, πρὶν ἀποκτήσουν τὴν ἱστορίαν
των εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Οὐγκώ
ἠσθάνετο ἰδιαίτεραν προτίμησιν πρὸς ἑπιπα-
λαίων. Διὰ τὸν ποιητὴν ἐνεῖχον τὸ θέλημα
καὶ τὴν ποίησιν τοῦ παρελθόντος, τοῦ λησμο-
νημένου, ποῦ γύρω του δημιουργοῦμεν δρά-
ματα φανταστικά καὶ μυθιστορικὰς περιπετείας
καὶ ὄνειρα, τὰ ὅποια πλανῶνται ἴσως περὶ
τὴν ἰδικὴν μας ζωὴν καὶ τὴν κινῶνται μὲ τὸ
ἄφρονον, τὸ μυστικόν των τραγοῦδι.

Ὁ Βωδελαιρ ἔξαιρει ἰδιαίτερος τὴν ἀγά-
πην αὐτὴν τοῦ Οὐγκώ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ζωὴν
καὶ ἀφιερώνει εἰς τὸν διδάσκαλον σελίδας πλη-
ρεις θαυμασμοῦ.

**

Μαζὶ μὲ ὅσα ἔγραψε ὁ Γκωτιέ διὰ τὸν

Οὐγκώ, καὶ μαζὶ μὲ τὴν «Ψυχὴν τοῦ Παρι-
σιοῦ» καὶ τὸ «Paris νέου» τοῦ Μπανβίλ, τὸ
μουσεῖον αὐτὸ μᾶς δείχνει τὸν ποιητὴν ἀπὸ τῆς
νεανικῆς του ἡλικίας μέχρι τοῦ δοξασμένου θα-
νάτου του.

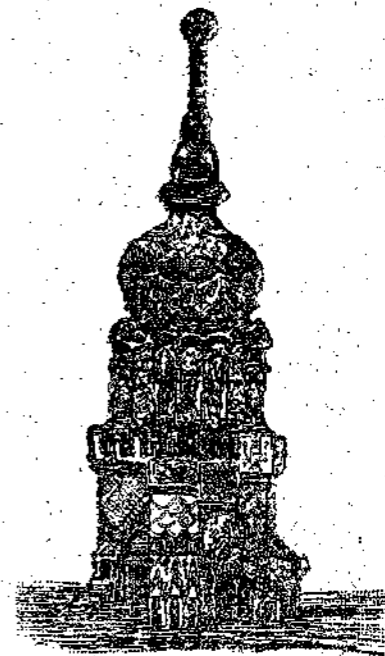
Ὅραϊα καὶ χαρακτηριστικὰ εἰκόνες!

Ἐδῶ ὁ στεφανωμένος ποιητὴς, ὁ ἐνθουσιώ-
δης νέος, ὁ βασιλόφρων, ὁ γράφων στίχους διὰ
νὰ ὀμιλήσῃ τὴν γέννησιν τοῦ Δουκὸς τοῦ Βορ-
δώ. Δίπλα του ἡ συμπαθητικὴ μορφή τῆς Ἀ-
δέλης Φουσέ, τῆς νεανικῆς του φίλης, ποῦ συνέ-
παίζαν παιδιὰ, ἠγαπήθησαν παραφόρως κατό-
πιν, καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας, καὶ ἐμπόδια
καὶ ἐλπίδας καὶ ἀποθαρρύνσεις ἐνυμφεύθησαν
εὐτυχεῖς τὸ 1822. Παρέκει ὁ πατέρας ὁ δυσ-
τυχισμένος, κλαίων τὸν τραγικὸν θάνατον τῆς
ἀγαπητῆς του κόρης Λεοπολδίνης, 19 ἐτῶν
μόλις, εἰς στίχους παθητικῶς, γεμάτους πόνον
καὶ δάκρυα. Καὶ ἐξελίσσεται ἡ ζωὴ του ἐνεργ-
γὸς πάντοτε, μὲ νέας τώρα ἰδέας, δημοκρατι-
κὰς. Ἐδῶ βλέπομεν τὸν θαρραλέον ἀντιμέτω-
πον τοῦ Ναπολέοντος ἀποκαλοῦντα αὐτὸν Ἀν-
γουστῶλον. Ἐρχεται τὸ 1851, ἡ ἐξορία του εἰς
Βρυξέλλας, τὸ Hauteville-House, εἰς τὸ ὁ-
ποῖον γράφει τὰ καλλίτερα ἔργα του. Αἱ Con-
templations, ὁ Θρύλος τῶν αἰώνων, οἱ Ἀθλοῖ,
τὰ ὁποῖα εἶχαν μόνον σχεδιασθῆ εἰς τὸ Πα-
ρισι, βλέπουν τὸ φῶς, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο,
μέσα ἀπὸ τὸ ἐρημιτήριο τοῦ Guernesey.
Εἰς τὰς αἰματωμένας σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ
Παρισιοῦ τὸ 1870 ἀναφαίνεται ὁ ἐξόριστος
ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα. Ἐπὶ
δεκαεννέα ἔτη ἔμεινε μακρὰν αὐτῆς ἀπορριψας
τὴν δοθεῖσαν ἀμνηστίαν. Τώρα, τὸ ἔργον του
εἶνε ἐδῶ. Ζήτω ἡ Γαλλία! εἶνε αἱ πρῶται του
λέξεις μέσα ἀπὸ τὸ βαγόνι τοῦ σιδηροδρόμου.
Ἡ δημοτικότης του εἶναι μεγάλη. Τὸ ὄνομά
του εἶνε εἰς ὄλων τὰ χεῖλη. Τὸ σπίτι του εἶνε
τὸ γενικὸν ἐντενκτήριο. Ὁ παρισινὸς λαὸς
ἐσορᾶζει τακτικῶς τὴν ἐπετηρίδα του. Σπανίως
ἄνδρες ἐγνώρισαν τόσον ἀπτήν, τόσον σύγχρο-
νον τὴν δόξαν. Ποῖος ἐλησμόνησεν τὴν ἀπειρως
μεγαλορεπὴ κηδεῖαν τοῦ ποιητοῦ κατὰ τὸ 1885!
Ἡμεῖς, οἱ Ἕλληνες, σταματῶμεν ἰδιαίτερος
εἰς μίαν σελίδα τοῦ πλουσίου αὐτοῦ βιβλίου τῆς
ζωῆς τοῦ Οὐγκώ. Αἱ στροφαὶ τῶν «Ἀνατολι-
κῶν», αἱ ἀφιερωμέναι εἰς τὴν Ἑλλάδα, δεῖγμα
καὶ αὐταὶ τῆς μεγάλης ψυχῆς του, γεννοῦν μέσα
μας μίαν συγκινητικὴν ἀνάμνησιν.

**

Μία νέα, ἰδιαίτερα μορφή τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ

Βικτώρος Οὐγκώ, εἶναι τὰ ἐκτεθειμένα εἰς τὸ
Μουσεῖον αὐτὸ σχέδια καὶ εἰκόνες, αἱ ἀποκα-
λύπτουσαι αὐτὸν ἀληθινὸν καλλιτέχνην εἰς τὴν
ζωγραφικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν διακο-
σμητικὴν. Ὅλα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ ἀτό-

Φανταστικὸς Ἰνδικὸς ναός.

μου. Ὁ ποιητὴς, τοῦ ὁποῖου τὰ ἔργα ἔχουν
τόσους θαυμαστάς, δὲν φαίνεται ἀδιάφορος
πρὸς τοὺς ἐπαίνους τοῦ κριτικοῦ Μπυρτί. «Δὲν
ἠμπορῶ, τοῦ γράφει ἀπὸ τὴν ἐξορίαν του, νὰ
σὸς εἰπῶ πόσον μὲ συγκινεῖ ἡ καλωσύνη σας διὰ
τὰ πράγματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπιμένουν νὰ ὀνο-
μάζουσαν σχεδιάσματα. Καὶ εἶναι μὲν ἐπιφυλακτικὸς
ἐδῶ, καὶ δὲν τολμᾷ ἢ δὲν θέλει νὰ δώσῃ σημα-
σίαν εἰς τὰ ἔργα του, ἀλλὰ παρακάτω, εἰς ἄλλην
ἐπιστολήν, ὁ δισταγμὸς του σβύνεται κάπως,
καὶ ἀναγνωρίζων καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἀξίαν των,
μολονότι τὴν περιβάλλει πάντοτε μὲ δλίγην εἰ-
ρωνείαν ἢ μετριοφροσύνην, ἢ ὁποῖα δὲν ἀρκεῖ
διὰ ν' ἀποκρύψῃ κάποιον ἐγωϊσμὸν λανθάνοντα,
γράφει πρὸς τὸν ἴδιον Μπυρτί: «Κανείς δὲν
ἔχει τὴν ἰδικὴν σας αὐθεντίαν εἰς τὰ ζητήματα
τῆς τέχνης ὅταν διαβάξω ὅτι γράψετε διὰ τὰ
ἐρασιτεχνικὰ σκίτσα μου, βάλλω ὅλα μου τὰ
δυνατὰ διὰ νὰ μὴν τὸ πάρω ἐπάνω μου».

Καὶ εἶναι ποιητικώτατη ἡ ἐργασία τοῦ ποιη-
τοῦ ὡς ζωγράφου σκίτσα μὲ τὴν πένναν, ἐλαιο-
γραφίαι, ἐνυλογραφίαι, πυρογραφικὴ. Αἱ γελοιο-

(Κινέζος ενθουσιασμένος)

Κινέζος ενθουσιασμένος.

γραφία κατέχουν πολλήν θέσιν εις την καλλι-
τεχνικήν αὐτὴν παραγωγὴν τοῦ Οὐγκώ. Ὁ
«Χοροδιδάσκαλος», ὁ «Κινέζος ενθουσιασμένος»
εἶναι ὡραία ὑποδείγματα τῆς τέχνης του. Ἐ-
πειτα, τοπία καὶ ἄλλα σχέδια φανταστικά ἠμ-
ποροῦν νὰ διεκδικήσουν τὰ πρωτεία ὡς ὁ
«Φανταστικὸς Ἰνδιὸς νάβς», «Château en Es-
pagne» καὶ ἄλλα.

Καὶ τὸ ἔνδοξον αὐτὸ σπῆτι τῆς παλαιᾶς Βα-
σιλικῆς Πλατείας, τὸ ὀνομασθὲν «Οἰκία τοῦ
Βίκτωρος Οὐγκώ», εἶναι τὸ προσκύνημα ἐκεί-
νων ποῦ τιμοῦν μίαν μεγάλην διάνοιαν καὶ
συγκινοῦνται ἀπὸ τὰς ὡραίας ἐκδηλώσεις μιᾶς
ζωῆς εὐγενούς.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΣΗΣ *

Η ΖΩΗ

Τὸ Ἀλκαζάρ! Ὄνομα ποῦ ἔζησε εἰς τὴ Γρα-
νάδα, κάτω ἀπὸ φιλήματα Οὐρί. . . Καὶ
ποῦ ὡς ἤγῳ ἐπέρασε ὡς τὴ Λάρισσα, ἐπὶ ποίων
ἐρωτικῶν πτερῶν - τίς οἶδε - ὡραίου Μανρι-
τανοῦ ἀγνώστου. . . Τὸ Ἀλκαζάρ! Ἄλλος
τώρα ἄγριο, γεμῆτο περασμένα μεγαλεῖα.
Ὑπὸ τὰς θολλὰς του ἐξήλωσα Ἀνατολίτου
οὐμβήν. Κάτω ἀπὸ θεόραταις λεύκαις καὶ δι-
πλα εἰς κάποιο κατερειπωμένο περίπτερον ἐνά-
θησα. Στὰ πόδια μου ἔρρεε ἡσυχία, ἀνάλαφρα
ὁ Πηγεῖος. Γύρω μου, μίαν μέτρη ἀπὸ φωνῆς
ἐξάλλους ἐβούζε ὡσάν ἀπὸ γιγάντειον οἶστρον.
Κάποτε ἤκουα στὰ χέρια Ἑβραίου τὸν ἤχον
κροταλλίζοντος χρυσοῦ. Κάποτε, τὸν μυκηθμὸν
ταύρου ἐπιβήτορος, ὡσάν ἕμνον πρὸς τὴν Ζωὴν
τεραστίων. . . Καὶ ἄνωθέν μου, μέσα εἰς τὰ
φυλλώματα, ἐπὶ τοὺς κλάδους καὶ τὰς κορυ-

φὰς τῶν δένδρων, σάν οἰωνοὶ κακοί, νὰ πτε-
ρογίζον καλιακούδαις, στίφη!
Κάραις τῆς λέγουν στὴ Γενίση σείρ. Ἐκ
παραδόσεως θεωροῦνται ἱεραί. Καὶ μένον
ἀνενόητοι ἀπ' τὸ πλῆθος. Σάν τόσα ὄρ-
νεα φαίνονται. . . Ἐξωτικὰ ἄλλον κόσμου. . .
Οὔτε ἐπαιτομύρια κηφελῶν δὲν θορυβοῦν, ὅ-
σον θορυβεῖ ἓνα ἀπ' τὰ πουλιὰ αὐτὰ τὰ μαῦρα,
τὰ ἄγρια, τ' ἀνήσυχια. Κρούει, παγεραὶ αἱ πτή-
σεις των, τὰ κηλίσματά των. . . Κ' ἐνῶ πε-
τοῦν, νομίζεις ὅτι φέρουν ἐπὶ τὰς πτέρυγας
των ῥίγη. . . Τὰ σμήνη των, δταν ἐφίπτιανται
τοῦ Πηγεῖοῦ καὶ πάνε κ' ἔρχονται ἀπὸ τὴ μιὰ
στὴν ἄλλην ὄχθη του σάν δαίμονες, φαντάζουν
τὴ μαυρίλλα τῆς δημῶδους Μούσης μας:

Πολλὴ μαυρίλλα πλάκωσε-
μαύρη σάν καλιακούδα

* Ἀποσπάσματα. * Ἴδε σελ. 37.

Στὸ φτέρωμα μιᾶς καλιακούδας ἀπ' αὐταῖς
καβάλλησα καὶ πέταξα στὴν ἔκτασι τῆς Πα-
νηγύρεως καὶ εἶδα. . . Δεξιᾷ μου ὁ Ὀλυμπος
ὄψουτο ὡς Δόξα. . . Ὡς τὰ ριζὰ του ἐφθα-
νεν ἀπέραντος ὁ κάμπος. . . Κ' ἐφθάνεν ὡς
τῆς κορφαῖς του ἡ χλαλὴ χιλιάδων, μυριά-
δων. . . Σάν κάποιας νέας ἐλευθερίας προσ-
ερχή ἀντήχετο. . . Ἀρόραμα καὶ θέαμα ἀλλό-
κοτον! . . . Τὰ αἰῶνια τραγοῦδια μας καὶ τὰ
αἰῶνια μαλώματά τον ἀναδεύοντο στὸ Κυα-
νοῦν. . . Καὶ μυστικά, ὡσάν νὰ ἤρχετο ἀπὸ
τὰ ἔκτουμένα ἀλύμπιά του δώματα, ἄκουες
καὶ πάλι τὴ μεγάλη, τὴν εὐγενὴ φωνὴ τῆς Πα-
ραδόσεως:

Ἐγῶμαι ὁ γέρος Ὀλυμπος,
στὸν κόσμον ἔκτουμένος,
ἔχω σαράντα δυὸ κορφαῖς,
κ' ἔξηντα δυὸ βροχοῦλαις.

Καὶ εἶδα. . .

Καὶ εἶδα ἀνατολικομάγαζα νὰ ὄρ' οὔνται
ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ σάν ξόανα. Παντός
εἶδους, παντός μεγέθους, παντός σχήματος. Ἀ-
νάκατα, τὰ χυδαῖότερα μὲ τὰ εὐγενέστερα. Μὲ
ποικιλίαν διὰ ἀνάλογον πρὸς τὴν πόλιν, πρὸς
τοὺς ἀγοραστάς, πρὸς τὴν πανηγύριν.

Ἄν ἐβλεπα τὴν κίνησιν τώρα, ἀλλὰ τὴν
ζωὴν. Τὴν ζωὴν τὴν βάρβαρον. Τί! Μόνον τὰ
ἄγρια ἀντικείμενα ἔλειπαν. Καὶ μόνον τὰ ἄγρια
χρώα. Κάτι κομβολόγια πράσινα, ποῦ ἐκ-
κλοῦντο τοὺς κόμβους σάν αὐγά. Κάτι τόξα
καὶ κάτι δόρατά καὶ κάτι βέλη ὠξειδωμένα.
Κάτι εἰδώλια κεράμια, ἄχαρα καὶ τραγικά καὶ
βλοσυρὸν δευρόμενα. Ἄυτὰ ἔλειπαν. Ἀκόμη,
τὸ ἐπ' ἀνταλλαγῇ ἐμπόριον, ἡ γύμνια καὶ ἡ
χρόα ἐκείνη, ἡ ὡς μαύρη ὕαλος γυαλίζουσα,
τῶν Μαύρων. Καὶ ἀκόμη ὁ τρόμος τοῦ ἐγκε-
φάλου καὶ τὸ δέος τῆς ψυχῆς καὶ ἡ φρίκη τῶν
γραμμῶν. Ἄυτὰ, διὰ νὰ πάσῃ πλήρῃ ἡ ζωὴ
αὐτὴ τὸν τόνον καὶ τὸν οὐθμὸν βαρβάρου.

Ναί! Βάρβαρος ἦτον ἡ ζωὴ ποῦ ἔβλεπα.
Ἄλλὰ ζωὴ μὲ φῶς. Μὲ κνίγος μέσα τῆς ἀπὸ
ἀπτήνας. Ἐνα μένος ἀρχαῖον ὠδευε διὰ τῶν
φλεβῶν τῆς Κ' ἐκτύπα κ' ἐπάλλετο ὡς τραυ-
μία. Κ' αἰφνης ἐφοβίζετο, κ' αἰφνης ἀδυνα-
τιζε ὡς πόα.

Ἀρρυθμὸς, διαστακτικὸς, ἀνήσυχος, θαμβὸς
ἦτον ὁ κόσμος οὗτος. Μὲ πολλὰ χρώματα καὶ
μὲ πολλὰς φωνὰς, διὰ νὰ δικαιολογητῆ ἡ βαρ-

βαρότητος του. Μὲ ἐνεργητικότητα καὶ μὲ ἀνταν-
γείας λάμψεων στὰ μέτωπα, διὰ νὰ δικαιολο-
γητῆ ὁ Ἑλληνισμὸς του. Ἦγε καὶ ἔφερε ἐ-
πάνω του, γύρω του, μέσα του, παντοῦ, ὅτι
ἐλεύθερον καὶ ὅτι δοῦλον, ἐν συγχύσει. Δύνα-
μις, ποῦ τώρα, ἐλευθέρῃ, ἔσπαζε εἰς λεπτομε-
ρείας εὐφροσύνης. Ποῦ ἄνωγ' αἰῶρον ἐμα-
ζεύετο ὡς κοχλίας μοιραῖος εἰς τὴν κόγχην του.
Χάος τι προδημιουργικὸν ἦτο τῆς φυλῆς μας.
Ἦτο οὕτω ἐν ὄγκῳ, ἐν βοῇ, ἐν δρασεί, ἐν
ποικιλίᾳ, ὅλος ἐν σκοτεινῷ τινι φῶτι ὡς τὸ τοῦ
Μίλωνος, ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ παρὰ τὴν
Πιερίαν καὶ παρὰ τὸν ἀτμόν, ποῦ ἠσθραινε
πολιτισμὸν, καὶ παρὰ τὰς ἀλύσεις, ποῦ ἀνα-
δεύοντο σάν φεῖδια στὴν ψυχὴ του, ἦτο, ὅτι
καλοῦμεν: Ἑθνικὴ πανηγύρις.

Καὶ εἶδα μογαζεῖα γεμῆτα ποιήσιν ἑλληνι-
κὴν, ἀγνώως ἑλληνικὴν. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τῶν
τοίχων στημένοι ἀργαλεῖοι, ἐπρόβαλαν ἔτσι στὸ
σκιάφος μέσα καὶ ὑπὸ παμπάλαιας ἀραχνια-
σμένας δροφᾶς, ἔτσι στὰ βᾶθη ἐκεῖ, ὡς ὑπὸ
καταχθόνια ἀγνωστὰ, ἐπρόβαλαν σάν μαγικά
Θεσσαλῆς μαγίσσης σῦνεργα, ποῦ δὲν ἔλειπε
στὴ σιωπῇ των* τὴ μελαγχολικὴ αὐτὴ, παρὰ
μόνον ἓνας μαγικὸς κύκλος στὸν ἄερα, κάποιο
προσταγῆς σημεῖο ἐξωτικὸ, διὰ νὰ κινηθοῦν
κι ἀναβοήσουν μὲ τοὺς κρότους των τὴν ἐρα-
τεινότερα, τὴν ποιητικότερα, τὴν παρθεναιω-
τέρα τῆς ἐργασίας ὑμνωδία, ἦν ὁ οἶκος ὁ Ἑλ-
ληνικὸς ποτε ἀνεβόησε πρὸς τὸ Κυανοῦν, αὐτῆ:

Ὅσο εἶν' ὁ Οὐρανὸς ψηλὸς
κ' ἡ θάλασσα τοῦ πλάτους,
τόσο παντὶ διαζότιαν
ἡ κόρη στὴν ἀδλή της.
Τοῦ Ρήγα ὁ γυῖος ἐπέρασε,
τοῦ Ρήγα ὁ γυῖος περνάει
καὶ τὴν ἐχαιρετάει

Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ Λαρισιναῖς γυναῖκες καὶ
κορίτσι ἐργάζονται, καὶ φαίνονται ἐκπὶ σάν
φαντάσματα λευκὰ τὴ νύχτα, ὑπὸ τὸ φῶς, στε-
φανωμένα σὰ μὲ κάποιο θεῖο ἀκτινωτὸ ἐξ Οὐ-
ρανῶν. . . Ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἡ Φυλὴ ἀκόμη διέ-
σωσε ἐθνικὸ εἰς τὸ ἔνδυμα, ἔλαμψε καὶ λάμ-
πει Μεταξοτὰ ἀράχινά μαζί μὲ φλοκάταις
πλουσιαῖς, μαζί μὲ μαντήλια πλουμιστά, μαζί
μὲ κάποιαις λαχναῖς, ὅλα μὲ ντέρτι ἐργασμένα

* Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Πανηγύρεως παύουν ἐρ-
γαζόμενοι οἱ ἀργαλεῖοι.

καί σερνιά, σιγά-σιγά εκεί μέσα, τραγουδιστά και με καύμους υφαίνονται. Ολημέρις κροτούν κι' όλονυχτίς. Γεμίζουν ή σαΐταις κάθε τόσο. Τό χτένι ανάβει από φλόγα. Και χτυπά τ' αντί. Και τό πανί στ' αντί μαζεύεται σιγά-σιγά κι' ανάβει τό τραγουδι και σάν από μαγικό έργαστήρι βγαίνουν τὰ πανιά, τὰ ξόμπλια, τὰ σκονιά, άπάνω, πέρα ως τόν Όλυμπο και κάτω, πέρα ως τήν Όρθρου...

* *

Νά τὰ παλαιοπωλεία πάρα κείθε, όζοντα βρώμα, ή φθειρίασι, στα χέρια τών Έβραίων δλα, γεμάτα δέ, άναμιξ, πανιά, σιδερικά, φιάλαις, πύλους, παπλώματα, ύποδήματα. Ακόμη και στρατιωτικαίς στολαίς και χάμουρα στα άντρα των, που χθές-προχθές έδημοπρατήθησαν από κάποιον δύσμοιρον στρατό ως περιττά κι' άνάξια. Νά τὰ σαράφικα Ιταμώτατα, με αποστίλβοντα τὰ μειζήτια και τής λφραις, κι' αυτά, στα ίδια άθώα χέρια, όπως κάθε τι που λάμπει από αξία ή από λέρα. Τι ήγεμονικά οι παράσταται των που στεκονται! Τό πρόσωπόν των πλαισιούται άπ' όλην τήν ήγεμονίαν του χρήματος και άπ' όλην τήν άναισθησίαν του συμπερόντος. Βλοσυροί, ύπιπενείς, νευροτενείς, δστεώδεις, ρικνοί, αλύγιστοι εκεί, φαντάζουν πρό τών θυρών αυτών ως άλλοι Κέρβεροι καταχθονίων βασιλείων. Με τήν έσθητά των τήν ραβδωτήν και τὰ επανωφόριά των τὰ ποδήρη και τας πολυχρώμους ζώνας των, ακίνητοι όπως είναι και σιωπηλοί, παραδοκούντες και βουλιμιώντες όλα τὰ παρερχόμενα βαλάντια, με μίαν έναργείαν και με μίαν έσωτερικήν ζώην κρυφήν, που ούτε τήν φαντάζεσαι, σαν κέρινοι, σαν ψεύτικοι καρμάρωνον άνθρωποι, και φαίνονται όλοι συγκεντρωμένοι πάντοτε εις εαυτούς, εις κάποιαν ρέμβην ύπολογισμών, ουκ οίδα εις ποίόν τι μυστήριον βυθισμένοι άγριον.

ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΛΑΟΙ.

Γύρω μου Έθνη και Λαοί.—Νά, ή Μετσοβίτισσαις. Με τὰ εγχώρια των. Εις τό κεφάλι των φρεσάκι. Παπάζι από πάνω επήχρυσον, με φούνταις μεταξωταίς τριγύρω. Και από πάνω, τριγύρω του φρεσιού, *σεμπέρι*, με μεταξωτά γαϊτάνια κεντημένα. Στο κορμί, φλοκάτα έως τό γόνα μαύρη, και από μέσα, μαβιά *σιγκούνα*

έως τήν κνήμην. Μπροστά, με βαρύτιμα κεντήματα, ποδιά. Και ζώνη χρυσοκεντητος στη μέση, με *θληκωτήρια*, μ' άετούς μ' άνοιγμένα τὰ φτερά, άσημένιους Γόβαις μεταξοκεντημέναις. Κάλτσαις δλοκόκκιναις.

Τί χάρις, έ! και τί ευγένεια! Και τί αξιοπρέπεια φυλής στη στάσι των! Τώρα, νά, νομίζεις, εις τό ύψος των αυτό, ότι ό άετός εκείνος, έξαφνα, θα ζωντανέψη, και με τὰ νύχια του τὰ βαστερά θα τής σηκώση άνω, εις τό Κυανούν, εις όλα τὰ Ουράνια τών όνειρων των.

Νά οι Μετσοβίταις. Άρεμιάνιοι. Με κόκκινο φέσι, όπως τὰ τούρκικα. Φλοκάτα χωρίς μανίκια, ως τόν άμο. Η *ντουλαμάς* με τὰ μανί-

Ζώνη Μετσοβίτισσας.

κια μακρού. Σχιστός, κάτω από τό γόνυ, όπως είναι τών ιερέων τ' άντεριά. Και κάλτσαις από τό ίδιο του ντουλαμά των ύφασμα, σα γκέιταις. Άνδρες όλοι! Μ' έκφρασιν που άγναντεύει ύψη. Με μεγαλοπρέπεια. Άρχοντάνθρωποι.

Νά ή Τρικαλιναίς. Σάν σεισοπνυγίδες. Καμαρωταίς. Μελαχροιναίς και νδοσιμαίς. Με τὰ μεταξωτά μαντήλια των ή παντρεμμέναις. Τὰ κορίτσια έξοκελα και με τὰ μαλλιά πλεγμένα σε κοτσίδαις. Με ένδύματα ευρωπαϊκά ή πλούσιαις. Με μάλλινα εγχώρια ευρωπαϊζοντα ή φτωχαίς. Και τί φιλάρεσκαίς! Τής δέ φιλαρεσκείας των ή τέχνη όλη στο μαντήλι αυτό τό χειροκεντημένο που φορούνε. Στο μαντήλι αυτό με τὰ πολλά *κοκάκια*. Μά τί φιλάρεσκαίς!

Νά οι Τρικαλινοί. Άλλοι άπ' αυτούς με φουστανέλλαις. Άλλοι μ' ευρωπαϊκά. Η έποχή, ή μάδα, βλέπει! Κι' άλλοι μ' εγχώρια τρικαλινα ύφάσματα. Πανύψηλοι, παραστηματικοί, δγκώδεις.

* *

Μετσοβίτισσα.

Γύρω μου Έθνη και Λαοί.—Νά ή Βολιώτισσαις. Η ντόπιαίς. Του Άνω Βόλου. Με κομπογούναίς με τ' άραμιά. Με στολίδια δηλ. χρυσομετάξινα, πικνότατα.

Νά ή Λαρισσιναις. Με τὰ φακιόλια των, ή παντρεμμέναις, και κοτσίδαις. Χωρίς φακιόλι και μαζεμμένα τὰ μαλλιά ή ξεπλεκα, ή κόραις. Η παντρειά έτσι παίρνει όλην τήν ιερωσύνη της, κεκαλυμμένη. Και ή παρθενία, άκαλυπτος, όλην τήν ευφροσύνην της και μέθην. Τι! Ποίησις εφημεροσμένη εις τό ένδυμα. Τραγουδι άγριο, που κηλώνεται άπάνω σ' ένα λιλί ή σ' ένα κόσμημα.

Νά οι Πορταρίταις. Οι έξαίσιοι του Πελλείου. Οι Κρητικοί του. Βράκα άδρα μέχρι τής κνήμης. Ζουνάρι πολύπτυχο, μαβί. Άπό μέσα έλέκι εγχώριο με φουντωτά κουμπιά, σαν ύψοσανοι. Τζάκα από πάνω. Και στο κεφάλι, σκουφάκι ως τό των Ιππέων Τούρκων.

Νά οι Καστορίταις. Μακεδόνες από τήν Καστορία. Γνήσιοι ως τό κόκκαλο Έλληνες. Φορούν *τσιπούνια*. Τό έλέκι των από *σαγιάνι*. Υφασμα εγχώριο, του τόπου των. Σταν τόπο των κι' αυτό, ως τόσα άλλα σ' άλλους, υφαίνουσι οι καλαίς των, μέρα νύχτα. Και είναι ή ιθαγενεστέρα, αλλά και άνδρικοτέρα βιοτεχνία των ένστιτίτων των.

Νά οι Έλληνόφωνοι Βούλγαροι, ντυμένοι ως οι Μετσοβίταις μ' ένδύματα *σκονιάσα*, αλλά με φέσι. Νά ή Έλληνόφωναις Βουλγάρισσαις, σα Μεγαρίτισσαις ή σα Κουλουριώτισσαις ντυμέναις, αλλά με γαϊτάνια επάνω των. Κι' αυτοί κι' αυτές είναι κατάφυχα Έλληνισμός άγνός, παραπλανημένος στη Βουλγαρία από αίωνων.

Νά άπ' τό Περιβόλι και νά άπ' τη Σαμαρίνα της Μακεδονίας οι Κουτσόβλαχοι. Άπό τήν επαρχία Καστορίας και αυτοί. Μιλούντες Κουτσοβλάχικα. Έλληνικώτατοι δέ τό φρόνημα και τήν καρδιά. Έλληνικά και Βλάχικα και Βουλγάρικα και Κουτσοβλάχικα όμιλούνται στην επαρχία αυτή νερό. Και δλα, από Έλληνας. Και μιούζουσι οι άνδρες των κορμοστασιά πλατάνου, δασείς, πικνοί λάσιοι, μελαφοί, τραχείς. Άσπρο φέρουν φέσι. Τό επανωφόρι τους σαν τὰ ευζωνικά μας, με σκονιτέ εγχώριον, άσπρο και αυτό, που φθάνει μέχρι τής κνήμης εις τους γέροντας και έως τό γόνυ εις τους νέους και λέγεται *κοζάκα*. Κάτι μου λέγει μέσα μου, ότι είναι λείψανο άγνό του Μακεδονικού άρχαίου ένδύματος, που σου φωνάζει Έλληνισμό, ως τὰ Ουράνια.

* *

Γύρω μου, Έθνη και Λαοί.—Νά ή Έβραϊσσαις. Γυναίκες του Ισραήλ αποθεσσαισθείσαι. Καλλιπάρειοι. Ευχρωμοί. Έξ Ισπανικών πηγών παραπλανηθέντες ρύακες. Ουιλούσαι, πολλοί έξ αυτών, και Ισπανιόβλια. Τό ήθος δλαις σκανδαλιάρισσαις. Και δλαις με ουκ όλίγα ύματα τριγύρω των. Προκλητικώς φιλάρεσκαίς. Μαγνήταις! Με ιδιόρρυθμον κόμμωσιν τής κεφαλής. Περι τό μέτωπόν των φέρουν μαργαριτάρια—*πέπλα*—κι' επί τής κόμης των, κάλυμμα μαργαριτοφόρον—*καπαρέλλα*. Νά, και για όσαις δέν μιλούν Ισπανικά, νά και λίγα Ισπανικά που τους απέμειναν, ως τεκμήριον της Γοαλδακιβερειου των καταγωγής υπό τόν Όλυμπον!

Νά και Τούρκισσαις άκόμη με *σαλβάριά*. Νά και Τούρκοι με άντεριά. Νά και Χαμάμηδες. Νά και Ραβίνοι. Νά και Χόντζηδες. Βήδες, Έφέντηδες. Τούρκοι γεωργοί από τό Δεφέλη, από τό Κεσερλή, από τό Τσουλάρ, άπ' όλα τὰ τουρκώνυμα χωριά. Μεστωμένοι όλοι από άλη και ρώμη. Σά βουνά!

Νά και Σέρβοι Ιππέμποροι άκόμη. Τύποι κομψότατοι τών Βαλκανίων. Άρρενώποτατοι. Με βράκα έως τό γόνυ. Με κοζόκα. Με *κουκάκι* ρούσικο. Και μ' ένα τεράστιο ζουνάρι ως δέκα μέτρα, κόκκινο, που φθάνει από τών λαγώνων μέχρι τών μαστών, που για νά τυλιχθή στο σώμα πρέπει, όταν ό ένας ζώνεται, δυό άλλοι νά τό κρατούνε μετά φόβου! Και μέσα στης πτυχαις του,—φοβερόν!—πιστόλαις ν' αναπαύονται άκοίμηταις!... Που είναι και γίνεται κέμερι των άκόμη, για χρήματα πωλήσεων και αγορών, για γράμματα, για μολύβια, για πένναις, για καλαμαριαίς, και τί δέν γίνεται!

* *

Γύρω μου Έθνη και Λαοί.—Μά τί! Άκόμη; Είν' οι τελευταίοι. Δέν μένουσι ή οι πάντων έσοχατοι, όπως και νά μένουσι έπρεπε, ή Καρραγκούνισσαις, οι Καρραγκούνηδες, τὰ όμοιώματα τών ανθρώπων ταύτα, τὰ μόνα δυνάμενα νά εξηγήσουσι τήν τρομακτικήν μεταξο πιθήκου και ανθρώπου άπόστασιν. Είδος πιθηκανθρώπων πράγματι του Κατρεφάς, Άνθρώπων, που ή θεωρία του Δάρβιν πιστούται ως με σφραγίδα.

Άλλ' από τής άπόψεως μόνον του πολιτισμού. Όχι και τής τής όραιότητος. Διότι και από τὰ όντα αυτά είναι πολλά, όραία φέσι!

Με ωραιότητα γεμάτην κτηνωδίαν, πόρωσιν, αδράνεια, πτωμαίνην, νέκραν.

Είναι τὸ αἶνιγμα τῆς Θεσσαλίας, ποῦ δὲν θὰ λυθῆ οὐδέποτε. Διότι καὶ οὐδέποτε θ' ἀνάστηθουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐκ τῆς κόπρου

Καρυκοῦσσα.

των. Μυρμηκῶ ἀπ' αὐτοὺς ἢ χώρα. Ἀπὸ τῶν Καμβουνίων μέχρι τῶν Φαρσάλων. Εἶναι οἱ ἰσόβιοι Ἕλλητες τῆς. Ἄλλὰ νὰ ἐννοοῦμεθα. Ποῦ πρέπει νὰ ἦναι Ἕλλητες αἰώνια. Διότι μέσα των καμμία δὲν ἀφυπνίζεται ἐπανάστασις πρὸς ἀπόκτησιν καλλιτέρων ὄρων ἐπιζωίας. Οὐδ' ἀφυπνίσθη οὐδέποτε, ἀπὸ αἰώνων. Εἶναι οἱ μοιραῖως δούλοι τοῦ Ἄριστοτέλους. Ποῦ πρέπει νὰ ἔχουν ὑπὲρ τὴν κεφαλήν των πάντοτε δεσπότην.

Εἶναι οἱ μόνοι ἀπὸ κτηνώδη ἐνοτικὰ γεμάτοι ἄνθρωποι. Ἐκεῖ ποῦ ἦσαν πάντοτε, ζεινῶν. Οὔτε μίαν βαθμίδα δὲν ἀνήλθον. Ἐξηγοῦν τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, χωρὶς νὰ ἦναι αὐτοὶ ἐξελίξις. Τὰ ἐνοτικὰ των οὔτε ὡς τὰ τῶν καχοῦργων εἶναι, ποῦ φθάνουν ἀπὸ δυνάμει εἰς ἐνεργείαν ἐνοτικὰ. Εἰς αὐτοὺς μένουν παντοτεινὰ, ἐνοτικὰ δυνάμει. Δηλ παντοτεινὰ, σαθρά, ἀδρανῆ, ἀκαρπία, ψόφια, βρωμερά.

Ὅ,τι ἦσαν πρὸ τοῦ 78 εἶναι καὶ τώρα. Μόνον τὸ μῖσός των κατὰ τῶν τσιφλικούχων ἤξησε ἔκτοτε. Ἄλλὰ μῖσος ψόφιο. Μισοῦν, διαρκῶς μισοῦν. Ἄλλὰ περὶ πλέον, τίποτε. Ἀφυπνίστις καμμία, τίποτε. Καὶ ζοῦν.

Καὶ εἰς τὴν Μικρὰν καὶ εἰς τὴν Μεγάλην λεγομένην καλλιέργειαν ἐν Θεσσαλίᾳ, εἶν' οἱ κουλουκτοῦδες τῶν κυρίων των. Οἱ ὑπηρεταί, ἤγον, ἢ ἄνευ οὐδενὸς καρποῦ ἐκ τῶν κτημάτων, ποῦ δουλεύουν, ἀνήκοντος μόνον εἰς τὸν κύριον. Ἐπιμορτοὶ καλλιερῆται, κερτοῦδες ἢ πολλίγηδες, ὅπως λέμε δῶ, ποτέ τους δὲν ὑπῆξαν. Πάντοτε κουλούκα ἐργάσθησαν. Πέραν τοῦ κρυφίου μίσους των καὶ πέραν τῆς ζωῶδους των δουλείας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ποτὲ διαμαρτυρίας, οὐδὲν ἐσκέφθησαν.

Σὰ μονιτάρια, ξερντροῦνον στὸν κίμπο τὸ Θεσσαλικό. Καὶ σὰν κουνέλια γεννοβολοῦν ἀδιάκοπα. Γεμίζουν τώρα τὴν Πανήγυριν. Καὶ

πλειονοψηφοῦν εἰς κόσμον καὶ εἰς ἀριθμὸν. Διότι τὰ ὄντα αὐτὰ, τὰ ζῶντα ἔτσι ζωοφυτικῶς — ἀλλόκοτον! — ἀπ' ὅλα τὰ Ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς ποῦ ἔδα στὴ Λάρισα, ἀρέσκονται εἰς τοὺς καλλωπισμοὺς πλειότερον. Ἀγγίους, βέβαια, ἀρχηγόνους. Καὶ πάντοτε, ὅπως εἰς τοὺς ἀγγίους, λάμποντας!

**

Εἰς τὸ ἰδεῶδες τῶν καλλωπισμῶν αὐτῶν φθάνουν αἱ γυναῖκες των, εἶδος ἀκόμηρον μάξις ἐκ σαρκῶν καὶ πανικῶν, μαξῆ. Νὰ ἰδῆτε ὅτι ἔπιτηδεύονται! Μὲ τὴν ἐπιτηδεύσιν, βέβαια, μὲ τὴν ὁποίαν Σουδανὸς τοποθετεῖ στὴν κάραν του φτερά. Φοροῦν — ἀκούσατε καὶ φράξτε! — οὔτε φέσι εἶναι, οὔτε σκούφια, οὔτε καπέλλο, τίποτε — φοροῦν κάποιον κάλυμμα ἀλλόκοτον ποῦ τὸ λέν' *καπράνι*. Ὀλοκόκκινο. Σκεπάζει ὅλο τὸ κεφάλι των τρυγῶ. Σφιχτὸ δὲ σὰν τὰ πῖστρα τὰ σιδηρὰ ἐκεῖνα, ἀπάνου-κάτον, ποῦ βαζάν οἱ βασιανισταὶ εἰς τοὺς κροτάφους τὸν Μεσοίωνα.

Τὸ καπράνι αὐτὸ εἶναι μέσα γεμάτο ἀπὸ προζύμι. Ραμμένο δέ. Ἀπὸ πάνω, σκούτινο κερίβλημα ἄλλο, μαῦρο, ποῦ τὸ λένε *τζάλμα*, μὲ κάτι θηριώδεις φούνταις, μεταξωταῖς, μαύραις καὶ αὐταῖς, ποῦ πέφτουν περὶ τοὺς κροτάφους καὶ ὀπισθεν, μέχρι τοῦ λαιμοῦ. Ἄνωθεν τοῦ μετώπου, στὸ καπράνι ἡμικυκλικῶς, σειραῖς φλωριῶν πυκναῖς, στραβὰ δὲ καὶ ὡς εἶδος μόρτικα. Ἡ παντρεμμένας, ἐπὶ πλέον, καὶ ὑποσάγωνον, ἀπὸ φλωριά καὶ αὐτὸ, εἰς διπλαῖς καὶ τριδιπλαῖς σειραῖς, ποῦ τὸ λέν' *μανάκι*. Καὶ ὅλον αὐτὸ, ποῦ λέγεται — *Θέ μου!* — κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐν ὄρα θέρους φλωριά, τζαλμάδες, προζύμια, μανάκια καὶ καπράνια, ζυγίζει πολὺ λάκκις πλέον τῶν ἐπτὰ δεκάδων, ἕνα παρὰ πάνω δείγμα καὶ αὐτὸ, τῆς κτηνώδους καὶ φυσικῆς δουλείας των.

Καὶ φέρουν — ἀκούσατε καὶ φράξτε! — περὶ τὸν κόρμον, πρῶτον, ποναμίσο ποῦ φθάνει ἕως τοὺς ἀστραγάλους, κεντημένον κάτωθεν, μέχρι δέκα πόντων, μὲ μεταξία καὶ μαλλιά πολύχρωμα, κόκκινα, κίτρινα, πράσινα, γαλάζια, μαῦρα. Φέρον δὲ κάτωθεν τοῦ κεντήματος αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ μεταξί μόνον, φούνταις σμερδαλέαις! Ἀπὸ πάνω — δευτερον — μέχρι τῶν γονάτων, ἔνδυμα, σαγῆς ὀνομαζόμενον, ραμμένο — οἴμοι! — μὲ μεταξί ὅλο. Δηλαδή, στῆς πάντας μόνον, διότι δύο μόνον ἀριθμεῖ ραφαῖς. Ἐπὶ τοῦ στήθους, ὅπως εἰς τὰς στολὰς τοῦ ἵππικου, κατὰ πλάτος τοῦ σαγῆ αὐτοῦ, ἐκ-

τείνονται μεταξίνα σειρήτια, τσαπράζια ἢ τσαπάρια ὀνομαζόμενα. Ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ σαγῆ, ἄλλα κεντήματα πλατύτατα, ὀλόχρυσά δέ, ποῦ τὰ λένε *μανικοῦλια*.

Τρίτον: ποδιά, μαύρη ἢ μαβιά γιὰ τῆς γρηαῖς, καὶ κόκκινη, γιὰ τὰ κορίτσια, μεταξοκεντημένη καὶ αὐτὴ παντοῦ. Ἀπὸ τσόχα δέ. Τέταρτον: στῆ μέση, ζώνη μεταλλίνη, φέρουσα ὑπὸ τοὺς μαστοὺς *θηλῆκια*. Πέμπτον: Ἐπὶ τοῦ στήθους, ὡς εἶδος θύρκιος φολιδωτοῦ, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ, συναπτὰ διάφορα χρυσάοργρα νομίσματα ὄλων τῶν ἐθνῶν τῶν Βαλκανίων καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν πολλακίς, ἀφοῦ δὲν εἶναι παράξενο νὰ διακρίνης εἰς αὐτὰ κανένα φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὰ νομίσματα αὐτὰ ἐνώνουν τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο δι' ἀλύσεων, καὶ τὸ ὅλον κόσμημα καλοῦν *κεστέκι*.

Καὶ φέρουν ἀκόμη — ἀκούσατε καὶ φράξτε! — λευκὰ τσουράπια, κεντημένα μὲ κόκκινο μετὰξι. Καὶ φέρουν ὡς παπούτσια, εἶδος πεδίλων ἀρχαῖζον βλέπετε ἐδῶ! — μὲ κάτι φύγκους σὰ γροθιαῖς. Καὶ φέρουν σκουλαροῦκια ἀσημένια ἢ χρυσά, ποῦ συνδέονται ὑπὸ τὴν σιαγῶνα δι' ἀργυρᾶς ἀλύσεων. Καὶ φέρουν αἱ νεόνυμφοι, ἀντὶ τοῦ σαγῆ ἐκείνου, κάποιον ἄλλο ἔνδυμα, ποῦ τὸ λέν' *καβάδι*, κόκκινο, φθάνον μέχρι τῶν κνημῶν, δῶρον ἀγλαδὸν τοῦ κόνυμπάρου ἢ τοῦ γαμβροῦ. Τὸ καβάδι αὐτὸ κατασκευάζεται — φράξτε! — σὰν πάπλωμα, στὸ ἐν τῷ μεταξί, μπαμπάκι, ἔσωθεν πάνινον, ἔξωθεν μεταξίνον καὶ παπλωματικώτατα ραμμένον ὄλον. Ἐτελείωσε!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΒΡΕΤΤΑΝΟΙ ΥΑΡΑΔΕΣ

ΕΡΓΟΝ Γ. ΜΑΡΟΝΙΕΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

Εἰς τὰς Ἀησιονημέναις Σελίδας, εἰς τὰς ὁποίας θὰ περιλάβωμεν ἀποσπάσματα ποιητῶν καὶ λογογράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, θὰ εὑθρον οἱ ἀναγνώσται τῶν «Παραθηναίων» εὐχάριστον ἀνάμνησιν παλαιῶν γνωρίμων ἢ ἀφορμῶν πρὸς εὐρύτερον μελέτην ἀγνώστων ἀκόμη εἰς τοὺς νέους συγγραφεῶν. Τὰς σελίδας αὐτάς θὰ δημοσιεύωμεν ἀτάκτως καὶ χωρὶς χρονολογικῆν σειρᾶν, ἐκλέγοντες μᾶλλον παρὰ καταιτάσσοντες τὴν ἔλην. — Ἀρχίζομεν μὲ τὸν Ἰουλίον Τυπάλλον, τὸν γλυκύτερον ψάλτην τοῦ «Πλάσματος τῆς Φαντασίας» καὶ τῶων ἄλλων ἀρμονικωτάτων ποιημάτων. Τέκνον τῆς Ἐπατανήσου, ὁ Ἰούλιος Τυπάλλος καὶ θανατοῦσθαι τοῦ Σολομοῦ, γεννήθη τὸ 1814 εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἀπέθανε εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1883. Τὴν καλλιτεχνικὴν του μόρφωσιν χρεώσεται ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐσπούδασε εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πάδοβας, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Πίζας. Μετὰ δεκατετραετη εἰς τὴν Φλωρεντίαν διαμονὴν ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ λόγους ἐγείας. Τὰ ποιήματά του ἐπέρασεν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ σύνορα τῆς μικρᾶς μας χώρας, ἐγκωμιάσε δὲ τοὺς σίχους του καὶ ὁ περιφημὸς Τομαζέο. «Ἡ ποίησις τοῦ Τυπάλλου, γράφει κάποιος ὁ κ. Παλαμᾶς, δὲ θαμπώνει, δὲ ζεσταίνει σὺν τὸν ἥλιο σκορπίζει τὴν ὑνειρεμένην χάριν τοῦ «σεληνοφεγγου». Καὶ πραγματικῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ποίησις τοῦ Τυπάλλου. Ἀπαλὴ καὶ ὄνειρεμένη καὶ παθητικὴ σὺν τῷ φεγγάρι, τὸ ὅποιον μὲ τὴν ἀδυναμίαν καὶ συμπάθειαν ἐνθυμεῖται εἰς τοὺς σίχους του ὁ ποιητὴς.

ΤΑ ΔΥΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Μόλις ἔφεγγε τ' ἀστέρι
Τῆς ἀυγῆς γλυκᾶ, γλυκᾶ,
Μόσχου ἔχυνε τ' ἄερι
Στὴν ὄραϊα πρωτομαγιά

Πρὶν ἀρχίσουν τὰ τραγούδια
Τὸ ξεφάντωμα, οἱ χοροί,
Μέσα ὅσ' ἔγκνικτα λουλούδια
Πρώτη ἐπρόβαλες ἐσύ. —

Πρώτη ἐπρόβαλες, Μαρία,
Καὶ σὲ ἀπάντησα σιμᾶ
Εἰς τὴν ἐρημὴν ἐκκλησίαν,
Ὅπου ἐπήγαμε σιχνά.

Τὰ μαλλιά σου ἐπέφταν πλῆθος
Εἰς τὸν κάτασπρο λαιμό,
Καὶ σοῦ ἐστόλιζε τὸ στήθος
Ρόδο ὄραϊο παρθενικό.

Μὲ τὸ χέρι ὅσ' ἔσαν τὸν κρῖνο
Μοῦ τὸ ἐπρόσφερες γλυκᾶ:
Πάρτο, μοῦ ἔπεσ, σοῦ τὸ δῖνω:
Καὶ μοῦ ἐσπάρραξε ἡ καρδιά.

Μὲς τὸ χρονιασμα, Μαρία,
Πάλ' ἐγύρισα ἐδεκεῖ,
Εἰς τὴν ἐρημὴν ἐκκλησίαν
Ὅπου σ' εἶχα πρωτοῖδε.

Ἄλλ' ἀπὲ τὸ οὐράνιο στόμα
Τὰ θεῖα βλέμματα νὰ ἰδῶ,
Καὶ τ' ἄερινο τὸ σῶμα
Ὁραῖο πλάσμα ἀγγελικό,

Μὲς τὸ ἀπάτητο χορτάρι
Εἶδα ἔρμο, μοναχό,
Ἐνα κάτασπρο λιθάρι
Μ' ἕνα δλόμανθο Σταυρό.

Μοναχὸς μὲς τὴν ἐρημία
Εἰς τὸ μνημᾶ σου ἐμπροστά
Ἐγνώτισα, Μαρία,
Καὶ τὸ ἐφίλησα θεομᾶ.

Ἀπὸ τ' ἀνθη ἐκεῖ σπαρμένα
Ἐκοῦσα ἕνα μοναχό,
Ἀχνὸ κ' ἄσπρο, ὅσ' ἔσένα,
Ἐσὸν ἐσὲ παρθενικό.

Καὶ τὸ εἰαίριασα μ' ἐκείνο,
Ὅπου μ' ἔδωκες ἐσύ,
Νὰ ἔν τὸ ρόδο μὲ τὸν κρῖνο
Πάντα ἐνθύμησι πικρῆ.

Τὸ ἔνα σύμβολο θανάτου
Τ' ἄλλο νύκτης, κ' ἐμμορφιάς —
Ἡ χαρὰ πάντα ἐδῶ κάτον
Ἀδελφῆ τῆς συμφορᾶς.

Η ΦΥΤΗ

Ἐύπνα, γλυκειά μου ἀγάπη,
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθεῖα,
Ὅλη κοιμάται ἡ φύσις,
Ἐὶν' ὅλα σιωπηλά.

Μόνον τ' ἀχνὸ φεγγάρι.
Ποῦ ὅσ' ἐμὲ ἀγρυπνῶ,
Μὲς τ' οὐρανοῦ ἀρμενίζει
Τὴν ἦσυχν ἐρημιά.

Ἄν μᾶς χωρῖξῃ τώρα
Μιά θέλησι σκληρῆ,
Μὴν ἄκορη γῆς θαυροῦμε
Νὰ ζήσωμε μάζῃ.

Ἐύπνα, γλυκειά μου ἀγάπη,
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθεῖα,
Μᾶς καρτερεῖ ἡ βαρκούλα
Στὴν ἐρημὴ ἀκρογιαλιά.

Ἀκόμη τὸ φεγγάρι
Ἐλαμπε σπλαχνικό,
Μὲ μάτια δακρυσομένα
Τὸ κῆτταζαν κ' οἱ δυνά

Λάμνε, γλυκειέ μου, λάμνε
Νὰ φύγωμε μακριά,
Ὅσο σιγάει τ' ἄερι
Στὰ δλόστρωτα νερά.

Καὶ κάθε ποῦ ὅσ' τὸ κῆμα
Βουτῖξῃ τὸ κονπί,
Στὸ μέτωπο τοῦ δῖνει
Ἡ κόρη ἕνα φιλή.

Λάμνε, γλυκειέ μου, λάμνε
Νὰ φύγωμε μακριά,
Ὅσο σιγάει τ' ἄερι
Στὰ δλόστρωτα νερά.

Κνιτάει τὴν γῆν ποῦ φεύγει
Σὰ σύγνεφο θολό,
Τὴν ἀποχαιρετᾶει
Μ' ἕνα ἀνάστεναγμό.

Ἐχετε ἔγεία, λαγκάδια,
Βουσοῦλες, κροῦα νερά,
Γλυκαῖς ἀυγαῖς, πουλάκια,
Γιὰ πάντα ἔχετε ἔγεία.

Μάνα, μακριὰ μὲ σπρώχνει
Εἰς ἄλλην ἔσθῃ γῆ,
Μακριὰ ἀπὸ σὲ μία ἀγάπη
Ἀνίκητη, θεομῆ.

Λάμνε, γλυκειέ μου, λάμνε
Νὰ φύγωμε μακριά,
Ὅσο σιγάει τ' ἄερι,
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθεῖα.

Προβαίνει τὸ φεγγάρι,
Κουφῆ παρηγορία
Νὰ φέρῃ εἰς μύρια πάθη
Ἀγνώριστα κουφά.

Κ' οἱ δυνά μακριὰ ὅσ' τὰ ξένα
Τὸ κῆτταζαν μάζῃ,
Κ' εἶχαν ὅσ' τὴν ἀγκαλιά τους
Παραδεισο καὶ γῆ.

Η ΤΡΕΛΗ

Μαῦρα πετοῦν τὰ σύγνεφα
Ὁ ἀνεμος σφυρίζει
Ἀπὸ τὰ βᾶθη ἀσκώνεται
Ἡ θάλασσα κ' ἀφρίζει
Μόνῃ μία κόρη κάθεται
Στὸ ἔρημο ἀκρογιαλί
Στὸ ἄερι κυματίζοντε
Τὰ δλόχρυσα μαλλιά,
Λάμπουν οὐράνια κάλλη
Σὲ μαύρη φορεσιά.

Δὲς καὶ ψηλά ὅσ' τὰ σύγνεφα,
Στὸ κῆμα ποῦ βογκάει,
Στὴ φύσι ποῦ ταραζεῖται
Παρηγορία ζητᾶει
Ἀπ' τὸ θεομῆ τὸ στήθος τῆς
Βγάινει χλωμὸ λουλοῦδι
Μ' ἕνα πικρὸ χαμόγελο
Τὸ σφίγγει, τὸ φιλεῖ,
Κι' ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι
Μ' ἄλότρημν φωνή.

» *Ανθός καθώς άνθησε
Για μάν αυγή ή καρδιά μου
Και σὺ δὲν μ' ἀπαράτησες
Κ' ζμεινες συντροφιά μου
'Εσὺ τὰ δάκρυα, ρόδο μου,
Και τή χαρὰ γνωρίζεις
Λάμπεις εἰς ὄριο μέτωπο
'Σ τὸ ἀγάπης τὸν καιρὸ,
Και σπλαχνικά σιολίζεις
Στεφάνει νεκρικό.

» Νύκτα γλυκειά ἀστροστόλιστη,
Πιὸ μὴν προβῆς γιὰ μένα
Εἶναι φωτιὰ τὰ κάλλη σου
'Στὴν ἄχαρη παρθένα!
'Ερημὴ γυρίζω, ἀγνωρίστη,
Μοῖρα σιληρῆ, μὲ σέρνει
'Απ' ἄλλον κόσμον ἀπλαχνα
Διαγμένη μία ψυχή,
Σε τούτη παραδέχρει
Τὴν ἄγρια φυλακή.

» Σὰν τ' ἄχαρὸ μου φόρεμα
Μαῦροι κ' οἱ στοχασμοί μου
Πειοῦν, και πάλι δλόμαυροι
Πλακώνουν τὴν ψυχή μου
'Ο ἥλιος πάντα δλόχαρος
'Ομοια λαμπρὰ φωτίζει
Τῆς εἰτυχίας τὰ δνειράτα,
Τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς,
Τὸν πόνο ποῦ φλογίζει
Τὰ βάρη τῆς καρδιάς.

» Τ' ἀνθὸ ποῦ γύρω ἀμέτρητα
Γῆ και οὐρανὸ εἰσωδιάζουν,
Δησιονημένα μνήματα,
Μαῦρα κορμιά σκεπάζουν
Μὲ ταῖς λαμπραῖς ἀκτίνες του
Τὸ δάσος περὶζώνει
Τ' ἀχνὸ φεγγάρι ἀτάραχο,
Και λάμπει μυστικό.
Κί διαν τὸ ἔρμω ἀηδόνι
Δὲν ἀγροικιέται πλιό.

'Απ' τὴν ψυχή μου δλόθερμος
'Ο στεναγμὸς πευιέται,
Κ' ἐν ἀνθος δὲν μαραίνεται,
Φύλλο δεντροῦ δὲν οσειέται.
Τὰ θλιβερά παράπονα
'Ο ἀνεμος σιρορπᾶει
Θερέφουν τὴν γῆν τὰ δάκρυα
Σὰν τῆ δροσιά τὸ ἀγγῆς,
'Η φύσος δὲν γροικᾶει
Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς.

— Τί κάθεσαι, βαρυνόμοιρη,
'Στὸ ἔρημο ἀκρογιάλι;
Βογκοῦν βαθειά τὰ κύματα
Μαυρίζ' ἡ ἀνεμοζάλη
Τοῦ τραγουδιοῦ, δρφανοῦλα μου,
Τὴν μυστικὴ ἀρμονία,
Γροικᾶει τὸ γλυκοχάραμα
Κ' ἡ ἀτάραχη νυκτιά,
Και τὴν τὰ στοιχεῖα
Παλεύουν τρομερά. —

— Βαρειά ἄς μονοκίβη ὁ ἀνεμος
Βαρειά ἄς βροντάη τὸ κύμα
'Ας γέν' ἡ πλάσι ἀμέτρητο
Και παγωμένο μῆμα
Φόβος κ' ἐλπίδα ἐσβύστηκαν
Κάτου 'σ τὴν γῆν γιὰ μένα
Τὸν κόσμον ποῦ ἀπαράτησα
Ζητιάω τὰ ξαναἰδῶ,
Τραγοῦδια περασμένα,
'Αλλὰς χαραῖς νὰ ὑρῶ.

— Ταῖς ἐρημαῖς παρᾶτησε
Κ' ἔλα μὲ μὲ νὰ ζήσης
Τὰ πάθη ποῦ σ' ἐπλήγωσαν
Βαθειά, νὰ λησιμονήσης
Τῆς νύτης τὸ τραντάφυλλο
'Στὸ πρόσωπό σου ἀνθίζει
Τὰ λογιά σου ἐθώλωσε
'Η μάθη σφόρα,
'Αλλ' ἡ χαρὰ γνωρίζει
'Στὴν ἄδολη καρδιά.

— Τὸ πρόσωπο ποῦ ἐμάρανε
Πόνος ποῦ μέσα σφάζει,
Τὸ χρώμα τοῦ τραντάφυλλου
Καμμία φορὰ σκεπάζει,
Καθὼς μὲς τὸ φθινόπωρο
Τῆς ἀνοιξὶς τὸ χρώμα
'Στὰ ἔρμα φύλλα ἀπλώνεται
Ποῦ ἐμάρανε ὁ βοριάς,
Προτοῦ τὰ φάει τὸ χῶμα
Τῆς μάθης λαγκαδιάς.

— Τοὺς πόνους σου λησιμόνησε
Κ' ἔλα, ἄχαρη, μὲ μένα
Νὰ σπλαχνιστῆ τὴ νύκτη σου
Δεήσουν 'σ τὴν Παρθένα —
— Ναι 'στὴν Παρθένα δέομαι
Και σὺ μὴ λησιμονήσης,
Σὺ ποῦ πονεῖς τὴν ἐρημη,
Τὸ χάραμα νὰ ἐλθῆς,
Τὴν ἔρημ νὰ βοηθήσης
Και νὰ τὴν σπλαχνιστῆς.

Και μὲς τὸ γλυκοχάραμα
Σε μάν ἐπιὰ ἀποκάτου,
'Η ἄχαρη ἐκοιμότουνε
Τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου
Κόκκινο ρόδο ἐσθόλιζε
Τὸ στήθος παγωμένο,
Σὰν τῆς ζωῆς ὁ ἄγγελος
Πρὶν πετακτῆ ψηλά,
Νὰ τὸ 'χε ἀπιδωμένο
'Στὰ στήθη τὰ νεκρά.

Κοιμήσου, κόρη, ἡσούχασε
'Στὴν ἐρημὴ σου κλίση
Δάκρυο πικρὸ 'σ τὸ μνήμά σου
Μάτι θνητὸ δὲ χύνει
Μόνον οἱ κρῖνοι ποῦ ἐρημοῖ
Μέσα 'σ τὰ δάση ἀνθίζουν,
Και τοῦ δεντροῦ τ' ἀχνόφυλλα,
Ποῦ φάει ἡ χειμωνιά,
Τὰ μνήματα σιολίζουν
Ποῦ ἀνοίγει ἡ σφορὰ.

KNUT HAMSUN

ΠΑΝ*

Μυθιστόρημα

IZ

Εφώναξα μὲ μιὰ τρομακτικὴ φωνή: «Εὔγελ!»
κ' ἔσκασα στὰ γέλια. Καὶ δμως δὲν ἤμουν
καθόλου μεθυμένος. Ἡ Ἐδουάρδα φαινό-
τανε ἔξω φρενῶν.

Ὅταν ἐδόθηκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρή-
σεως, γλύστησα μέσα σ' ἓνα μικρὸ δωμάτιο,
κολλητὰ στὴ σάλα τοῦ χοροῦ. Ἀποκεῖ ἄκουα
τοὺς ἀποχαιρετισμούς. Ὁ γιατρὸς χαιρέτισε
κ' αὐτὸς κ' ἔφυγε σὲ λίγο οἱ φωνὲς σβύσανε.
Ἡ καρδιά μου κτυποῦσε δυνατὰ.

Ἢ Ἐδουάρδα γύρισε πίσω. Ὅταν μὲ εἶδε,
ξαφνίσθηκε. Μολοντοῦτο μοῦ εἶπε χαμογελαστῆ:

— «Α! ἐδῶ εἶσθαι! Πολλὴ σας καλωσύνη νὰ
μείνετε ὡς τὸ τέλος. Εἶμαι φοβερὰ κουρασμένη.
Στεκότανε δροθια. Ἐγὼ σηκώθηκα ἀπὸ τὴ
θέσι μου:

— Ἐχετε ἀνάγκη νὰναπανθῆτε. Ἐλπίζω ὅτι
σᾶς ἐπέρασε ἡ μελαγχολία σας, Ἐδουάρδα.
Μοῦ ἔκανε λύπη νὰ σᾶς βλέπω μελαγχολικῆ.

— Θὰ μοῦ περῆση μὲ τὸν ὕπνο.

Μὴν ἔχων ἄλλο τίποτε νὰ εἰπῶ, ἐπλησίασα
στὴ θύρα.

— Σᾶς εἰχαριστῶ ποῦ ἤλθατε, μοῦ εἶπε,
σφιγγουσα μου τὸ χέρι.

Ἐκαμα νὰ τὴν ἐμποδίσω νὰ μὲ συνοδεύση
ὡς τὴ σκάλα.

— Μὴν πειράζεσθε, εἶνε περιττό.

Ἐκεῖνη μολοντοῦτο μὲ ἀκολούθησε και πε-
ρίμενε ὑπομονητικὰ στὸν ἀντιτάλαμο, ὡς ποῦ
νὰ πάρω τὸ κασκέτο μου, τὸ τουφέκι και τὴν
τσάντα μου. Ἐνα μπαστούνι ἦτο στὴ γωνιά

τὸ γνώρισα ἦτο τοῦ γιατροῦ. Ἡ Ἐδουάρδα
κοκκίνισε ἡ ταραχὴ τῆς ἔδειχνε ὅτι δὲν ἤξερε,
πὼς βρισκότανε ἀκόμα ἐκεῖ τὸ μπαστούνι. Μιὰ
στιγμὴ σιωπῆς ἐμεσολάβησε ἔπειτα ἔχασε τὴν
ὑπομονή τῆς και εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποῦ ἔτρεμε
ἀπὸ θυμὸ:

— Τὸ μπαστούνι σας... μὴ ξεχάσετε τὸ μπα-
στούνι σας.

Και μοῦ ἔδινε τὸ μπαστούνι τοῦ γιατροῦ! Τὸ
χέρι τῆς ἔτρεμε. Ἀποφάσισα νὰ τελειώνω. Ἐπῆρα
τὸ μπαστούνι, τῶβρα πάλι στὴ γωνιά και εἶπα:

— Εἶνε τοῦ γιατροῦ. Δὲν καταλαβαίνω πὼς
τὸ ἔχασε ἀφοῦ εἶνε και σακάτης και τοῦ χρειά-
ζεται.

— Μὴ μιλάτε γιὰ τὸ πάθημά του, ἐφώναξε
προχωρήσασα ἓνα βῆμα κατεπάνω μου. Ἐσεῖς
δὲν κοιτοαίνετε! Μὰ ἀν τύχη και κοιταθῆτε,
δὲν θὰ μπορῆτε νὰ μετρηθῆτε μ' αὐτόν, ὄχι,
δὲν θὰ μπορῆτε... Αὐτὸ ποῦ σᾶς λέω!

Προσπάθησα ναῦρῶ καμμιά ἀπάντησι, ἀλλά,
καθὼς δὲν εὔρισκα, ὀπισθοδρομήσα κ' ἐβγήκα
ἀπὸ τὴ θύρα. Ὅταν βρέθηκα ἔξω, κύταξα
μιὰ στιγμὴ μπροστὰ μου κ' ἐπῆρα τὸν δρό-
μο μου.

Εἶχε λοιπὸν ἀφίσει τὸ μπαστούνι του. Θὰ
ξαναγύριζε ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτόν νὰ τὸ ξα-
ναπαρή και αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ φύγω ἐγὼ τε-
λευταῖος ἀπὸ τὸ σπλι... Προχωροῦσα σιγά-
σιγά, κυττάζων δεξιὰ και ἀριστερά, ἔως τὸ σύ-
νορο τοῦ δάσους. Ἀφοῦ περίμενα ἔως μισὴ
ῶρα ἐκεῖ, εἶδα τὸν γιατρό. Μὲ εἶχε παρατη-
ρήσει και προχωροῦσε βιαστικὸς κατεπάνω μου.

Ἐπιασα τὸ κασκέτο μου, γιὰ νὰ καταλάβω τί

* Ἴδε σελ. 85.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Γ. Ιακωβίδης

Δέν λέγω, ότι αν ήμουν ζωγράφος θα ζωγράφιζα τὸ κοριτσάκι τοῦ κ. Στ. διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι τὸ ζωγράφιζε ὁ κ. Ιακωβίδης. Ὁ καλλιτέχνης ἀπέδωκε βέβαια τὸ μὸδὲλο πιστότατα. Γνωρίζω τὴν ἀξίαν τοῦ χρωστήρου του καὶ θαυμάζω τῆς τέχνης του τὴν τελειότητα. Καὶ ἡ προσωπογραφία αὐτῆ εἶναι πραγματικῶς τελεία· τόσον ὁμοίως, ὥστε νὰ μὴ μ' εὐχαριστῆ, ἐμὲ τοῦλάχιστον.

Ὡς σύνθεσις, ὡς χρωματισμός, ὡς ἀντανάκλασις φωτός, ὡς πλαστικότης εἶναι ἀπαράμιλλος. Ἡ στάσις τοῦ παιδιοῦ ἀφελῆς ἐν τῇ ἐπιτηδεύσει τῆς, σὰν νὰ θέλῃ νὰ ποζάρῃ· ἀλλὰ ὠραία καὶ χαριτωμένα. Ὅλα αὐτὰ μοῦ προξενοῦν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, πῶς, ὀλίγον χρώμα καὶ τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου ἠμποροῦν νὰ μεταφέρουν ὀλοζώντανῃ τὴν φύσιν ἐπάνω εἰς τὴν ὀθόνην. Καμμιά λεπτομέρεια δὲν παρελείφθη. Ἡ παιδικὴ δροσιά χυμένη παντοῦ, εἰς τὰ φορέματα, εἰς τὰ ὑπόδηθα μαλλιά, εἰς τὰς ἀνταυγείας ποῦ πλανῶνται γύρω στὸ κεφάλαι τοῦ. Καὶ εἰς τὴν προσωπογραφίαν ἑνὸς μικροῦ παιδιοῦ, ὅλα αὐτὰ παίζουν ἴσως μεγαλειότερον ρόλον παρὰ εἰς κάθε ἄλλην προσωπογραφίαν.

Ὅμως, πρὶν παρατηρήσω αὐτὰς τὰς τελειότητας, φυσικὰ τὸ μάτι μου ἔπεσε ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐκεῖ θὰ ἔβλεπα τὴν ἀληθινὴν πνοήν, τὸ ἀνοιξιότικον χαμόγελο καὶ τὸ λευκὸν ἄρωμα τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Τὸ κοριτσάκι αὐτὸ σκέπτεται ἀντὶ νὰ χαμογελά. Φοβεῖται τὴν ζωὴν ἀντὶ νὰ χαίρωνται θαμβωμένα τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν γύρω του. Πονεῖ ἀντὶ νὰ λάμπῃ ἡ μορφὴ του ἀπὸ τὸ ἀμέριμον τραγοῦδι τῆς ζωῆς. Ἄν ἡ φύσις ἔσφαλε, ὁ καλλιτέχνης ἔπρεπε νὰ τὴν διορθώσῃ. Ἐπρεπε νὰ ἐκλέξῃ ἕνα τόνον ποῦ ξεφεύγει τὸ κοινὸν μάτι, τὸν ὁποῖον ὁμοίως ζητεῖ καὶ ἀνευρίσκει ὁ ζωγράφος· τὸν τόνον ἐκείνον ποῦ ἡ φύσις ἐφειδωλεῦθη νὰ χαρίσῃ ἢ τὸν ἀπέκρυψεν ἴσως τόσον βαθειά ὥστε νὰ μὴν προσπίπτῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν.

Αὐτὸ ἤθελα ἀπὸ τὸ ἀριστοτεχνικὸν χέρι τοῦ κ. Ιακωβίδου. Καὶ τότε θὰ ἦτο τελεία ἡ εἰκὼν. Τὸν παρέσυρε ἴσως ἡ ἰδικὴ του μελαγχολικὴ ψυχὴ, καὶ ζωγράφιζε τὴν ἀπατηλὴν ὄψιν ποῦ τοῦ παρουσίασε ἡ φύσις ἢ ἀτελής, ἢ ἐγκρύπτιονσα ὁμοίως πάντοτε μίαν φωτεινὴν ἀκτίνα διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸν καλλιτέχνην εἰς τὴν ἐξιδανίκευσίν τῆς.

Εἰς «Τὸ κερὶ τῆς Βλάχας» συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἡ ὑποτιθεμένη Βλάχα ἀνάβει τὸ κερὶ τῆς ὀπως θὰ τὸ ἀναβα καὶ ἐγώ. Ἄλλ' ἡ ἀπλὴ καὶ ἡ ἀφελῆς γυναῖκα ἔχει βαθύτερον τὸ ὄρησκευτικὸν αἰσθημα ἀπὸ ἐμὲ. Τὸ ἀνάμμα τοῦ κεριοῦ εἶναι ἐκδήλωσις μιᾶς λατρείας ἐσωτερικῆς. Καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ αἰσθανθῶ αὐτὸ ποῦ διωοῦσε ἡ ψυχὴ μου καὶ ποῦ ἠνογκάσθη μάταια νὰ τὸ ζητήσω μὲ τὴν σκέψιν. Ὅσον καὶ ἂν ἠθέλησα νὰ συμπληρώσω τὴν εἰκόνα μὲ τὴν φαντασίαν, δὲν τὸ κατόρθωσα· διότι λείπει ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χρειάζεται διὰ νὰ συγκινήσῃ. Λείπει ἡ ἔμπνευσις. Χωρὶς αὐτὴν τὰ ἀντικείμενα ἠμποροῦν νὰ εἶναι ἀληθινά, ὠραία, ν' ἀποδίδουν τὴν φύσιν, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν ἔργον τέχνης. Μένουν ἀντικείμενα, ὅπως τὰ βλέπομεν καθ' ἡμέραν γύρω μας, τὰ ὁποῖα ζητοῦν μίαν πνοήν, τὴν πνοήν τοῦ δημιουργοῦ, διὰ ν' ἀλλάξουν ἀμέσως ὄψιν, νὰ ἐμψυχωθοῦν, νὰ συγκινήσουν.

Ἀγαπῶ τῆς «Μυγδαλιᾶς» τοῦ. Ἐνας κόσμος δροσιάς, ἀγνότητος, ἀληθινῆς ζωῆς, κόσμος ὠραῖος, κλεισμένος μέσα εἰς ὠραίαν καὶ εὐγενῆ βαθυκύανον ἀτμοσφαῖραν, γεννοῦν μίαν εὐχάριστον αἰσθησιν. Τὰ ἄνθη αὐτὰ τὰ πρόωρα, ἔχουν ὅλην τὴν πρόωρον ὁμορφίαν των, τὴν λεπτὴν ὁμορφίαν προσκαίειν ζωῆς, ποῦ ὁ ελαφρότερος ἀνεμος, ἢ ἐλαχίστη πνοὴ θὰ μαράνη. Ἄλλ' ἐπρόφθασε ὁ ἀριστοτεχνικὸς χρωστήρ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν θάνατον τὰς λεπτὰς αὐτὰς ὑπάρξεις, διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίζουν κάποτε μίαν σκέψιν καὶ ἕνα ὄνειρον, ποῦ τὸ περιβάλλομεν μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην μας καὶ τοῦ χα-

ρίζομεν ὅλα τῆς φαντασίας μας τὰ στολίδια καὶ αἰσθανόμεθα ἔτσι βαθύτερα τῆς ζωῆς τὸ χαμόγελο.

Ὁ «Καπνιστῆς» εἶναι ἕνα ἀριστουργηματικόν. Ὁ τίτλος σὰς τὰ λέγει ὅλα. Ἐνας γέρον ποῦ καπνίζει τὴν πίπαν του. Δὲν σὰς λέγει ὁμοίως καὶ τὰς ἐλαφρὰς ἐλαφροτάτας ἀποχρώσεις τῆς ὕδατογραφίας αὐτῆς, ποῦ κατόρθωσε μὲ φανταστικῶς λεπτήν ἀλλὰ καὶ ρεαλιστικὴν ἐργασίαν νὰ ἀποδίδῃ μίαν πραγματικὴν στιγμὴν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, εὐχάριστον, εὐτυχισμένην, τόσον, ποῦ μεταδίδεται ἡ εὐχαρίστησις καὶ εἰς τὸν θεατὴν, σὰν νὰ ἐξιδανικεῖται ἢ τόσον συνειθισμένη ἀπόλαυσις αὐτῆ τοῦ καπνιστοῦ καὶ ν' ἀντανάκλῃ ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν του ὀλόκληρον κόσμον εὐτυχίας. Ἡ εἰκὼν αὐτῆ εἶναι κάτι μεταξὺ ὕδατογραφίας καὶ ἐλαιογραφίας. Ἐχει ὅλον τὸ ἀερώδες τῆς ὕδατογραφίας ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν τελειότητα ὑπομονητικῆς, ἀκριβολόγου ἐργασίας, ἢ ὁποῖα χαρακτηρίζει ἰδίως τὸν κ. Ιακωβίδην. Εἶνε αὐτὸ ἕνα προσὸν τὸ ὁποῖον, ἂν δὲν συναρπάξῃ τὴν ψυχὴν, προκαλεῖ ὁμοίως τὸν θαυμασμόν μὲ τὴν τελειότητα τοῦ σχεδίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ καλλιτέχνης ἠμπορεῖ ἀδιστακτικῶς νὰ ὀνομασθῇ διδάσκαλος.

Κλειονίκη Ἀσπριώτου

Ἡ κυρία Ἀσπριώτου ἐκθέτει τρίτην φορὰν τώρα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς ἔργα «Ὁ καλλιτέχνης», «Ἰταλόποις» καὶ «Παρισινῆ», ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο πρῶτα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ «Παναθηναῖα», ἀνεγνωρίσαμεν τὸ ἰσχυρὸν τῆς τάλαντον. Ἡ ἐπὶ ἔντες διαμονὴ τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα Ἐκθεσις νέων τῆς ἔργων εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων» δὲν ἐδικαίωσε τελείως τὴν ἰδέαν ἢ ὁποῖα εἶχε σχηματισθῆ. Τὰ ἔργα ἐκεῖνα μᾶς ἔδειξαν κάποιαν ἀδυναμίαν, μερικὰ εἰς τὴν σύνθεσιν, ἄλλα εἰς τὸ χρώμα. Πρέπει ὁμοίως ν' ἀναγνωρίσωμεν ὑπὲρ τῆς ζωγράφου τὴν ἐλαφροντικὴν περίστασιν ὅτι εἰργάσθη ἔσπευσμένως διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς παραγγελίας ποῦ εἶχε ἀναλάβει ἐδῶ. Καὶ εἰς ἔργα βιαστικά δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ οὔτε ἔμπνευσις οὔτε τελειότης ἐργασίας. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἐκθεσιν ἐκείνην, ἐπεριμέναμεν νέα ἔργα τῆς κ. Ἀσπριώτου διὰ νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν ἀρχετὴν μας ἰδέαν. Καὶ ἰδοὺ τώρα ποῦ μᾶς ἱκανοποιεῖ πληρέστατα μὲ τὰς εἰκόνας ποῦ ἔστειλε ἀπὸ

τὸ Παρίσι εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Παρινασοῦ.

Μία «Προσωπογραφία» γυναικὸς «Ἡ ἀνάγνωσις» καὶ «Ἡ μουσικὸς» ἀποτελοῦν τρία φωτεινὰ καὶ ζηλευτὰ δελγμάτα τῆς ἰσχυρᾶς τέχνης τῆς κυρίας Ἀσπριώτου. Μὲ ἀληθινὴν ἀγάπην ἐπλασε, σὰν ἀπὸ πηλόν, ὑγρὸν ἀκόμη, ἀπαλώτατα τὸ πρόσωπον αὐτῆ, καὶ μὲ τὰ σκοτεινὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα ἰδιαίτερος προτιμᾷ ἡ καλλιτέχνης, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἤξευρε νὰ δίδῃ ἕνα ἐπίσης σκοτεινὸν φῶς, ἀπέδωκε μίαν ὠραίαν κεφαλήν, βυθισμένην εἰς τὸ πένθος μιᾶς σκέψεως, καὶ συγχρόνως εἰς τὸν ἀπομακρυσμένον καὶ σβυσμένον ὄριζοντα ἀγκώστου δειρῶν. Εἰς τὰ ἔργα τῆς κυρίας Ἀσπριώτου ὑπάρχει πάντοτε ἕνας κόσμος κρυμμένος, ἀποκαλυπτόμενος σιγὰ - σιγὰ εἰς τὰ μάτια μας μὲ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς ποῦ χαρίζει εἰς αὐτὰ. Προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ζωγραφίζει, ν' ἀνακαλύψῃ τὸ κρυπτόν σναίσθημα τῆς ζωῆς τοῦ μὸδελου τῆς. Τὴν εἶδαμεν ἐργαζομένην ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς μίαν προσωπογραφίαν. Ἡ ὁμοιότης ἦτο τελεία καὶ ὁμοίως ἐδίσταζε τὰ βάλλῃ τὴν ὑπογραφήν τῆς καὶ τὴν ἐκρατοῦσε. Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας εἶδαμεν καὶ πάλιν τὴν ἰδίαν εἰκόνα, ἦτον ἀγνώριστος ἀπὸ μίαν συνομιλίαν κάπως ζωηρὰν τοῦ μὸδελου τῆς ἠμπόρεσε νὰ εἰσδύσῃ ἡ ζωγράφος εἰς τὴν ψυχὴν του, καὶ ἡ εἰκὼν ἐζωντάνεψε καὶ ἐδιαβάσαμεν ἐπάνω εἰς τὸ φαινόμενικῶς ἀπαθὲς πρόσωπον τὸ συναίσθημα τῆς ζωῆς ποῦ ἐζητοῦσαμεν εἰς μάτην ἔως τότε.

Εἰς τὴν «Ἀνάγνωσιν» - ἕνα κοριτσάκι σκυμμένον ποῦ διαβάζει - αἰσθανόμεθα μίαν ἰδιαίτερον ἀπόλαυσιν. Ὅλα σκοτεινὰ καὶ ἐδῶ. Τὸ βάθος, τὰ φορέματα τῆς μικρᾶς, τὰ μαλλιά τῆς. Μία ἀρμονία ἡρεμίας καὶ προσοχῆς χυμένη εἰς ὅλην τὴν εἰκόνα. Καὶ τὸ φῶς, ποῦ ἔρχεται ἀπ' ἔξω καὶ πέφτει ἐπάνω εἰς τὰ φορέματα καὶ εἰς τὸ βιβλίον, καὶ αὐτὸ φαιόν, ἀρμονισμένον μὲ τὴν γενικὴν ἰδέαν τῆς εἰκόνας. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ βαθεῖς τόνοι, οἱ μόλις διακρινόμενοι, ἐνέχουν πολὺ θέλγητρον δι' ἕνα μάτι ποῦ σκέπτεται καὶ δὲν βλέπει μόνον.

Ἀπὸ τὴν «Μουσικόν» τῆς - τὸ ἔργον αὐτὸ εἶνε ἡμιτελὲς - ἀποφέρομεν τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀρμονίας, ἢ ὁποῖα ἀποδίδεται πληρέστατα μὲ τὰς ἀπλᾶς γραμμάς αἱ ὁποῖαι κατεβαίνουν κατὰ μῆκος τοῦ σώματος τῆς μουσικοῦ. Εἶναι αἱ γραμμαὶ αὐταὶ οἱ τόνοι οἱ μουσικοὶ, οἱ ὁποῖοι χύνονται ἀπὸ τὸ βιολὶ καὶ σχηματίζουσι μαζὶ μὲ τὸ σῶμα τῆς μουσικοῦ τὴν ζωντανὴν

είκόνα της αρμονίας του άπειρου, που μόνον ή μουσική, ή φευγαλέα, ή κατ' έξοχήν άδύλος και πνευματική, ήμπορεί να ζωγραφίση μέσα εις την ψυχήν μας.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Υ. Γ. Εις τό προσεχές τεύχος θά δώσωμεν εικόνας της Έκθέσεως.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΜΟΣΧΑΣ

Εγκαινιάζων την σειράν αυτήν επιστολών εκ Ρωσσίας, θεωρώ περιττόν να κάμω λόγον περί της υπερόχου θέσεως την οποίαν σήμερα κατέχει ή ρωσική ιδέα εν τη παγκοσμίω προόδω, εν τω παγκοσμίω πολιτισμώ. Τα όνόματα του Λέοντος Τολστόϊ, των καθηγητών Κοβαλιέβσκι και Μετσνικόφ (και των δύο εις τό Παρίσι) όλοκλήρου πλειάδος λογογράφων Α. Τσέχοφ, Μ. Γόρκυ, Β. Κορολέγκο, προεξέχοντος του Λεαν. Άνδρέιεφ, — είνε γνωστά εις όλους τους άναγνώσκοντας. Άφ' έτέρου όμως δεν ήμπορώ να μη ξέρω τό κάπως παράδοxon εξ άλλης άπόψεως γεγονός του παρατηρουμένου διφνουός φαινομένου. Καθ' όν χρόνον εις τας μάλλον άνεπτυγμένας σφαιράς ή πνευματική ανάπτυξις λαμβάνει κολοσσιαίας διαστάσεις και ό πολιτισμός άν δεν υπερέβη, όπωσδήποτε όμως συμβαδίζει με τον πολιτισμόν της Εύρώπης, εις τας κατωτέρας και δυστυχώς επικρατεστέρας σφαιράς κυριαρχεί πάντοτε τό σκότος, ή μαύρη άτέλειωτος νύξ της άγραμματοσύνης, της σκαλιότητος των ήθών, της έλλείψεως εκπαιδεύσεως, πραγματικών Κράτους του ζόφου, διά μέσου του όποιου μόλις έχάτως ήρχισε να υποφώσκη έλαχιστον, άμυδρόν φώς.

Διαμένων εις την Μόσχαν, την χρυσοκόρυφον πρωτεύουσαν των ρωσικών πόλεων, ή οποία είναι σήμερα τό πνευματικόν και διανοητικόν κέντρον της Ρωσσίας, έλπίζω, κρατών τους άναγνώστας των «Παναθηναίων» ενήμερους της μοσχοβιτικής ζωής, να γνωρίσω συγχρόνως εις αυτούς την πραγματικήν ζωήν της απεράντου αυτής χώρας, περί της οποίας δυστυχώς, κρίνων εκ των έντυπώσεων, τας όποιας άπεκόμισα εκ της τελευταίας εν Έλλάδι διαμονής μου, τό πλείστον μέρος των συμπατριωτών μου έχει άόριστον ιδέαν.

Αρχίζω με τό θέατρον. Δικαίως ό Μοσχοβίτης αυτοκαλείται άνθρωπος του θεάτρον* μό-

νον οι πραγματικοί, οι σοβαροί αυτοί έρασταί της θεατρικής τέχνης, μόνον ή υπερόχος άνεπτυγμένη υπό αισθητικήν έποψιν πόλις* είναι εις θέσιν να συντηρήση δέκα θέατρα: 5 δραματικά, 4 μελοδραματικά και 1 των κωμειδυλλίων (εκτός των θεάτρον δι' έρασιτέχνας, διά συναντίας, των φιδείων, των φιλαρμονικών εταιριών, των ίπποδρομίων, των ποικιλιών κ.τ.λ.).

Εν Μόσχά εργαζονται δέκα θέατρα και άν τυχόν θελήσετε να προμηθευθήτε εισιτήριον όλίγον πρό της έναρξεως της παραστάσεως, κινδυνεύετε να αντιμετώπιστε την κλειστήν θυρίδα του ταμείου του θεάτρον με την έπιγραφή «Τά εισιτήρια εξηντήθησαν», ενώ εις διάφορα θέατρα κατά την ίδίαν έσπέραν συμβαίνει να παίζεται τό ίδιον έργον.

Εάν κρίνη κανείς εκ των κατ' έτος γενομένων πάντοτε νέων θεατρικών έπιχειρήσεων, ή αγάπη των Μοσχοβιτών προς τό θέατρον όλον αυξάνει.

Εφέτος λόγου χάριν, έχομεν τρεις νέας θεατρικάς έπιχειρήσεις: δύο μελοδραματικάς και μίαν δραματικήν. Πώς θά διανύσουν την θεατρικήν περιόδον των, θά τό δεξή τό μέλλον αί εργασίαι των, τουλάχιστον επί του παρόντος, πηγαινούν λαμπρά.

Συνήθως την θεατρικήν περιόδον άνοίγουν τό *Μέρα* (μελόδραμα και κατά Κυριακήν μπαλέτο), τό *Μικρόν* (δράμα) και τό *Νέον* (δράμα και μελόδραμα) κατά προτίμησιν εις τό θέατρον τουτό παίζουν νέοι ήθοποιοί του δημοσίου θιάσου). Πρός τό παρόν όμως δεν έδωσαν τίποτε αξιον λόγου έργον. Εις τό *Μέρα* τά συνειθισμένα πάντοτε τον Φάουστ, τους Ουγενότους, την Κάμεν, τον Ραφφόν εκ των ξένων, και μερικά ρωσικά του περυσινού δραματολογίου, Τσαϊκόβσκι, Ρουβινστέιν, Ρήμσκι-Κορσάκοφ, Γλίγκα κλπ. Αί πρώται μάλιστα παραστάσεις συνδρομητών, αί όποια θεωρούνται πάντοτε ενδιαφέρουσαι, ήσαν άρκετά ψυχραι ένεκα της άπουσίας, εν αρχή της θεατρικής περιόδου, των λατρευτών από τους Μοσχοβίτας άοιδών (κυρίως όμως κυριών) του βαρυτόνου Σαλιανίν, όστις ήγειρε τόσον θόρυβον όταν έψαλεν εις την «Σκάλα» του Μιλάνου και του ύψιφώνου Σομπίνοφ. Με τον έρχομόν των έδόθη κάποια ζωή, τό ταμείον του θεάτρον έπολιορκήθη και όλοι περιμέναν

* Με πληθυσμόν 1,200,000 κατοίκων, πράγμα τό όποιον εν συγκρίσει προς τό Λονδίον, τό Βερολίον και τους Παρισίους είναι πολύ όλίγον.

με άγνωστον ήσαν τό πρώτον νέον έργον της περιόδου, τό νέον μελόδραμα του διακεκριμένου ρώσου μουσουργού Γρετσανίνοφ «Δομπρίνια Νικητήρις», ή υπόθεσις του όποιου έλήφθη εκ ρωσικού μυθικού έπου. Επέστη τέλος ή έσπέρα της πρώτης παραστάσεως και τό μελόδραμα δεν έκαμε καμίαν έντύπωσιν, μολοντί εξακολουθεί να κάμνη καλάς εισπραξεις χάρις εις την συμμετοχήν του Σαλιανίν.

Η αυτή άνία — βεβαίως διά τους σοβαρούς, τους πραγματικούς έραστές του θεάτρον — εις τό *Μικρόν* και εις τό *Νέον*, όπου προς τό παρόν κάμνουν καλάς εισπραξεις μόνον τά έργα του άθανάτου ρώσου δραματοργού Όστροφσκι και δύο νεοφανή έργα, εις τό *Μικρόν* «Τό έργον της ζωής» εν ή παρίσταται ό άγών του άνεπτυγμένου κόσμου προς την άμάθειαν των χωρικών — τό έργον είναι του νεαρού συγγραφέως και δραματοργού Ν. Τιμκόφσκι, — και εις τό *Νέον* «Τό άκαρπον άνθος» της συγγραφέως Περετάννοφ. Η αξία και των δύο τούτων έργων δεν είνε μεγάλη παρόμοια κατ' έτος γράφονται και παίζονται εν Ρωσσία κατά δεκάδας. Κάποια ζωή υπάρχει εις τά ιδιωτικά θέατρα του μελοδράματος, δύο των όποιων τό *Ερμιτάς* και τό *Ρωσσικόν* άρκετά εξεδήλωσαν τό πρόγραμμά των και τό εν και τό άλλο περιορίζονται προς τό παρόν εις ξένα γνωστά ήδη μελοδράματα τά δύο αυτά θέατρα συναγωνιζόμενα τό μόνον πρώτον διά του ρεαλισμού τό δε δεύτερον διά της προσκίσεως εις τον θίασον γνωστών εν Ρωσσία καλλιτεχνικών όνομάτων, κατώρθωσαν και τά δύο να καθαρίσουν την άτμοσφαιραν των, με σειράν νέων έργων εξ όν έπαίχθησαν ήδη ό «Βέρθερος» του Μασσενέ και ό «Νέρον» του Ρουβινστέιν. Ο «Βέρθερος» είχε μεγάλην έπιτυχίαν μ' όλον τον κάπως πενιχρόν υπό μουσικήν έποψιν διάκοσμον αυτού εις τό «Ερμιτάς» ό «Νέρον» δοθείς εις τά λοιπά τρία ιδιωτικά θέατρα — δεν ήμπορεσε να σταθή. Είδα τό έργον τουτό κατά την τρίτην παράστασιν εις τό θέατρον «Ακουάριον», τό όποιον ήρχισε πρό τινων ήμερών. Μέχρι τουτόδε έπαίχθησαν εις αυτό μόνον ή «Αΐδα» εκ των νέων δε δύο μικρά μελοδράματα του Rebikoff: «Εν καταγίδι» και ό «Νέρον». Τό μελόδραμα τουτό έγράφη υπό του Ρουβινστέιν διά τό Μελόδραμα των Παρισίων, άλλ' ένεκα του θανάτου του διασώμου μουσουργού, έπαίχθη πρώτην φοράν τώρα επί της σκηνής του εν Μόσχά «Ακουαρίου». Η υπό-

θεσίς του έργου είναι από τας άτυχτέρας του συνθέτου. Έργον μεγαλοπρεπούς συλλήψεως, με πρόθεσιν να εκφράση εις ήχους όλην την θνελλώδη, την πλήρη παθών, έποχήν της Ρώμης επί Νέρωνος — είναι σαν στρωμαγμένον, τσαλακωμένον νομίζεις ότι ό ποιητής, αισθάναται έαυτόν μηδαμινόν άπέναντι του μεγαλείου του θέματος. και ότι εκ του συναισθήματος τουτότου παρήχθη εν έργον άρχόν, τετριμμένον εις πάν μουσικόν μέλος, εις κάθε τάκτι παρατηρείται κάτι τό όποιον ήκουσε κανείς πρό πολλού, κάτι πρό πολλού γνωστόν. Υπάρχουν όμως δύο τρεις άριαι και ή καλλιτέρα εξ αυτών είνε ή στροφή του Νέρωνος πρό της πυρκαϊάς της Ρώμης.

Τό υπό παραστατικήν έποψιν μεγαλοπρεπείστατον άλλ' ύπολειφθέν υπό έποψιν πρωτευουσών φωνών έργον προσείλκυσε κατά την πρώτην παράστασιν κόσμον πολλόν, όστις όμως μετά την τετάρτην εκ των έπτά εικόνων του έργου όλοκλήρος σχεδόν άπεχώρησε του θεάτρον.

Ο Rebikoff, νέος άκόμη μουσουργός, έσπούδασε μουσικήν εις την άλλοδαπήν και ακολουθήσας τους νέους δρόμους της τέχνης έγραψε μικρά τινά έργα, επιμένων εις την νέαν ταύτην τάσιν. Ως γνωστόν, τό μάλλον δικαιωτικόν γνώρισμα της «νέας τέχνης» είνε ή ανάπτυξις του άτομισμού και συνεπώς ή περιφρόνησις προς τους όιονει νομιμοποιημένους καλλιτεχνικούς τύπους (formes).

«Η μουσική είνε ή γλώσσα των αισθημάτων» λέγει ό Rebikoff τά δε αισθήματά μας στεροϋνται προθεσπισμένων τύπων και καταλήξων συνεπώς ταύτα πρέπει να τά μεταδώση ή μουσική. Την θεωρίαν ταύτην προσβεβύων ό Rebikoff γράφει σειράν έργων («Μελομμικής», «Μουσικοψυχολογικάς εικόνας») εις τά όποια διαρκώς ταλαντεύεται και παραβαίνει τας θεμελιώδεις άρχάς των τύπων της μουσικής μορφώσεως: την ρυθμικήν συμμετρίαν, τας περί τονικής γνώσεις, τον ρυθμόν (cadence) κτλ. Πρωτότυπος μουσική, μετά φρικωδών ένιοτε διά τό άσυνήθιστόν αυτί παρατόνων μεταπτώσεων, άπτότοι καταλήξεις των μερών, όλα ταύτα προσδίδουν εις τά μελοδράματά του κάτι τι δρασερόν, συναρπάζον, νέον. Επίσης πρωτότυποι είνε και αί υποθέσεις.

«Τό δένδρον των Χριστουγέννων» έλήφθη εν μέρει από τον μέγαν συγγραφέα Δοστογιέφσκι και εν μέρει από τον γνωστόν δανόν συγγραφέα των Παραμυθίων Άνδερσεν «Η

κόρη με τὰ σπύρα». Τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, εἰς ἔρημον ὁδόν, κόρη ὀρφανή εἰς μάτην ζητεῖ ἑλεημοσύνην παρὰ τῶν διαβατῶν παρακαλεῖ τὴν ἀποθανοῦσαν μητέρα τῆς νὰ τὴν παραλάβῃ πλησίον τῆς. Εἰς τὴν γειτονικὴν οἰκίαν ἀνάπτουν τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων τὸ ὁποῖον καμαρώνει ἢ ἐπαίτις ἀπὸ τὸ παράθυρον. Ἐξηνητημένη ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὸ ψῦχος ἡ κορασις ἀποκοιμάται καὶ ἰδοὺ αὐτὴ κάθηται μετὰ τὸ βασιλόπουλον μέσα εἰς μεγαλοπρεπὴ αἴθουσαν, ἐν μέσῳ τῆς ἁπλοῦς εἰς ἐστημένον πολυτελέστατον δένδρον τῶν Χριστουγέννων, ὄμιλος δὲ παιδιῶν χορεύει ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ βάλς ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἤκουεν ἀπὸ τὸ παράθυρον διέρχονται ὀρχούμενοι παλιῶται καὶ κινεζικαὶ πλαγγόνες. . . Ἐμφανίζεται τὸ φάντασμα τῆς μητρός τῆς ἢ κόρη δρᾷ πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἱκετεύει νὰ τὴν πάρῃ μαζί τῆς. Τὸ δένδρον μεταβάλλεται εἰς ὑψηλὴν κλίμακα ἀγούσαν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ γεμάτην ἀπὸ ἀγγέλους. Ἡ μητέρα μετὰ τὴν κόρην ἀναβαίνουν τὴν κλίμακα. Ὅλη ἡ σκηνὴ πληροῦται ἀπὸ νέφη καὶ ἅμα διαλυθοῦν παρουσιάζεται ἐκ νέου ἡ ὁδός, τὴν νύκτα, μετὰ χιονοθύελλαν. Ἡ κόρη ἐπάγωσε. Τὸ δένδρον δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ παράθυρον. Τὸ μελόδραμα διακόπτεται δι' ἀποκόμῳ παραφωνοῦσης συγχορδίας.

Δὲν εἶνε τῶν ἀσύνητες θέματα διὰ μελόδραμα; Πείνα, φτώχεια ἢ πείνα πεζότατον καὶ εὐτελέστατον θέμα, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ μελοποιὸς ἤμποροῦσε νὰ περιπέσῃ εἰς θρηνώδη αἰσθηματικότητα, τὴν ὁποῖαν ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Τὸ μελόδραμα προξενεῖ πολὺ ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἦτις, ἀτυχῶς, καταστρέφεται, διότι αἱ τέσσαρες εἰκόνες ἐκτελοῦνται ὄχι με ἀνοικτὴν αὐλαίαν, ὅπως τὸ θέλει ὁ μουσουργός, ἀλλὰ χωριστὰ ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. . . διὰ διαφόρων διαφημιστικῶν εἰδοποιήσεων μετὰ τὰς ὁποίας κοσμεῖται ἡ αὐλαία.

Τὸ δευτέρον μελόδραμα τοῦ Ρεμπικῶφ «Ἐν καταγίδι» ἔχει μικροτέραν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἀξίαν, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἐγράφη πρὸ δεκαετίας ἢ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τοῦ γνωστοῦ διηγήματος τοῦ Κορολέγκο «Τὸ δάσος βογγᾷ» καὶ ἀπεικονίζει τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν ἐν ὄρα καταγίδος.

Ἐκτὸς τῶν δύο Αὐτοκρατορικῶν θεάτρων ὑπάρχουν ἐν Μόσχᾳ τρία ἀκόμη δραματικά, τὸ «Καλλιτεχνικόν», τὸ «Κόρος» καὶ τὸ «Διεθνές».

Περὶ τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ» θεάτρου, σκέπτο-

μαι εἰδικῶς νὰ γράψω εἰς προσεχῆ μου ἐπιστολήν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναφέρω μόνον, ὅτι τὸ πρῶτον δοθὲν εἰς αὐτὸ νέον ἔργον τοῦ Σαϊξπηρ «Ἰούλιος Καίσαρ» εἶχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. ἐπαίχθη δὲ εἴκοσι φορές μετὰ πλήρη αἴθουσαν. Τώρα μελετᾶται τὸ νέον ἔργον τοῦ Τσέχωφ «Ὁ βυσσινόκηπος», τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὁποῖου κατώρθωσα νὰ μάθω χάρις εἰς γνωστήν μου καλλιτέχνηδα. Ὁ μῦθος, — ὡς συμβαίνει πάντοτε παρὰ τῷ Τσέχωφ — δὲν παίζει τὸν πρῶτον ρόλον καὶ συνίσταται εἰς τὴν μεταβάσιν ἀρχαίου κτήματος εὐγενοῦς εἰς χεῖρας ἐπιτηδείου καὶ φαύλου ἐμπόρου. Ἡ νίκη τῆς φαύλης πρακτικότητος κατὰ τῆς ἀπεριοκλήτου καὶ ἀφρόντιδος σχέσεως πρὸς τὴν ζωὴν.

Τὸ θέμα ἀληθῶς δὲν εἶνε νέον, ἀλλ' ὅποια ποιητικὴ μεταλλαγή!

Κτήμα πανάρχαιον, μετὰ οἰκίαν, μετὰ ἀρχαίαν ἐπιπλοῦσιν καὶ ὑπηρετας 85ετείς καὶ μετὰ θαυμάσιον βυσσινόκηπον.

Κατὰ τὴν πρώτην πράξιν ὁ τεράστιος οὗτος βυσσινόκηπος ἀνθισμένος, ἠλιόλουστος, φαίνεται ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς αἰθούσης. Ἀναμένουν τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδον τῆς οἰκοδέσποινης — Ρανέβσκαγιας — ἢ ὁποία εἶνε τὸ κύριον πρόσωπον, ἢ ἡρώς τοῦ δράματος, νέος γυναικεῖος τύπος τοῦ συγγραφέως. Ἀφροντις, ἀνυπόκοτος, δὲν βλέπει τὰ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς συσσωρευόμενα νέφη καὶ μετὰ ἐν πλήγμα σφύρας εἰς τὸ δημοπρατήριον εὐρέθη μετὰ τὴν οἰκογενεῖάν τῆς εἰς τοὺς δρόμους. Δὲν εἶνε νέα. Εἶνε τεσσαρακονταετῆς περίου. Ἐχει ἐγκαταλείψει πρὸ πολλοῦ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ συνέδεσε σχέσεις μετὰ Γάλλον τινὰ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου μετέβη μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Ἄννας. Κάπου εἶχε γνωρίσει τὸν φαῦλον Λοπάχιν, ὁ πατὴρ τοῦ ὁποῖου ἦτο ἀπλοῦς μουσικός, αὐτὸς δὲ εἶνε μισοανεπτυγμένος καὶ ἔχει καὶ φιλοδοξίας. Εἶνε σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ καὶ θεωρεῖται μάλιστα ἐπίδοξος γαμβρός τῆς ψυχόκορης τῆς Ρανέβσκαγιας — Βάριας. Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα πρόσωπα. Ἡ κόρη τῆς Ρανέβσκαγιας Ἄνια νεαρὰ ὑπαρξίς, ἀπρηδημένη ἀπὸ τὸν βίον τῆς μητρός τῆς, ἀπὸ τὸ Παρίσι, καὶ ἡ ὁποία διψᾷ νέον τι, ἰσχυρόν, ὄρατον. Ὁ φοιτητὴς Τροφιμίωφ «αἰώνιος φοιτητῆς» ἕως τριάντα ἐτῶν, ἀνοικτόκαρδος, μετὰ σαφῆ θεωρίαν τοῦ κόσμου, ὁ ἀδελφὸς τῆς Ρανέβσκαγιας Τσάγεφ, ἕνα μεγάλο παιδί, χρωκὸς τῆς ζωῆς. Ἡ οἰκοδιδάσκαλος Καρλόττα Ἰβάνοβνα μετὰ πρᾶτον ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν συμφορὰν τοῦ πλουσίου ὁ γραμματεὺς Ἐπιδόκωφ,

ἀγαθήρευτος καὶ φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐννοοῦν οὔτε οἱ ἄλλοι οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος. . . σείρα δλόκληρος ἀληθῶς ἀνθρωπίνων τύπων, σφριγώντων ἀπὸ ζωῆν καὶ πνεῦμα.

Ἡ δευτέρα πράξις — ἔρημος, ἐγκαταλειμμένη γωνία χωριοῦ — ἄλλοτε νεκροταφεῖον, μετὰ ναῖσκον, μετὰ λείψανα ἐπιταφίων πλακῶν. Ἀμφιλύκη. Ἐδῶ ἀρέσκονται νὰ ἔρχονται οἱ κάτοικοι τῆς παλαιᾶς οἰκίας νὰ ὀμιλήσουν διὰ τὸν καὶ τὸν ἄλλον, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δι' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὄλονεν ἐπέρχεται καὶ τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζουν πῶς ἢ δὲν θέλουν ν' ἀποφύγουν. Ἀδιαφοροῦν ὡς ἔλθῃ. Καὶ ἐπέρχεται. Ἡ σκηρὴ μεταφέρεται εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ δημοπρασία. Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας οἰκίας μετὰ τὸν βυσσινόκηπον μετεκομισθῆσαν εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Καὶ ὑπὸ τοὺς ἐλαφροὺς ἤχους ὀρχήσεως, ἐπέρχεται ἡ διάθεσις εἰς τοὺς ἀφρόντιδας τοῦτους ἀνθρώπους νὰ διασκεδάσουν. Ὅχι ἀπὸ ἀπελπισίαν, ἀλλὰ ἀπλοῦστα: διατὶ νὰ μὴ διασκεδάσουν. Καὶ γελοῦν καὶ χορεύουν. Εἰσέρχεται ὁ Τσάγεφ καὶ ὁ Λοπάχιν. Ὁ χορὸς καὶ οἱ γέλωτες καταπαύουν.

— Ἐπώληθη.

Δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ βυσσινόκηπος.

— Καὶ ποῖος τὸν ἠγόρασε;

— Ἐγώ — ἀποκρίνεται αὐθαδῶς καὶ κάπως ταραγμένος ὁ Λοπάχιν.

Θλίψις ἀλγεινοτάτη σφίγγει τὴν καρδίαν.

Καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία οἰκία. Τὰ δωμάτια ἐρημώθησαν. Κλεισμένα τὰ κιβώτια.

Ὅπισθεν τῶν παραθύρων ὁ ἀνυπόκομος Λοπάχιν κόπτεται τὰ δένδρα τοῦ κήπου. Ἐν τούτοις ὡς ἀποχαιρετισμὸν παραθέτει σαμπάνιαν.

Κλαίουσιν σιγαλὰ τὰ μεγάλα παιδιά, ὁ Τσάγεφ καὶ ἡ Ρανέβσκαγια. Σὰν ἕνας ὑπόκοφος ἤχος, παραδόξως, ἀνεξήγητος νομίζει κανεὶς ὅτι ἐκόπη μία μεγίστη χορδὴ. Ἐκόπη μία ζωὴ, ἀρχίζει ἄλλη.

Καλὰ κάμνουν ποῦ κόπτουν τὸν βυσσινόκηπον εἶνε ἀχρηστος πρὸς νέαν πρὸς ἄλλην ζωὴν.

Μήπως τὸ παλαιὸν ἠμπορεῖ νὰ μένῃ μετὰ τὸ νέον; Καιρὸς νὰ φύγουν. Ἡ παλαιὰ οἰκία κενοῦται. Τώρα θὰ τὸ κερφώσουν μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἔαρος. Ἐξέλθετε ὅλοι.

Ἄλλ' ὅταν πλέον τὴν ἐκάρφωσαν, ἔξαφνα ἀκούεται ἀσθενῆς κτύπος εἰς τὴν κερφωμένην θύραν. Ὅπως εἰς τὸ κάλυμμα τοῦ φερέτρου κτυπᾷ χούφτα ἀπὸ χῶμα. . .

— «Μὲ ἐξεχάσατε μέσα» προσπαθεῖ νὰ πρὸφῆρῃ δυνατὰ, γεροντικὴ ἐξησθενημένη φωνή.

Εἰς τὸ κερφωμένον σπιτὶ ἐλησθμόνησαν γέροντα ἀσθενῆ, 85 ἐτῶν ὑπηρετήν.

Ἰδοὺ εἰς γενικὰς γραμμάς ἢ ὑπόθεσις τοῦ «Βυσσινόκηπου». Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καίτοι ὁ Τσέχωφ ἀπομένει ὁ ἴδιος ὁποῖος εἶνε, ἐν τούτοις σαφέστερον ἐδῶ παρὰ εἰς τὰ προηγούμενα ἔργα του διαφαίνεται ὁ συμβολιστῆς.

Τὸ ἔργον θὰ παιχθῇ περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου. Τὸ πρόσωπον τῆς Ρανέβσκαγιας θὰ παίζῃ ἢ σύζυγος τοῦ Α. Τσέχωφ, ἡθοποιὸς τοῦ Καλλιτεχνικοῦ θεάτρου κ. Ο. Α. Κνήππερ.

Τὴν ἀνοιξὴν θὰ παιχθῇ νέον ἔργον τοῦ Μαξιμ Γόρκυ, ἢ ὑπόθεσις τοῦ ὁποῖου εἶνε ἀγνωστος.

Τὸ θέατρον Κόρος, συγκαζόμενον ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν μεσαιὴν τάξιν, ρυθμίζει τὸ δρομολογίον του πρὸς τὰς τάσεις καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κοινῶν του, ὡς ἐκ τούτου παρέχει εἰς αὐτὸ κυρίως αἰσθηματικὰ νέα ἔργα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δραματολογίου, φάρσας καὶ ἐλαφροὺς κωμωδίας, ἐνίοτε μετασχηματισμένα, κάποτε σοβαρὰ ἀλλ' οὐχ ἥτιον αἰσθηματικὰ ἔργα ῥώσων δευτερευούσης ἀξίας δραματοποιῶν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ «Κόρος» ἔδωκε μόνον τὸ τόσον θόρυβον προξενήσαν, διὰ τὸ ἐγεγρῆν σκάνδαλον τῆς λαθραίας μεταίφρασεως — ἔργον τοῦ Ὀκταβίου Μιρπιῶ — «Les affaires sont les affaires» καὶ ἄλλα τινὰ ἀσημαντὰ ἔργα γερμανῶν καὶ γάλλων συγγραφέων.

Τὸ «Διεθνές» δὲν διαφέρει πολὺ. Ἐκτὸς μελοδραμάτων τινῶν καὶ δραματικῶν ἔργων ἀπὸ τὸ δραματολόγιον τοῦ «Κόρος» τίποτε ἄλλο δὲν ἔδωκε.

Περαιτῶν τὴν ἐπιθεώρησίν μου τῶν θεάτρων τῆς Μόσχας ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω καὶ περὶ τῶν παραστάσεων τοῦ πρεσβυτέρου Κοκλέν μετὰ τοῦ θιάσου του, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς σχεδὸν κενὸν θέατρον. Τοῦτο ἀποδίδω ἐν μέρει εἰς τὴν μετρίαν ἀξίαν τοῦ θιάσου του, καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔναρξιν τῶν παραστάσεων τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ θεάτρου».

Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ἀναμένεται ὁ Μετερλικ μετὰ τῆς συζύγου καὶ τοῦ θιάσου του.

Ἡ περίοδος τῶν συναυλιῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἤρχισεν ἀκόμη ἐδῶ, καίτοι ἐδόθησαν ἤδη μερικαὶ συναυλίαι, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τῆς γνωστῆς κλειδοκυμβαλιστρίας Πάουλας Σάλιτ. Συμπληρωθείσης δεκαετίας ἀπὸ τοῦ

θανάτου του μεγάλου ρώσου μουσουργού Π. Τσαϊκόβσκι, την εσπέρα της 25 Οκτωβρίου εδόθησαν συναυλίες τινές αποκλειστικώς με αποσπάσματα εκ των έργων του ή μεγαλοπρεπέστερα και μάλλον ενδιαφέρουσα εξ αυτών εδόθη εις το Ώδειον της Μόσχας ανώτερον μουσικόν ίδρυμα ή Μουσικήν Ακαδημίαν. Αι διαστάσεις της επιστολής μου, την οποίαν μάλιστα πολύ παρεξέτεινα δέν μου επιτρέπουν να νά γράψω διά τον μέγαν μουσουργόν, ελπίζω όμως ότι οι αναγνώσται των «Παναθηναίων» θέλουν γνωρίσει αυτόν προσεχώς εξ άρθρου γραφομένου παρ' ειδικού δια τα «Παναθηναία».

**

Πρότινων ημερών, υπό των αναλαβόντων την εις Ελλάδα εκδρομήν των ρώσων φοιτητών καθηγητών του εν Μόσχη Πανεπιστημίου έγινε δημοσία διάλεξις αφηρώσα τα κατά την εκδρομήν ταύτην. Οπρίγκιψ Τρουμπετσκόφ δστις ώμιλησεν ιδίως περί της συγχρόνου Ελλάδος, την οποίαν περιέγραψε με συμπάθητικατάς λέξεις, ήνάγκασε παρερθεθέντας τινάς αντιπροσώπους της ένταυθα ελληνικής κοινότητος να έρρυθριάσουν, όταν ανέγνωσε περικοπάς εκ των δημοσιευθέντων εις ελληνικάς εφημερίδας μαρών μέχρι παραλογισμού άρθρων, περι του σκοπού τον οποίον δήθεν είχε ή καθαρώς επιστημονική αυτή εκδρομή.

Πόσον λυπεί τούτο τους εις την χώραν ταύτην ζώντας ήμās Έλληνας, όταν ήμματαίς τινές δια των μαρών ιδεών των γελωτοποιούν ένα δλόκληρον λαόν.

ΜΙΧ. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Δέγκαν

Τήν έννοιαν του θριάμβου της Ισιδώρας Δέγκαν την συλλαμβάνω σκεπτόμενος ότι εδάμασε το υπερφόν ελληνικόν θέατρον. Έδίψασε να χορεύση μέσα εις λαόν, και αφησεν ανοικτάς τάς πύλας του θεάτρου εις το λαϊκόν κύμα το οποίον κανενός δέν φειδεται, το οποίον χύνεται εις τους ύψηλās περιστερεώνας του Αημοτικού θεάτρου, αφίνον να ήχη παταγωδώς ή ευθυμία και ή ινφλουέντσα του. Υπερφόν το οποίον εφοβήθη ή Δούζε, ο Σουλλύ, ή Σάρα, υπερφόν το οποίον είχε έτοιμον να πάρη όλους τους μεγάλους ως άστειους και μό-

νον τον Μιστριώτην να έπευφημή όταν του αγορεύη από το θέτρον, αφησε την Δέγκαν άδικτον. Δηλαδή το διέφυγεν ή Δέγκαν. Και εκείνο το λεπτόν και το ασύλληπτον ρίγος του ρυθμού, το οποίον έτρεμε κανείς σκεπτόμενος ότι ήμπορεί να διακοπή από ένα αυθάδη βήχα, ο ποιητικός παλμός της σαρκός της Δέγκαν, έπέρασε εις ένα θάνατον σιωπής και προσηλώσεως, μέσα εις εκείνο το τεράστιον κύτος του θεάτρου. Ποίαν έννοιαν λοιπόν από το μεγαλείον της έπήρε το υπερφόν και εδάμασθη; Τήν έννοιαν που έπήραμεν όλοι μας, και που δέν έχει ερμηνείαν. Διότι πολλά ερμηνεύονται, άλλ' αι αποκαλύψεις όχι. Αυτά είχε κτύπημα εις τον οργανισμόν μας άκαριαίον, το οποίον αφίνει πόνον ή έκστασιν ή δέν ήξέσω τί, αλλά δέν αφίνει και την σκέψιν να το όρίση και να το συλλάβη. Εις το θέατρον έπήγαμεν όλοι να ίδωμεν την ποιήσιν της μιμητής μη έχοντες τίποτε άλλο από βιβλία σκονισμένα, εκείνα τα αιώνια βιβλία που μάς λέγουν ότι οι άρχαιοι είχαν μίαν μιμητήν αποθανούσαν. Μία σάξ έπέρασεν, ερρήγησε, και τα βιβλία άναψαν από μίαν φλόγα αληθείας. Ναι, υπήρχε λοιπόν και άγαγεννάται παριστάνουσα σχεδόν ως ψυχήν των αισθημάτων το σώμα, τέχνη σκορπιζουσα με το ρίγος του ρυθμού την σάρκα εις τον άέρα, τέχνη που κάμνει πνεύμα το σώμα το οποίον οι καλόγηροι έδειξαν επί αιώνας εις τα τέκνα των άρχαίων Έλλήνων ως κουρέλι βουτηγμένον εις όλους τους ρύπους. Το άρχαιον πνεύμα απέθανε μαζί με το άρχαιον σώμα, αλλά τί άλλο ήσαν οι παλμοί της άγαματινού χορευτικής προχθές, ειμή ένα δραμα του άρχαιου σώματος κινουμένου με θεσπεσίαν άρμονίαν δια να λυρωθή από τον καλογηρισμόν; Και ήτο δραμα ή μην ήτο υπόσχεσις; Ητο αλήθεια ή μην ήτο ένας άπατιών φωσφορισμός επάνω εις το άπεραντον νεκροταφείον των βιβλίων που έγράφησαν περι άρχαίας Ελλάδος;

Υπερ τον μακρινόν άκεάνειον δρόμον που διέτρεξεν αυτή ή ίερεία δια να έλθη από την πατριδα της εις την Ελλάδα, ζητούσα όλίγους πήχαις ελληνικής γής δια να στήση ένα κάποιον ναόν, βέβαια θα έφεγγε κάποιος κόκκος εκ του άγνώστου φωτός του οδηγούντος εις τάς αποκαλύψεις. Ένας λαός να συλλαμβάνη την ωραιότητα των πατέρων του από τους τρικυμισμούς μάς άγγλοσαξωνικής σαρκός, την οποίαν είδεν εις το θέατρον καλούσαν εις την

ζωήν όλας τάς μαντευομένες δομάς των θραυσιμένων άγαλαμάτων, αναδημιουργούσαν τα είδώλια, κάμνουσαν έμπνούν την σεμνότητα της άγγελιογραφίας και αναστηλώνουσαν επί βάθρων την άγρίαν δραματικήν πάθησιν των άγαλαμάτων της Περγάμου, ένας λαός που είχε αυτήν την αποκαλύψιν, χρεωστεί εις την άφροδισίου θάμβους Αμερικανίδα ότι χρεωστεί και εις την Αρχαιολογίαν του, περισσότερα ίσως από ότι χρεωστεί εις την γήν του την αναβιβάζουσαν άγάλαμα εις το φώς. Δέν είχε μοιραία ή έπιμονή αυτής της ίερείας ή όποία τα τελευταία γυμνάσματα της άρμονικής αναπτύξεως του σώματός της τα έκαμεν εις το γηραιόν γυμναστήριον του Ίλισσού, μόνον και μόνον διότι ο χώρος αυτός ήτο δίπλα εις τον Ίλισσόν; Οι θεαταί του προχθεσικού δράματος ήγωνίζοντο να έννοήσουν την σχέσιν των χορευτικών παλμών της Δέγκαν προς τους λυγμούς του Σοπέν. Έάν όλοι οι προχθεσινού θεαταί ήσαν γλύπται έμπνευσθέντες κάποτε ένα άγαλαμα από μίαν σύνθεσιν του μεγάλου Πολωνού, ή από τον μυστικόν του χαρακτήρα, άπλούστατα θα έβλεπον όλοι αναστηλωμένα τα άγάλαμα που εφαντάσθησαν, θα τα έβλεπαν παρερχόμενα με ταχύτητα ύίγγου, όνειρώδη, άπειράρισμα, τόσα όσα έκαμεν ή Πλαστική από των Αιγυπτίων, τόσα όσα μία άνθρωπότης ήμπορεί να κάμη εις το μέλλον.

Εύτυχώς ή Δέγκαν ήλθεν επικαίρως εις στιγμήν που δημιουργείται μία τρομερά βιομηχανία άθηναϊκών καλλονών.

Έχομεν τόσας ιδέας περι κάλλους αυτήν την στιγμήν! Εις το θέατρον ήτο και ο κ. Νέης.

ΧΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙ τη προσεχει παραστάσει της «Ιφιγένειας» του Εύριπίδου εις το παρισινόν θέατρον Οδέον, κατά παράφρασιν του Ιωάννου Μωρεάς, ο Ιωσήφ Γκαλιτιέ εις τον «Χρόνον» ένθυμίζει την εποχήν κατά την οποίαν ο Μωρεάς έσύχναζε ένα κερφετίον της λεωφόρου άγιου Μιχαήλ, άπέναντι του Λουξεμβούργου. Έκει έβλέπαμεν, γράφει, ένα μελαγχρονόν νέον, με άφθονα μαύρα μαλλιά, πιο μαύρα από το κοράνι, με τον μοντέλον, και με γυαλιστερό μιστόκι. Ητον ο Μωρεάς, ο ποιητής. Μάς ήρχετο από την Ελλάδα, από τάς Αθήνας. Και έγγραφε εις την γλώσσαν του Ρονσάρ. Δίπλα του ένα είδος Σιληνού ή Διογένης με λούσε με κύρος. Ητο ο Βερλαίν, ο διδάσκαλος.

Έκτοτε έπέρασαν πολλά χρόνια. Ηθέλησα να ιδώ τον Μωρεάς, και να μάθω πώς ένας Αθηναίος έφθασε τους συγγραφείς μας του δεκάτου έκτου αιώνας και

είσέδουσε το μυστήριον της γλώσσης των. Πώς ένας άρχηγός του συμβολισμού άνεπέτασε την σημαίαν των κλασικων.

Ίδου τι άπαντά ο ποιητής εις τον συνομιλητήν του: «Όταν την επαύριον του πολέμου άνεχώρησα από την πατριδα μου και ήλθα εις την Γαλλίαν, αφησα εις τάς Αθήνας μίαν βιβλιοθήκην δύο χιλιάδων τόμων. Όλα σχεδόν ήσαν έργα των ποιητών σας της Άναγεννήσεως και των καλλιτέρων σας κλασικων. Εις το Παρίσι ήκολούθησα εδώ κ' εκεί μαθήματα νομικής. Ο πατέρας μου με προώριζε εις το πολιτικόν στάδιον. Αλλά αφέθηκα εις το δαιμόνιον της ποιήσεως και έσύχναζα τα καλλιτεχνικά και φιλολογικά κέντρα της Λατινικής σπουδίας, μεταξύ άλλων τους περιφήμους Υδροκαθείς. Έτσι είναι ή νεότης. Η χώρα του Σηκουάνα με κατέκτησε τόσο, που δέν ήμώρεσα να ζήσω στις Αθήνας όταν επέστρεφα μετά τρία έτη. Ηλθα πάλιν γρήγορα στο Παρίσι και είκοσι χρόνια έπέρασαν χωρίς να ιδώ την Ελλάδα. Μόνον εις τα 1897 έαναπήγα, την εποχήν του πολέμου. Τον άτικόν αέραν που θα νοσταλγούσα τον εφάρκα εις το Παρίσι. Το θέλητρον της Αττικής ερρίσκειται εις την λεπτήν άτμοσφαιραν της. Η άτμοσφαιρα αυτή έχει τόσην έπιρροήν εις τους άνθρωπους, που με όλας τάς μεταβολάς και τάς καταστροφάς οι κάτοικοι έμεναν οι ίδιοι όπως στην άρχαιοτητα. Αυτή λοιπόν ή ίδια άτμοσφαιρα σκορπίζει στο Παρίσι επάνω την μαγειρίαν της. Την αναστήνω όπως και στις Αθήνας.

Αγάπησα τους μεγάλους κλασικούς ποιητάς σας, οι όποιοι είναι περισσότερον Έλληνες παρά Λατίνοι. Ηπιαν εις την πηγήν της Αναγεννήσεως που το δρασερόν νερό της κατέβαινε από τα ελληνικά βουνά.

Εν ταύτοις τους έγκαταλείψατε, του λέγει ο κ. Γκαλιτιέ, χάριν του συμβολισμού, πρό όλίγον έτών.

Ητον εποχή που ή ύπερ το μέτρον προσοχή εις την μορφήν του στίχου απέξήρανε την σκέψιν και ή έμπνευσις έστείρευε. Έπρεπε να αντιδράσωμεν και αυτής της υπερβολής. Ερρήγαμεν το παλαιόν είδωλον και παρεδέχθημεν τον έλεύθερον στίχον. Ητο αναγκαίως δια να αποδώσω εις την ποιήσιν τον πλούτον της.

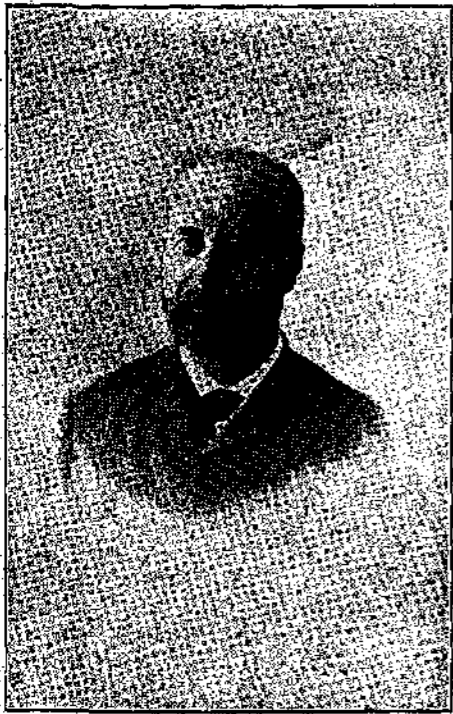
Όλίγον κατ' όλίγον όμως ο Μωρεάς μετά μικράν πάλην ήτοχώρηει και τείνει προς τους κλασικούς άπαρνούμενος το παρελθόν που θα το σκορπίση ο άνεμος. Και γράφει τάς «Stances» και την «Ιφιγένειαν».

Το ύφος και ή γλώσσα του Μωρεάς είναι τοιαύτα, λέγει ο Γκαλιτιέ που δέν ήξέσω αν ο Μωρεάς είναι Έλλην ποιητής γράφων γαλλικά ή ποιητής γάλλος σκεπτόμενος ως Έλλην.

Με την Ιφιγένειαν, εξακολουθεί παρακάτω, ήδέλησα πρό παντός να δώσω εις το σημερινόν κοινόν την έντύπωσιν που έκαμεν εις την άρχαιότητα το δράμα του Εύριπίδου. Δέν είμαι άδιάφορος προς την ψήφον των λογίων, την οποίαν θα έκέρδιζα με μίαν ζωντανήν εικόνα μυθολογικών χρόνων, αλλά θέλω επίσης να καταστήσω τον λαόν κοινών ενός τρομερού δράματος το οποίον παρουσιάζει επί της σηνής τα άνθρώπινα πάθη και προκαλεί συγκρούσεις που κατακλήττουν το πνεύμα και σφίγγουν την καρδιά. Δέν απέδωσα την φράσιν του Εύριπίδου αλλά βέβαια απέδωκα το αίσθημα. Χάρις εις το μυστήριον του άταβισμού έρχομαι εις έπικοινωνίαν με τους Έλληνας ποιητάς και συμπάσχω πρό πάντων με τους Αθηναίους, με τον Σοφοκλή, τον Εύριπίδην, και με τον Αισχύλον άκόμη. Δέν μετέφρασα τον Εύριπίδην αλλά και δέν τον επτάδωσα πιστεύω. Δέν έκαμα χρήση του «άρματος του Ηλίου» το οποίον ήρρεσε άλλοτε εις τάς Αθήνας, άλλ' απέδωκα την εικόνα με σημερινά χρώματα.

C'est la nuit se retire et déjà le matin
Se lève sur la mer et blanchit le rivage.

Η γγέλη από το Παρίσι ο θάνατος του ελληνιστού Αιμίλιου Λεγκράν. Ο Λεγκράν κατέγινε εις τὰ ελληνικά γράμματα θσαυρίζων πᾶν τὸ σχετικόν μετὰ αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ ἔργον του ἀποτελεῖ μεγίστην συμβολὴν εἰς τὴν ἑλλη-

Αἰμίλιος Λεγκράν.

νικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν παρισινήν Σχολὴν τῶν νέων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐδίδασκε ὡς καθηγητῆς ἀπὸ τοῦ 1887. Ἐσχίσθησαν θεοὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Λεγκράν κατέχουν τὰ Δημοτικὰ Τραγούδια τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὸν ἰδιαιτέρον εἶναι ὁ περιφρητικὸς πρόλογός του.

Τὰ ἔργα τοῦ Λεγκράν χαρακτηρίζει φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀκρίβεια. Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν ἔργον του εἶναι ἡ « Συλλογὴ μνημείων πρὸς σπουδὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ». Κατόπιν ἐδημοσίευσε Δημοτικὰ Τραγούδια καὶ περὶ μὲ σημειώσεις καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν. Αἱ « Βιογραφικαὶ σημειώσεις περὶ Ἰωάννου καὶ Θεοδώρου Ζυγούρα » ἀποτελοῦν σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία του περιλαμβάνουσα τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ 1476 - 1550 καὶ ἀπὸ τοῦ 1601 - 1700 εἶναι πολὺτιμος. Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν αὐτὴν ἀναφέρει διὰ τὰ ἐκδοθέντα ἑλληνικὰ βιβλία καὶ τὰς βιβλιοθήκας ὅπου εὐρίσκονται τὰ σπανιώτερα ἐξ αὐτῶν συγχρόνως δίδει καὶ τὴν βιογραφίαν τῶν συγγραφέων.

Ὁ Λεγκράν εἶχε τιμηθῆ ὑπὸ τῆς ἑλλ. κυβερνήσεως μετὰ τὸ παρῶσιμον τοῦ ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ἀπὸ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Παρισαίου

ΜΙΚΡΑ ἄλλ' ὄχι καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον ἡ ἐφετινὴ Ἐκθεσὶς τοῦ Παρισαίου. 130 περίπου ἔργα, σπου-

δαὶ καὶ σχεδιάσματα ἂν ἐξ αὐτῶν ἔλειπον μερικὰ· πού δὲν μᾶς λέγουν τίποτε θ' ἀνέπνεαν τὰ ἄλλα κάπως ἐλευθερώτερα.

Παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἐν τούτοις τὸ ὁποῖον κινεῖν τῶσα δείγματα προσπαθείας καὶ μελέτης καὶ σπουδῆς τῶν καλλιτεχνῶν μας, ἡ ἑλλειψὶς ἔργων εἶνε αἰσθητή.

Δὲν ἀρκοῦν ὀλίγα προσωπογραφίαι ἢ μερικὰ τοπία νὰ δώσουν τὴν αἰσθησὶν ποὺ ζητοῦμεν ἀπὸ μίαν ἐκθεσιν ὅπου παρουσιάζονται σαράντα περίπου ἐκθέται. Ἐνα γεφύρι, μιά χωριατοπούλα, καὶ τι ἄλλο παρμένον ἀπὸ τὴν φύσιν δείχνουν μερικὰ χρώματα καὶ κάποιο σχέδιον δὲν ἠμποροῦν ὅμως νὰ ὀνομασθοῦν ἀπόλαυσις αἰσθητικῆ, οὔτε νὰ συγκινήσουν. Ἡ φύσις μᾶς δείχνει γραμμὰς καὶ φῶς. Ἄλλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν τὰ μέσα ὄχι τὸν σκοπὸν τῆς ζωγραφικῆς. Ἡ φύσις χρησιμεύει ὡς πλαίσιον διὰ νὰ ἀποδόσῃ ὁ καλλιτέχνης μίαν σκέψιν, ἓνα αἰσθημα.

Ἡ σκέψις αὐτὴ καὶ τὸ αἰσθημα εἶναι λιγοστά εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Παρισαίου.

Διὰ τὸν κ. Ἰακωβίδην καὶ τὴν κυρίαν σκωτῶν γίνεται ἰδιαιτέρος λόγος εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν Ζωὴν τοῦ τεύχους αὐτοῦ. Τοῦ κ. Λύτρα « Ὁ ἀγασμός τοῦ πλοίου » — σκαρίφημα — μᾶς ἀρέσει ἰδιαιτέρας διὰ τοὺς ἐλαφροὺς καὶ διαφανεῖς τόνους τῆς παραλίας, ἢ ὁποῖα ὀρίζει τὸ βάθος τῆς εἰκόνας. Ὡς σύνθεσιν δὲν τὴν ἐξετάζομεν διότι ἴσως ὁ καλλιτέχνης δὲν θὰ τὸ ἐτελειώσῃ ὅπως τὸ ἔχει ἀρχίσει καὶ ἡ κρίσις μας θὰ ἦτο ἴσως ἀδικος.

Ὁ κ. Μαθιόπουλος μᾶς ἐνδιαφέρει πολὺ μετὰ ἓνα μικρὸν του παστὲλ, παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας. Ἐπέρασαν ἐπάνω του ἀπαλώματα τὸ χεῖρ τοῦ ζωγράφου μετὰ χάριν πολλήν καὶ μετὰ χρώματα ὀνειρώδη, τὰ ἀγαπημένα χρώματα τοῦ κ. Μαθιόπουλου. Ἡ προσωπογραφία τῆς Ἀδῆς Ν. δείχνει τὸν κ. Μαθιόπουλον καλλιτέχνην αἰσθανόμενον τὴν γραμμὴν ἰδίως. Ἡ στάσις, ἢ ὁποῖα εἰς ἄλλα χεῖρα εὐκόλως θὰ μετεβάλλετο εἰς θεατρικὴν, εἶναι εὐγενής, μετὰ λεπτὴν ἀντίληψιν. Οἱ χρωματισμοὶ ἁρμονικὰ ἐνοῦνται μετὰ τὰς ἐλαφροὺς καμπυλωμένας γραμμὰς. Καὶ τὸ ὅλον, μολοντὶ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον, ἐνέχει τὴν ποίησιν τοῦ χρώματος καὶ τὴν ποίησιν τῆς γραμμῆς.

Τοῦ κ. Λριστέως τὸ ἔργον εἶναι ἴσως τὸ κατ' ἐξοχὴν συνθετικόν, ἔργον σκέψεως. Αἱ εἰκόνας του σταματοῦν πάντοτε τὸν θεατὴν, διότι κρύβουν μέσα των μίαν ἰδέαν ἓνα κόσμον, μίαν γωνίαν τῆς ζωῆς. Καὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν τὴν περιβάλλει μετὰ τολμηρῶν φαντασιῶν. Ἡ ζήτη ἐπίθεσις ἢ ὁποῖα παρετηρήθη εἰς τὰ πρῶτα τοῦ ἔργου ὀλοένα σβέννεται. Οἱ « Ἐρωτὲς » του ἐνέχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα δι' ἓν καλλιτεχνικὸν ἄλλ' αἱ ὑπάρχουσαι ἐλλείψεις εἶναι σοβαραὶ. Ἡ νέα, ἔξαρτα, εἰς τὴν ὁποίαν προσφέρεται τὸ ἄνθος εἶναι ὀλοεδιόλου ἀπειροῦ σχεδιαστοῦ ἔπειτα ἡ ξενίζουσα μορφή τοῦ θανάτου, κατὰ μετὰ τὸν λυμοκοντόρου καὶ κουτσαβάκη, μετὰ πειράζει ἂν καὶ ἡ ἰδέα εἶναι πολὺ καλὴ· ὅλα αὐτὰ καταστρέφουν τὴν σοβαρότητα τοῦ θέματος· ἰδίως αἱ τεχνικαὶ ἐλλείψεις. — Ἡ « Συμφωνία Μπετόβεν » εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα, ἂν καὶ δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τὸν θεατὴν. Ἡ ἰδέα τῆς μουσικῆς ἢ συμβολιζομένη μετὰ ἓνα δάσος ποῦ μέσα εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων κλέκονται αἱ χορδαὶ ἀφανῶν ὀργάνων, ἀποδίδεται πολὺ ἐπιτυχῶς. Ἄλλ' ἡ εἰκὼν τοῦ Μπετόβεν καθήμενος εἰς τὸ βάθος — εἰς θρόνον ὑποθέτομεν — εἶνε ὁ σκόπελος ὅπου προσκορπεῖ ἡ αἰσθητικὴ. Καὶ ὁ χρωματισμὸς ὄχι ὀλιγωτέρος.

Ὁ κ. Γερανόπουλος ἔχει ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ ἀκόμη πολὺ. Τὰ χρώματα του ἀπέκτησαν τὴν διαφάνειαν ἢ ὁποῖα τοῦ ἔλειπε, ἄλλ' ἀπομένει ἡ σπουδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀκόμη δύσκολον διὰ τὸν ζωγράφον. Τὸ « Εἰδύλλιον » του, χωρὶς

αὐτὴν τὴν ἑλλειψιν, ἔχει αἰσθημὰ καὶ ποίησιν. Κινεῖται κάποιος κόσμος μέσα εἰς τὸ ζευγάριμα τῶν δύο τρυφερῶν παιδιῶν ποῦ εἰς τὸ βάθος ἐπιβλέπει νομίζεις ἓνα θεϊκὸ μάτι μέσα ἀπὸ τοὺς βαρεῖς κορμούς τῶν δένδρων.

Ἡ προσωπογραφία τῆς κυρίας Μ. ἀτυχῆς πολὺ δὲς προχωρήσαμεν.

Ὁ κ. Ἀλεκτορίδης πρῶτην φορὰν παρουσιάζεται ἐφέτος. Ἐλπίζομεν νὰ ἠμπορήσῃ νὰ ἐμφυχώσῃ μίαν ἡμέραν τὴν φύσιν τὴν ὁποίαν ζωγραφίζει. Ἄς προσέξῃ εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν χρωμάτων, ὡς τὸ καταστήσῃ ἐλαφρότερα, νὰ προσλάβῃ τὸ νερὸ κάποιαν ὑγρότητα καὶ διαφάνειαν. ἴσως τότε θὰ ἔχουν αἱ εἰκόνας του τὴν ζωὴν ποὺ δὲν ἠμπούρεσε νὰ μεταδώσῃ.

Ἡ Δις Λασκαρίδου ἐκθέτει πολλὰ, παραπολλά. Ἡ « Συννεφιά » τῆς ἐν τούτοις μᾶς ἱκανοποιεῖ πληρόστατα. Μιὰ συννεφιά ἄττιση, ἐλαφρὰ, γελαστή, ἢ ὁποῖα σκεπάζει τὸν ἥλιον διὰ νὰ χύσῃ ἓνα φῶς ὀνειρῶν εἰς τὸ δροσερὸν τοπίον ποῦ ἐξέλεξε.

Αἱ ὕδατογραφίαι τοῦ κ. Γαλλινᾶ μᾶς ἐνθουμίζουσι παλαιὰς του εἰκόνας. Ἡ « Ἀποσις Ρώμης » μετὰ τὸν ἀμφίβολον χρωματισμὸν ποῦ τῆς προσδίδει ἐλαφρὰ ὀμίχλη θὰ ἦτο πολὺ ὀραία ἂν δὲν προσέβλεπε κάπως ἀποτόμως καὶ τόσον τελείως ζωγραφημένον ἓνα φρόνιον. Καταντᾷ αὐτὸ νὰ ἦναι ἡ εἰκὼν καὶ ὄχι ἡ Ρώμη τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ὀνειρευθῶμεν ὁ καλλιτέχνης.

Δὲν μᾶς ἀρνεῖται ἀπαθείς ἡ νεοτερίζουσα ζωγραφικὴ τοῦ κ. Ἐπαμ. Θεωμοπούλου ἐκ Πατρῶν. Ἐκεῖνο ποῦ δίδει ἀξίαν εἰς τὸ ἔργον του εἶναι ὁ χρωματισμὸς. Εἶναι καθαρὸς ὡς τὴν ἑλληνικὴν ἀτμοσφαιραν. Ἄλλ' ὡς περιμένομεν ἀκόμη καὶ ἄλλα ἔργα του.

Ἐπὶ τὸ μανδρὶ εἶναι ἡ καλλιτέρα εἰκὼν τοῦ κ. Ὀθωνάτου. Ἐξέλεξε ἓνα συννεφιαμένον βραδινὸ ὡς πλαίσιον τῆς εἰκόνας του, τὸ ὁποῖον ἔχει πολλὴν ἀλήθειαν καὶ δείχνει ἓνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ.

Τοῦ κ. Φωκᾶ ἰδιαιτέρας ὀραία ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 120 σπουδὴ του. Δὲν δυσκολευόμεθα νὰ τὸ ὀνομάσωμεν τέλειον ἔργον. Ἐχει τόσον χαρακτῆρα τὸ τοπίον αὐτό, τόσην ἐλευθερίαν ἐτελέσεως, τόσον διαφανὴ χρώματα, τόσην ζωὴν, ὥστε δὲν διστάζομεν νὰ τὸ κατατάξωμεν μετὰ τῶν ὀλίγων καλῶν ἔργων τῆς Ἐκθεσεως. Ὅλοι αἱ σπουδαὶ καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ κ. Φωκᾶ μᾶς δείχνουν καλλιτέχνην αἰσθανόμενον τὴν ἑλληνικὴν φύσιν καὶ γνωρίζοντα νὰ τὴν ἀποδόσῃ γελαστὴν καὶ δροσερᾶν. Αἱ ἀρχαιότητές του ὅμως δὲν μᾶς συγκινεῖν. Διὰ τὴν ἐπιμένει τόσον εἰς τὰ ἀρχαία μνημεῖα ἢ μετὰ τὴν πρὸς αὐτὰ ἀγάπην του δὲν κατάρθωσε ἀκόμη νὰ μᾶς δώσῃ ἓνα ἔργον τέχνης Νομίζεις ὅτι δὲν συμμερίζονται τὴν ἀγάπην τοῦ καλοῦ αὐτοῦ ζωγράφου — φεῦ! ὁ αἰώνιος νόμος καὶ ἐδῶ ἀκόμη καὶ κλείουν τὴν ψυχὴν των ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ καλλιτέχνου.

Διὰ τὴν Ἀδα Φλωρᾶ εἴμεθα εὐτυχεῖς νὰ εἰπομεν ὅτι τὰ ἔργα τῆς γεννοῦν ὀραία συναισθημὰ μετὰ τὰ χρώματα ἢ μετὰ τὰ θέματα τῆς αὐ καὶ ἐφέτος εἶναι φειδωλὴ εἰς ἔργα. Αἱ προσωπογραφίαι τῆς ἔχουν ζωὴν καὶ αἰσθημὰ. Ἐκεῖνο τὸ ἀγαλματώδες ποῦ ἔχουν ἐπίστε εἶναι καὶ αὐτὰ ἓνα προσόν. Εἰς τὸ σχέδιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρετηρήσαμεν ἄλλοτε κάποιαν ἀδυναμίαν τελειοποιεῖται ὀλοένα. Θὰ ἠγόμεθα νὰ ἔσθῃ μίαν ἡμέραν τὸ ἐργαστήρι τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι τόσον ἐπέδρασαν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης τῆς ἀφ' ὅτου ἐπεσκέφθη τὴν φωτισμένην πόλιν μας.

Ὁ κ. Χατζόπουλος ὀλοένα αἰσθάνεται περισσότερον τὴν φύσιν. Εἶναι καὶ ἀπομένει τοπιογράφος. Ἐνα τοπίον του — πῶς νὰ τὸ ὀρίσωμεν, ἀφ' οὗ ὅλα τοιαῦτα τὰ ὀνομάζομεν; — ἔχει κάποιο θάλπος τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον

ἀπέδωσε μετὰ μίαν χωρικὴν καλύβην ποῦ τὴν στολίζει τρυφρῶν δροσερῶν πρασιναδά.

Τὶ νὰ προσθέσωμεν τώρα διὰ τὸν γηραιὸν θαλασσογράφον κ. Βολονάκη; Ἡ τέχνη του ἔχει ὀλόκληρον παρελθὸν ὡς τίτλον εὐγενείας· παρελθὸν πλήρες καὶ ζηλευτόν. Κάθε κρίσις μας θὰ ἦτο περιττὴ διὰ καλλιτέχνην ὁ ὁποῖος δὲν θὰ λησμονηθῇ εἰς τὰς σελίδας τῆς νέας ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς.

Ὁ κ. Θωμᾶς Θεωμοπούλος, γλύπτης, ἐκθέτει εἰς πηλὸν τὴν προτιμὴν τοῦ ποιητοῦ κ. Λάμπρου Πορφύρα. Ἐργάσαμεν καὶ ἄλλοτε διὰ τὴν μοναδικὴν αὐτῆς προτιμὴν. Εἶναι τὸ καλλίτερον ἔργον τοῦ κ. Θεωμοπούλου. Ἡ ζωὴ εἶναι ἀφθονα χυμένη μέσα εἰς τὸν πηλόν, μιά ζωὴ σὰν βαρετῆ, καὶ ὅμως ἀγαπητὴ τόσον. Καὶ εἶναι πιστὴ, πιστοτάτη ἀπόδοσις τοῦ πρωτοτύπου ἀλλὰ καὶ μετὰ τέχνην καὶ μετὰ δημιουργικότητα. Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ στολίσω μετὰ τὴν τὸ γραφεῖον μου ἂν δὲν ὑπεισηροχόμεντο εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ κ. Πορφύρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους εἶναι κύριος νὰ διεκδικήσῃ τὸν ἑαυτόν του.

Ἡ « Χωριατοπούλα » τοῦ κ. Οἰκονόμου εἶναι μιά ἀφελὴς κεφαλή χωρική. Εἰς τὸν ἀπλοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον αὐτὸν κόσμον ζητεῖ πάντοτε ὁ κ. Οἰκονόμου τὰ θέματά του εἰς τὰ ὁποῖα ἀνευρίσκωμεν μίαν εὐγενὴ προσπαθειαν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι πραγματικὰ ὄρατα.

Ὁ κ. Μποκατσιάμπης ἐκθέτει μετὰ τῶν ἄλλων τὸν « Ἀμμένα Κερκίρας » ἀρκετὰ καλόν. Ἐχει ἀρκετὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Ἡ θάλασσα ὅμως μᾶς φαίνεται ὄχι τόσον ρευστὴ. Κάπως θαμπὰ τὰ χρώματα.

Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ξένων καλλιτεχνῶν ἰδιαιτέραν θέσιν ἔχει ὁ κ. Eisenhut μετὰ ἓνα σκίτσον τοῦ ὀραϊοτάτου εἰργασμένου, ἐνέχον πολλὴν δύναμιν εἰς τὴν σύνθεσιν, ὁ κ. Uhl μετὰ τὴν « Ἀγίαν Νύκτα » ἔργον γεμάτο ποίησιν. Ἐνα φῶς, τὸ ὁποῖον ἔρχεται ἀπὸ τὸν νέον γεννέμενον κόσμον, πλήρες μυστηρίου καὶ ἐλπίδος, συγκινεῖ τὸν θεατὴν καὶ ἀνοίγει ἀπειροὺς ὀρίζοντας αἰσθητικῆς ἀπόλαυσεως. Τὸ μόνον κακόν — καὶ δὲν εἶναι μικρὸν — τῆς εἰκόνας εἶναι ὅτι τὸ μικρὸν γαϊδουράκι ἔχει κεφάλι ἀρνιοῦ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά :

« Ἀετικὴ Ἴρις ». « Ὁ περὶ τοῦ Ἀκρίτα θρόνος » ὑπὸ Κ. Σουμελίδου.

« Οἱ παροικοῦντες τὸν Πόντον πάντες σχεδὸν ἦσαν οὐ νὰ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἀκρίτα.

Κατόπιν σπῆλαιον δόρητον (τύρκοισι ὀνομαζόμενον « Δελικλί τάχ ») ὀπισθεν τῶν τειχῶν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς μεγάλην. Ἐκεῖ διατῶμενος ὡς ἐρημίτης εἶχε καθῆκον νὰ προφυλάξῃ τὴν αὐτοκρατορίαν ἐξ ἐνδεχομένων ἐπελάσεων.

Ὅλοι ἐγγώριζαν αὐτὸν πιστὸν εἰς τὸ καθῆκον.

Ἰπὸ τὴν δεξιὴν λάμπην τῶν ἡστέρων ἡ ὑπὸ τὸ ἡμέφως τῆς σβεννυμένης ἡμέρας, ἢ δεξὸ ἡ ἡλιος ἐπέξενε περὶ αὐτὸν τὸ ὀροχνοφάροντον αὐτοῦ φατεινὸν δίκτυον ἐφ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἢ φαρέτρα οὐδέποτε ἐγκατέλειπε τὸν Ἀκρίταν. Ὁ κάματος τὸν ἠνάγκαζε βεβαίως νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ἐπιβλεψιν τῆς πόλεως, οὐδέποτε ὅμως ἐχάλασε τὴν χεῖρά του ἐκείνην· ἐξ ἧς εἶχε ἀνηγαγμένη τὴν φαρέτραν. Εἶτε περιεφέρετο ἀγρυπνος, εἶτε ἐκοιμᾶτο ὡς ὁ λαγῶς, ἦτο πάντοτε ἔτοιμος νὰ ἀντιληφθῇ ἐπικειμένην ἐπέλασιν καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας.

Μίαν ἡμέραν τὸν ἐπλησίασε κάποιος καὶ ἐπρότεινε εἰς αὐτὸν διαγωνισμὸν σκοποβολῆς — ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων.

Ἐγένετο ἔξαλλος. Νὰ τὸν προκαλέσωσαν αὐτόν, τὸν Ἀκρίταν, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀνέφερον ἐκάστοτε μετὰ θαυμασμοῦ οἱ δεξιότεροι τοξόται!

Διεκήρυξεν ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ διαγωνισθῆ ἔστω καὶ μετ' αὐτὸν τὸν διάβολον, ἔστω καὶ μετ' τὴν σατανικωτέραν ἐπινοήσιν.

Ἦδη διέπραξεν ἀπερισκεψίαν. Ἄλλ' ἴσως ὑπῆκουεν εἰς τὸ πεπρωμένον!

Ὁ σκοπὸς ἐπέθη Ὁ Ἀκρίτας ἐσκόπευσε. Καὶ ἀπέτυχεν. Ἀλλὰ δὲν ἀπῆλπισθη ἦτο μακρὰν ὁ σκοπός, θὰ ἀπετύγχανεν ἐπίσης ὁ συναγωνιστὴς καὶ θὰ ἠγωνίζετο ἐκ νέου.

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἠπατάτο. Ὁ δόλιος ἀντίπαλος κατεβίβασεν ἐκ τῶν ὤμων τοῦ ἀγικαίμενον ἐπίμηκες ὡς ἐδικινύετο ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποῖου τὸ περιέβαλλε. Μία κίνησις τῆς χειρὸς, δύο δευτερόλεπτα, καὶ ὁ σκοπὸς ἐξηφανίσθη.

Τετέλεστο! Ὁ πυροβολητὴς ἐνίστασε τὸν τοξότην

Καιρῶς πληγεὶς ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ ὁ Ἀκρίτας παρετήθη ἀμέσως τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἵνα ἀποθάνῃ μακρὰν αὐτῆς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιζήσῃ τοιοῦτου αἰσχυροῦ ἀφωσιωμένου ἀντιπρόσωπου πολιτισμοῦ μαρινομένου.

Ὅτῳ δὲν ἠγορεύεται ἡ παράδοσις. Καὶ εἰς τὴν ὅλην ποιητικὴν εἰκόνα προσοδεῖται τὸ πενθιμώτερον ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος ἀναδεικνύων συγκινητικώτερον τὴν αὐτοθύσιαν.

Τὸ φρονιὸν ἄνθρωπος Πυθίτου ἀνέλαβε νὰ ἀποκρίνη τὸ ὄνειδος μετ' ἀπανθρώπου προθυμίας. Ὁ ποταμὸς ἀπέδωκε τάχως τὸ πῶμα αὐτοῦ διατηροῦν γαλήνιον φυσιογνωμίαν. Καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν οὐδὲν σημείον βίας ἐφαίνετο ὅτι ἀπέθνησκον οἰκειοθελῶς. Σφιγγικὸς σπασμὸς τῶν δακτύλων ἐδέχνετο μόνον ὅτι καὶ θνήσκων ἐνηγκαλιζέτο τὴν φερέτραν, ὡς ἵνα συνασκομιῇ τὸ κλέος σβεννυμένης ἐποχῆς, αὐτὸ τὸ πρώτιστον ἰδανικὸν ψυχορραγοῦντος κόσμου.

Ὅπως ἔχουσα περιήλθε μέχρις ἡμῶν ἡ παράδοσις περὶ τοῦ παραδόξου τούτου θύματος μίαις κοινωνικῆς ἀνατροπῆς.

Εἶναι τάχα γεγονός, ἢ μήπως συμβολίη τὴν μαρὰν ἐμμονὴν τῆς κοινωνίας πρὸς ὃ τὴν ἐκληρονομῆσε καθεστώς, πρὸς ὃ, τὴν δὲν εἶναι πρόσοδος;

Ἐφημερίδες:

Ἡ Ἐφημερίς τῶν Κυριῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν τελευταίων γεγονότων δημοσιεύει ἀρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ αἱ ἑλληνίδες». Ἰδοὺ μερικὰ ἀποσπάσματα:

Ὅπως προκειμένου περὶ γλώσσης, αἱ ἑλληνίδες ἔχουν δικαίωμα νὰ εἰπὼν τὴν γνώμην των, προκειμένου περὶ αἰματοκυλισμοῦ τῶν παιδιῶν των, προκειμένου περὶ τοῦ μέλλοντός των, ἔχουν δικαίωμα πολὺ ἀμεσώτερον, ἄφου ἀπορρῆει ἀπὸ πόνου καὶ ἀγωνίας τῆς μητρικῆς τῶν ψυχῆς, νὰ ἐξεγερθῶν καὶ νὰ βροντοφωνήσων καὶ νὰ ἐπιβάλλουν σωφρονισμὸν εἰς τοὺς ὑπευθύνους, εἰς τοὺς πραιπτίους, εἰς τοὺς ἐγγυστάς, τοὺς ὁποίους τυφλώνουν τὰ πάθη καὶ τὰ πείσματα.

Ποῦ κρύπτεται λοιπὸν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Σωκράτους καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ πρὸς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ τὸν ἀντιρροῦσιν πουθενά καὶ νὰ ἐμπενοσθῶν ἀπὸ τὰ ὑψηλά διδάγματα του, οἱ ἐπαγγελλόμενοι τοὺς ἀρχαιοφίλους καὶ κοπιόμενοι ὑπὲρ τοῦ γοῆτρον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σοφίας;

Ὅλη λοιπὸν ἡ ἀρχαιολατρία των περιορίζεται εἰς τὸν θαυμασμὸν τῆς γλώσσης, καὶ ὄχι εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας, αἱ ὁποῖαι διευτυπώθησαν δι' αὐτῆς, καὶ ὄχι εἰς τὰ αἰσθηματὰ τὰ ὄρατα καὶ εἰσθητὰ, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν

τὸ μέτρον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ σοφοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης;

Λοιπὸν πρόκειται περὶ γλώσσης, ἢ ὁποῖα μᾶς συνδέει μετ' ὄρατον καὶ ἠραϊκὸν παρελθόν τῆς χθρῆς, καὶ περὶ ἐκείνης, ἢ ὁποῖα μᾶς συνδέει μετ' ὁ παρελθόν τὸ ἐπίσης ὄρατον καὶ μέγα, τὸ πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν.

Μία τάξις Ἑλλήνων ἐτάχθη μετ' ἡν γλώσσαν τοῦ χθρῆσι παρελθόντος, μία ἄλλη τάξις μετ' ἡν γλώσσαν τοῦ πρὸ δύο χιλιάδων χρόνων. Ἡ τάξις τῶν χθρῆσι τῶν εἶναι πνευματικὸν δημιουργημὰ καὶ κατασκευασμὰ τῆς τάξεως τῶν ἄλλων. Αὐτοὶ ἐνομοθέτησαν πᾶς πρῆπει νὰ ἐκπαιδεύωνται οἱ Ἕλληνας, αὐτοὶ ἔως τῶρα τὸν εἶδον ἐδίδαξαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν, αὐτοὶ εἶχαν εἰς χεῖρας τῶν τὰ κλειδιά τῶν ἀρχαίων πνευματικῶν θησαυρῶν καὶ τῶν παλαιῶν ὠραιωτήτων. Καὶ ἡ πολιτεία τοὺς ἀνέθεσε τὸ ὄρατον καὶ εὐγενὲς ἔργον νὰ φωτίσων τὴν χώραν, νὰ ἀποκαλύψων εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀρχαίων, νὰ τοὺς κάμουν λάτρεις καὶ ζηλευτάς τοῦ πνεύματος τοῦ ὑπερέχου, τὸ ὁποῖον διαπνέει τὰ ἔργα ἐκείνων.

Καὶ τοὺς ἐρωτῶμεν τὸ ἕκαμον: Ἡ μᾶλλον μετ' ὁ σχολαστικισμὸν των ἐσφιχτόκλεισαν τὰς θύρας τῶν φῶτων καὶ ἀρήκαν τὸσας γενεάς, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, εἰς τὸ πλεον μαῦρον σκότος;

Διότι δὲν ἠμποροῦν βέβαια νὰ ἀρνηθῶν καὶ αὐτὰ τὰ σημερινὰ θύματα τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ὅτι μετ' ὅλας τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς των, καὶ μετ' ὅλας τὰς πομπάδας φράσεις, τὰς ὁποῖας θέτουν εἰς τὰ στόματά των οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ τοὺς ἐξεγείρουν, ὅτι τοὺς εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀντιληφθῶν τὰ κάλλη τῶν ἀρχαίων τραγικῶν πνεύματος, καὶ τῆς ὑψηλῆς χάριτος καὶ τῆς ἀβρᾶς πνοῆς τῆς Τέχνης, ἢ ὁποῖα τὰ διαπνέει, μετ' ὁ τὸν τρόπον των σχολαστικῶν, μετ' ὁ τὸν ὅποιον γίνεται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἡ ἀνηλεὴς καὶ ἀμείλικτος ἀνατομία τῶν ἀρχαίων συγγραφεῶν παρὰ τῶν ἐνενηντα ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους των. Δὲν ἠμποροῦν νὰ ἰσχυρισθῶν ὅλοι οἱ συμπληρώσαντες γυμνασιακὰς σπουδὰς ἢ καὶ ἐπιστημονικὰς τοιαύτας, ὅτι ἠγάθησαν τὴν Ἑλλάδα τῶν προγόνων των καὶ τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν των ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ θείου πνεύματός των, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦν. Δὲν ἠμποροῦν παρὰ δέκα ἢ εἴκοσιν ἴσως ἐκ τῶν παρερθεθέντων κατὰ καιροὺς εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν νὰ εἰπὼν ὅτι ἐνόησαν τίποτε ἐξ ὅσων ἐλέγοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἢ ὅτι ἠσθάνθησαν ῥίγη συγκινήσεων νὰ τοὺς συγκλονίζων. ἢ ὅτι ἡ ποίησις καὶ τὸ κάλλος τῆς γλώσσης τοὺς ἐθέλεξε.

Καὶ εἰς τούτῳ ἐρωτῶμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς σημερινῆς στάσεως, τίς πταίει; Ἡμεῖς, τὸ πολὺ κοινόν, ὁ ἐλληνισμὸς ὁλόκληρος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἀρχαιομαθίας μένει εἰς πικρὸν σκότος, ἢ οἱ κακοὶ, κατὰ τὸ πλεῖστον, φρουροὶ καὶ οἱ ἀκαλαίσθητοι διδασκαλοὶ καὶ ἐρμηνευταὶ οἱ ὁποῖοι μετ' ὁ ἀράχνας τοῦ σχολαστικισμοῦ των καὶ μετ' ὁ ῥάχη τῆς ἡμιμαθίας των ἐσκότισαν τὸ φῶς καὶ τὴν αἴγλην τῶν λαμπάδων τῆς ἀρχαίας σοφίας, ὡς τοῖς ἐνεπιτεῦθη ἡ πολιτεία, καὶ ἔσβησαν μέσα εἰς τὰ πνεύματά μας κάθε φωτεινὴν ἀκτίνα καὶ ἐμάρασαν τὸν νοῦν μας τόσον, ὥστε νὰ κατανηθῶμεν οἱ ἀμαθέστατοι τῶν ἀνθρώπων πρὸς πᾶν ὅ,τι σχετίζεται μετ' ἡν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου παρελθόντος μας;

Μὲ ποῖαν αὐθεντικὴν ὑποῦν ἐκεῖνος εἰς ὕψος Ἐστίαδος δῆθεν τῆς ἀρχαιότητος; Μὲ ποῖους τίλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλληνισμοῦ προβάλλουν αὐτοκλήτοι καὶ αὐθαίεστοι τὰς πηγὰς τῆς ἐνθουσιώδους νεολαίας καὶ ὀπλιζοῦν τὰς χεῖρας των ἐναντίον ἑλλήνων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος;

Μὲ ποῖον κῆρος ἔρχονται νὰ εἰπὼν εἰς ὅλους ἡμᾶς, γυναῖκας καὶ ἀνδρας Ἕλληνας: Σὰς ἀπαγορευόμεν νὰ γνωρίσετε τὸ θέατρον τῶν προγόνων σας; Σὰς ἀπαγορευόμεν νὰ ἐμβραθύνετε εἰς τὸ ὄψος τῆς ποιήσεώς των καὶ νὰ σχηματίσετε ἰδέαν τῆς ὑπεροχῆς των τῆς πνευματικῆς ἐπὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος; Δὲν εἶναι καμία ἀνάγκη νὰ ἴδετε, νὰ μελετήσετε, καὶ νὰ συγκρίνετε. Δὲν σὰς ἀρκεῖ ὁ Σαίκετσο καὶ ὁ Γοethe, τοὺς ὁποῖους οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ σὰς ἐπιτρέτουν νὰ βλέπετε; Ἡ τοῦλάχιστον δὲν σὰς ἀρκεῖν αἱ γαλλικαὶ κομωδία; Τὰ κάλλη τῶν ἀρχαίων εἶναι μόνον δι' ἡμᾶς τοὺς ἐπιλέκτους. Διὰ σὰς εἶναι ἀρκετὸν νὰ θυμιάσετε τοὺς κοθόρονους καὶ τὰς χλαμύδας καὶ τὰς χαρτίνας περικεφαλαίας, τὰς ὁποῖας ἡμεῖς ἀναβιβάζομεν ἐπὶ τῆς ἀρχαιοσπελοῦς σκηνῆς μας; Ἡμεῖς οἱ ἐννοοῦντες ἀκούομεν τοὺς χρυσοὺς λόγους των. Διὰ σὰς τοὺς μαρῶς καὶ νηπίους, ὅπως σὰς κατηντήσαμεν, ἔχομεν τὰ χρυσοχάρτα καὶ τὰ μαυροδρακὰ σχέδια, μετ' ὁ ὁποῖα διασκέδαζον τὰ νήπια καὶ οἱ βάρβαροι, ὅπως σὰς!

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ, τοὺς φαίνεται παράδοξον πᾶς ἐγενήθη ἀντίδρασις πνευματικὴ ἀπὸ ἀνδρας ζητούντας δι' ἄλλης ὁδοῦ τὸ φῶς, καὶ πᾶς ἀφυπνίσθη ἡ πολιτεία καὶ τοὺς ἐπέβαλε σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους τῆς; Καὶ πᾶς καὶ αἱ γυναῖκες ἀκόμη, ἔρχονται νὰ τοὺς ζητήσουν λόγον διὰ τὸ κακὸν ὅπου κάμνουν εἰς τὰ παιδιὰ των καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα των;

«Ἀθῆναι» 23 Νοεμβρίου. Ἐξ ἐπιστολῆς τῆς μίαις Δέγκαν πρὸς τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν «Ἑβδομάς»: Εἶμαι ἀκόμη ἐν Ἀθήναις ὅπου πρὸ 2000 πλείου ἐτῶν ἔζη εἰς λαός, ὅστις ἀνεγνώριζε τὴν κάλλοι τῆς ἀνθρωπίνου σώματος, τὴν θεοσεσίαν τοῦ ἀρμονίαν εἰς σχῆμα καὶ κινήσεις καὶ ὅστις τὸν χορὸν ἐθεώρει ὡς ἐπιστημὴν καὶ θεσησίαν

Δύο στοιχεῖα εἶνε ἐκ τῶν ὁποῖων συνίσταται ὁ χορὸς: Ὁ ρυθμὸς καὶ τὸ σχῆμα.

Σχῆμα εἶνε ἡ μελωδία καὶ ρυθμὸς ἡ βῆσις τοῦ χοροῦ, ἀμφοτέρω δὲ εἶνε ἀχώριστα, διότι ὁ ρυθμὸς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σχῆμα.

Πᾶς θὰ δινηθῶ ἤδη νὰ συνδυάσω τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ἐν ἐμοὶ καὶ νὰ εἰσδύσω εἰς τὸ πρόγραμμα τὸ ὁποῖον ἔχω νὰ ἐκτελέσω;

Γνωρίζομεν τὸν ρυθμὸν τῆς ἀρχαίας ποιήσεως καὶ ἔχομεν μερικὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας μουσικῆς

Πᾶς θὰ δινηθῶμεν ὅμως νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν ρυθμὸν ἐκείνων τῶν ἀρχαίων, ὅστις συσσωματούμενος μετ' ὁ ἀνθρώπινον σῶμα ἐν κινήσει ὀνομάζεται χορὸς;

Ποῖας πηγὰς καὶ βοηθήματα ἔχομεν πρὸς τούτῳ;

Καὶ ὅσον μεν ἀφορᾷ τὸ σχῆμα ἔχομεν ἀπειροὺς τοιαύτας εἰς τὰ ἀρχαία ἀνάγλυφα καὶ γλυπτικὰ ἔργα, εὐρισκομεν δὲ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἔρετλια τῶν ναῶν καὶ εἰς τὰς γραμμάς τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, ζῶντας διδασκάλους καὶ βεβαίους ὁδηγούς.

Ἄλλ' ὁ ρυθμὸς; Ἐχάθη ἀρᾷ γε; Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εὐρεθῆ κανὲν ἴχνος του;

Ὅχι! Ὅμως ἐσάθη καὶ αὐτός, διότι πρὸς εὐρεσίαν του ἔχομεν τὴν κλειδα τῶν ἀρχαίων χορικῶν

Οἱ ἀποτελοῦντες τοὺς χοροὺς εἶναι ἰδία, ἀποδιδούσα, δταν εἶνε ἐλευθέρω καὶ εὐρωστῶς, διὰ τῶν κινήσεων, τὰς βαθυτέρας ἐννοίας μᾶς ἰδέας.

Καὶ εἰς τὰ ἀρχαία ἀνάγλυφα ἢ ἀγαλμάτια αἱ ὀμάδες τῶν χορῶν ζῶσι, ἀποτυποῦσι κινήσεις χειρῶν, κεφαλῆς σώματος, χορευόμενοι, οὕτως εἰπεῖν, ὅπερ καὶ συνοδαιοτέρων, τὰ ζωηρότερα μέρη τῆς ἰδέας.

Ὁ χορὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀπέθανεν. Ἀνευρίσκειται μετὰ πάροδον τῶσων αἰώνων, ὅπως καὶ ἡ κάλλοι τῶ ἀνθρώπινου σώματος ἔμεινε ἡ ἰδία, ἀποδιδούσα, δταν εἶνε ἐλευθέρω καὶ εὐρωστῶς, διὰ τῶν κινήσεων, τὰς βαθυτέρας ἐννοίας μᾶς ἰδέας.

Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθὴς χορὸς, ἀλλὰ χρειάζεται ἐπι-

σταμένη ἐργασία πρὸς σύνθεσιν καὶ ἀπόδοσιν εἰς τὸν κόσμον τῶν ἐυγενῶν τοῦ ἀρμονίαν.

Εἰς τούτῳ ἐργάζομαι. Προσπαθῶ καὶ ἀναζητῶ τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ σχῆμα εἰς τὰ χορικά τῶν «Ἰκτείδων» τοῦ Ἀισχύλου:

Φρόνισον καὶ γενεὴ παρθένικας εὐσεβῆς πρόξενος τῶν φρονιάδα μὴ προδοῖς, τῶν ἑκάθεν ἐκβολαῖς διδούσις ὀρμέναν μὴδ ἴδης μ' ἐξ ἰδρῶν πανθῆσαν ὀνομασθεῖσαν, ὃ πᾶν κρᾶτος ἔχων χθρῶς γυνάθι δ' ἔβρον ἀνέραν θεῶν τ' ἄλευσι κόπον.— μὴ τι κλέψ, τῶν ἐκείναι εἰσαδῆν ἀπὸ βροτείων βίη δίκας ἀγομέναν ἑπιπθὸν ἀμείνων πολυτίμων πέπλων τ' ἐπιλαβᾶς ἔμων.

Ἐχω ἀδικον λέγουσα ὅτι εἰς αὐτὰ ἐγκτεται ὁ χορὸς; Κοπιᾶται καὶ θὰ εὐρω.

Εἶνε βεβαίως πολὺ βαρὸ ἔργον διὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις καὶ ἀναπολῶ καὶ εὐχαριστῶ τὴν φιλίαν καὶ τὰς ἐνθαρρύνσεις τὰς ὁποῖας ἔχον ἐν Βερολίνω προπάντων δὲ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης καθ' ἣν ὡς ἔκτον ἀναχωροῦσα ἐκ Βερολίνου ὑπεσχομένη νὰ ἐπανέλθω τὸν Ὀκτώβριον διὰ νὰ χορεύσω καλύτερον.

Καὶ τούτῳ θὰ γίνη.

ΙΣΙΔΩΡΑ ΔΕΓΚΑΝ

ΑΔΔΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Π. Μ. Αἴγυπτον. — Προτιμώτερον νὰ φανῶμεν αὐτοῦροὶ καὶ νὰ μὴν τὸ δημοσιεύσωμεν. Ἡ τέχνη εἶναι μακρὰ. Δὲν θάλογοητευθῆτε ἀπὸ τὴν ἀρνησίαν μας, ἀν ἀισθάνεσθε μέσα σας κατ' ἴσως ἀργότερα μᾶς εὐγνωμονεῖτε.

κ. Ι. Ζ. Ἐνταῦθα. — Ἐλπίζομεν πᾶς θὰ γράψετε καὶ καλύτερα ποιήματα γι' αὐτὸ δὲν βιαζόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸ πού μᾶς στέλλετε. Μὴν ἀφίνετε πρὸ πάντων τὴν πέννα σας νὰ γράφη, ὅτι μόνον ἀισθάνεσθε ἀλλὰ προσπαθεῖτε νὰ δίδετε εἰς τὸ αἰσθημὰ σας καὶ μορφὴν καλλιτεχνικὴν.

κ. Β. Ἐνταῦθα. — Τί σὰς κάνει νὰ ζητήτε τὴν λύσιν φιλοσοφικῶν ζητημάτων εἰς τὰ ποιήματά σας; Τόσα ὄρατα πράγματα γύρω σας δὲν σὰς συγκινοῦν μετ' ἡν ἀπλότητα καὶ τὴν ὁμορφίαν των; Εἶσθε τῶσων νέος — εἶσι φαίνεσθε ἀπὸ τὸ γράφισόν σας καὶ ἀπὸ τοὺς στίχους σας. — Ἀφήσετε τὴν σοβαρότητα διὰ τὸ μέλλον. Τραγουδήσατε τὴν ζωὴν, χαρὰν ἢ θλίβερά, ἀδιὰφορον αὐτὸ θὰ σὰς τὸ εἶπῃ ἡ ψυχὴ σας, ἀπλᾶ ὅμως καὶ τεχνικὰ.

ΟΔΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἡ Σάρρα Βερνάρ προτιθεῖται νὰ παιεῖ ἐφέτος τὸ δρᾶμα τοῦ Σίγκεστρε «Διὰ πυρὸς καὶ διὰ σιδήρου» τὸ ὁποῖον διεσκευάσε ἡ ἰδία.

Εἰς τὸ Κέμπριτζ παρεστάθησαν ὑπὸ φοιτητῶν αἱ «Ὀρνίθες» τοῦ Ἀριστοφάνους. Τὸ ἔργον ἐδόθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὰ δὲ χορικά συνώδευσεν μουσικὴ τοῦ Πάφρου. Ἡ ἐπιτυχία ἦτο μεγάλη. Τὸ θέατρον κατέμεστον ἀπὸ κόσμον.

Εἰς τὸ Σικάγον μία νέα σχολὴ διαίτης ἀνεφάνη, οἱ ὁμοφάγοι. Οἱ δέκα χιλιάδες ὄπαδοί τῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἑκατομμυριοῦχος Ροκφέλερ, δὲν τρώουσι τίποτε ψημένον ὅλα ὡμὰ κρέας, γόστα, αἰγά. Κάτω τὸ ψωμί, αἱ πιάσται, ὅ,τι ψημένον. Στρείδια, ὅλα τὰ ὀστρακα, μέλι, κρέας καπνιστό, σαλάτα, τυρὶ, γάλα, καρποὶ, σάτιρι λυωμένο, βρώμη ἄβραστη, κρεμμύδια ἄψυτα ἀποτελοῦν τὴν τροφήν των. Τὸ ψήσιμον καταστρέφει τὰς τροφάς. Ἡ ἀσθένεια, λέγουσι, εἶναι συνέπεια τῆς μὴ τηρήσεως τῶν φυσικῶν νόμων. Ἡ φύσις μᾶς παρέχει τὰς τροφάς ὡμὰς καὶ ὡμὰς πρέπει νὰ τὰς τρώωμεν. Ἡ διαίτα αὕτη παρατείνει τὴν ζωὴν διότι δὲν ἀναπτύσσει εἰς τὸ αἷμα τὰ διάφορα ἄλατα καὶ ἄλλα σάματα τὰ ὅποια καταστρέφουν τὸν ὄργανισμὸν.

Εἰς τὸ Κότ-σεντ-Αντρέ, πατριδα τοῦ Μπερλιόζ, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐκτινονταστηρίδος τοῦ μεγάλου συνθέτου μετέβαλαν τὴν οἰκίαν ὅπου ἐγεννήθη εἰς μουσεῖον τοῦ Μπερλιόζ. Πλείστα ἀντικείμενα, ἕνα χειρόγραφον τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, γελοιογραφαί καὶ ἄλλα ἀποτελοῦν τὴν συλλογὴν τὴν ἐνθυμιζουσαν τὰς διαχρόρους ἐποχὰς τῆς ζωῆς τοῦ καλλιτέχνου.

Προσεχῶς ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ κόμητος Σοδερίνι ἡ ἱστορία τοῦ Λέοντος 13ου. Ὁ συγγραφεὺς συνεβουλεύθη τὰ ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἔλαβε μαζὸς συνεντεύξεις μὲ τὸν καρδινάλιον Ραμπόλλα.

Τὸ δράμα τοῦ Οκτάβ Μιρμπά «Les affaires sont les affaires» παίζεται συγχρόνως εἰς τὸ Βερολίνον, τὴν Βιέννην, τὴν Δρέσδην καὶ τὴν Φραγκφούρτ.

Ἀπέθανε ὁ μέγας ἄγγλος φιλόσοφος Ἔρβερτ Σπένσερ. Προσεχῶς θὰ δώσωμεν μετὰφρασιν μᾶς τῶν μελετῶν του.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΒΙΟΣ ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝΟΣ ὑπὸ Ἀριστοτέλους Π. Κουρτίδου. — Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἀθήναι 1903 τυπογραφεῖον Κ. Μάιτσερ καὶ Ν. Καργαδοῦρη σφ. 16ον σελ. 104 δευχ. 0.40.

ΣΥΜΒΟΛΗ Εἰς τὴν ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΝ ΑΝΑΤΟΜΙΑΝ τοῦ χοραιοειδοῦς πλέγματος τῶν κοιλῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ὑπὸ Κ. Τσιμηνάκη, ἱατροῦ ἐν Ἀθήναις τυποκ. Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΑΜΑΛΙΕΙΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ τῶν κοραίων, ἐτησία λογοδοσία — Συνεδριάσις τῆς ἐτησίας τακτικῆς γενικῆς συνελεύσεως τῆς ἑταιρείας τῆς 21 Νοεμβρίου 1903. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. Ἐν Ἀθήναις 6-11 Μαΐου 1901. Τόμος δεύτερος. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΜΕΛΕΤΗ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀγχιάλου Βασίλειου. — Βιβλ. Μαρσαλή ἀρ. 216. — Ἐν Ἀθήναις τυποκ. Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ Γ. ΒΟΡΕΑ Ἑλεγχος Ν. Α. Παπαγιαννοπούλου, Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Ἀγγέλλονται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων :

Ο ΜΕΤΑΞΟΣΚΩΔΗΣ ὑπὸ Γ. Κυριακοῦ.

ΑΝΑΚΛΑΥΨΕΙΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ ὑπὸ Κ. Μελά.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐκ τῆς ἑφημερίδος «Ἀθήναι»

